

§ 264

Dnr KS 2023/01527-3.0.2

Beslut - Återrapport av uppdrag - Utreda utformningen av framtidens äldreboenden

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Reservation

Eleonore Lundkvist (M), Anna Nordin (M) och Johan Fernkvist (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för Anna Nordins (M) förslag och inkommer med en skriftlig reservation:

"Moderaterna reserverar sig mot beslutet om att ärendet ska avgöras idag. Det svar som presenterats i extra utredning gjord av förvaltningen ger inte svar på frågeställningarna i Kommunstyrelsens återremiss. Utredningen innehåller i stort sett en beskrivning av nuläget och ger inte svar på frågorna kring framtidens äldreboende eller hur en möjlig strategi framåt kan se ut. Den komplettering som Kommunstyrelsen begär är helt enkelt inte gjord. Frågan är komplex och kräver att tas på större allvar. Här bör antingen MDU/samhällskontraktet ges chansen att slutföra uppdraget alternativt att annan extern part kopplas in."

Roger Haddad (L) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag och lämnar en skriftlig reservation:

"Liberalerna prioriterar till skillnad från styret i årets budget äldreomsorgen som ett utpekat politiskt område, det gäller även extra resurser för att höja kvaliteten inom hemtjänsten. Rapporten kan vi inte ställa oss bakom då den helt utgår från det socialdemokratiskt ledda styrets politik som vi menar är fel, inte minst avvecklingen av alla servicehus som vi menar är en självklar del i utbudet av boenden för äldre, i synnerhet som mellanboende för att bryta äldres isolering och ensamhet."

Caroline Frisk (SD) och Erik Johansson (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för Caroline Frisks (SD) förslag.

Ärendebeskrivning

I samband med beslut om årsplan 2024 gav kommunfullmäktige äldrenämnden i uppdrag att tillsammans med fastighetsnämnden utreda utformningen av framtidens äldreboenden och återrapportera uppdraget senast under det fjärde kvartalet 2025.

Vård- och omsorgsförvaltningen har tillsammans med teknik- och fastighetsförvaltningen och representanter från Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun) genomfört denna utredning under 2024 – 2025. Äldrenämnden har vid sitt sammanträde den 21 oktober 2025 överlämnat en rapport till kommunfullmäktige.

Rapportens slutsatser visar att äldreomsorgen står inför betydande utmaningar men också möjligheter. Den ökande andelen äldre i befolkningen innebär ett

växande behov av vård- och omsorgstjänster, vilket kräver genomtänkta strategier för att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg.

För att möta dessa utmaningar är det avgörande att fokusera på tidiga och förebyggande insatser som främjar hälsosamma livsstilar. Men också att stadens vård- och omsorgsboenden, såväl de befintliga som nya, är så ändamålsenliga som möjligt.

Ekonomiska, hållbara och samtidigt flexibla byggnader som är energieffektiva och möjliggör teknologiska innovationer krävs. Samtidigt som det också skapar miljöer som främjar självständighet och social interaktion. Önskemål om boendemiljöer som ska vara hemtrevliga och inbjudande, med gemensamhetsytor och trädgårdar som uppmuntrar till social samvaro ska mötas med verksamheternas behov av ändamålsenlighet. Det är ingen lätt uppgift, att säga hur framtidens vård- och omsorgsboende bör se ut eller kommer att se ut.

Det rapporten ämnar uppnå är (utifrån syftet) att visa på trender, lyfta fram statistik, forskning och behov för att slutligen komma med förslag på strategier som går i enlighet med vad undersökningen visat. Men också, visualisera de mest framträdande dilemman som uppstår när olika önskemål, behov och måsten ska tas i beaktande och tillgodoses.

En nyckelfaktor till att komma vidare i detta är samverkan och samskapande. Samverkan med medborgare, pensionärsorganisationer, privata aktörer och offentliga institutioner, framträder som avgörande för att utveckla vård- och omsorgsboenden som är anpassade efter de boendes behov.

I den samverkan (såväl som i andra sammanhang) är förhoppningen att rapportens undersökning, resultat, förslag på strategier samt fiktiva framtidsscenario som presenteras kan utgöra en välförankrad grund och underlag för framtida dialoger, överväganden och beslutsfattande.

Stadsledningskontoret har till kommunfullmäktige lämnat följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Yrkanden

Vicki Skure-Eriksson (C) yrkar bifall till stadsledningskontorets förslag.

Anna Nordin (M) yrkar att ärendet ska återremitteras.

Caroline Frisk (SD) yrkar bifall till Anna Nordins (M) förslag.

Roger Haddad (L) yrkar avslag.

Anna Maria Romlid (V) och Samuel Stengård (KD) yrkar bifall till stadsledningskontorets förslag och att ärendet ska avgöras idag.

Beslutsgång

Ordföranden finner inledningsvis att det finns ett yrkande om återremiss från Anna Nordin (M) och ett yrkande att ärendet ska avgöras idag från Anna Maria Romlid (V) med flera. Ordföranden föreslår en beslutsgång där förslagen ställs mot

varandra. Kommunstyrelsen godkänner beslutsgången varvid den genomförs. Ordföranden finner att ärendet ska avgöras idag.

Ordföranden finner vidare att det finns två förslag till beslut, dels bifall till stadsledningskontorets förslag från Samuel Stengård (KD), dels avslag från Roger Haddad (L). Ordföranden föreslår en beslutsgång där förslagen ställs mot varandra. Kommunstyrelsen godkänner beslutsgången varvid den genomförs. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar enligt stadsledningskontorets förslag.

Stadsledningskontoret
Lina Dahlström
Epost: lina2.dahlstrom@vasteras.se

Kopia till
Äldrenämnden

Kommunstyrelsen

Tjänsteutlåtande - Återrapport av uppdrag - Utredda utformningen av framtidens äldreboenden

Förslag till beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten "Framtidens äldreboende" med tillhörande bilaga läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Ärendebeskrivning

I samband med beslut om årsplan 2024 gav kommunfullmäktige äldrenämnden i uppdrag att tillsammans med fastighetsnämnden utreda utformningen av framtidens äldreboenden och återrapportera uppdraget senast under det fjärde kvartalet 2025.

Vård- och omsorgsförvaltningen genomförde tillsammans med teknik- och fastighetsförvaltningen och representanter från Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun) utredningen under 2024 och 2025. Äldrenämnden överlämnade rapporten "Framtidens äldreboende" till kommunfullmäktige i oktober 2025. Kommunstyrelsen behandlade ärendet den 4 februari 2026 och beslutade att återremittera ärendet enligt följande:

1. Ärendet återremitteras till äldrenämnden för att tillsammans med fastighetsnämnden komplettera återrapporten med ett ställningstagande och en tydlig strategisk riktning för; äldre som vill bo kvar i ordinärt boende eller i boende med högre anslutning till stöd, service och samvaro samt äldre som har ett större vårdbehov.
2. Komplettera med hur samverkan med regionen som nära vård och vård i hemmet kan öka och hur det påverkar framtidens äldreboende.
3. Komplettera med hur vi bäst kan använda befintliga äldreboenden.
4. Komplettera med hur vi kan stimulera alternativa boendeformer för att möta behovet av framtidens äldreboenden.
5. Uppdraget återrapporteras till kommunfullmäktige senast i juni 2026.

Vård- och omsorgsförvaltningen har därefter kompletterat rapporten med svar på återremissen i enlighet med bilaga 1. Äldrenämnden beslutade den 21 april 2026 att överlämna återrapporten till kommunfullmäktige.

Stadsledningskontoret har till kommunstyrelsen lämnat följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten "Framtidens äldreboende" med tillhörande bilaga läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Juridisk bedömning

Kommunstyrelsen är behörig att fatta beslut i enlighet med kommunallagen och reglemente.

Ekonomisk bedömning

Perspektivet ej relevant med hänvisning till ärendets innehåll och karaktär.

Hållbarhets- och näringslivsbedömning

Andelen äldre i befolkningen växer vilket innebär att behovet av vård- och omsorgstjänster kommer att öka, det kräver genomtänkta strategier för att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg.

Bedömning av barnets bästa

Perspektivet ej relevant med hänvisning till ärendets innehåll och karaktär.

Helene Öhrling
Stadsdirektör

Katarina Thorsell
Administrativ direktör

§ 90

Dnr AN 2026/00341-1.7.1

Beslut - Svar på remiss från Kommunstyrelsen - Utreda utformningen av framtidens äldreboenden

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten daterad 11 september 2025 samt Bilaga 1 Återrapport av uppdrag: Framtidens äldreboende daterad 30 mars 2026 innehållandes kompletteringar till rapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Särskilt yttrande

Anna Nordin (M) reserverar sig mot beslutet att ärendet ska hanteras idag till förmån för eget yrkande om återremiss enligt följande:

”Moderaterna reserverar sig mot beslutet om att ärendet ska avgöras idag. Det svar som presenterats i extra utredning gjord av förvaltningen ger inte svar på frågeställningarna i Kommunstyrelsens återremiss. Utredningen innehåller i stort sett en beskrivning av nuläget och ger inte svar på frågorna kring framtidens äldreboende eller hur en möjlig strategi framåt kan se ut. Den komplettering som Kommunstyrelsen begär är helt enkelt inte gjord. Frågan är komplex och kräver att tas på större allvar. Här bör antingen MDU/samhällskontraktet ges chansen att slutföra uppdraget alternativt att annan extern part kopplas in.”

Caroline Frisk (SD) reserverar sig mot beslutet att ärendet ska hanteras idag till förmån för Anna Nordin (M) yrkande om återremiss.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beslutade vid sitt sammanträde den 26 oktober 2023 att: Äldrenämnden får i uppdrag att tillsammans med Fastighetsnämnden utreda utformningen av framtidens äldreboenden. Uppdraget ska återrapporteras till kommunfullmäktige senast under det fjärde kvartalet 2025.

En utredning har pågått under 2024–2025 och en rapport, Rapport – Framtidens äldreboende daterad 2025-09-11, är framtagen av tjänstepersoner på Vård- och omsorgsförvaltningen, Teknik- och fastighetsförvaltningen samt representanter från Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun).

Som en röd tråd genom hela utredningen har den demografiska utvecklingen utgjort en central faktor kring mycket av det som analyserats, diskuterats och konstaterats. Andelen äldre ökar i markant högre takt än andelen personer i arbetsför ålder – vilket innebär ett ökat behov och ett växande glapp mellan behov och resurser.

Mot denna bakgrund är det viktigt att vård- och omsorgsboenden och äldreomsorgen i stort analyseras och planeras noga för att säkerställa en så hållbar framtidsstrategi som möjligt.

Förebyggande och tidiga insatser i ordinärt boende kommer vara helt avgörande för att möta framtidens ökande behov. Utredningen och rapporten visar tydligt att det på grund av den redan nu stora och allt jämnt växande differensen mellan

behov och resurser inte kommer gå att tillgodose de reella behoven enbart genom att bygga fler vård- och omsorgsboenden. Man behöver också arbeta intensivt med att minska behoven och effektivisera resurserna.

Gällande framtidens vård- och omsorgsboenden lyfts flera viktiga strategier fram. Nya hus behöver vara hållbara, flexibla och anpassade efter framtidens vård- och omsorgsbehov, klimat, ekonomi och teknik.

Utredningen visar även att de vård- och omsorgsboenden som redan finns i staden också bör tas i beaktande och att dessa anpassas och nyttjas på ett så resurseffektivt sätt som möjligt.

Forskare på MDU har även tagit fram olika framtidsscenarion, som tillsammans med rapportens undersökning, resultat och föreslagna strategier, är tänkta att vara underlag för framtida dialoger, överväganden och beslutsfattanden kring Västerås stads framtida vård- och omsorgsboenden och framtida äldreomsorg.

Rapporten har efter beslut vid kommunstyrelsens sammanträde den 4 februari 2026 § 43 kompletterats med:

1. ett ställningstagande och en tydlig strategisk riktning för; äldre som vill bo kvar i ordinärt boende eller i boende med högre anslutning till stöd, service och samvaro samt äldre som har ett större vårdbehov,
2. hur samverkan med regionen som nära vård och vård i hemmet kan öka och hur det påverkar framtidens äldreboende,
3. hur befintliga äldreboenden kan användas bäst, samt
4. hur alternativa boendeformer kan stimuleras för att möta behovet av framtidens äldreboenden.

Kompletteringarna återfinns i Bilaga 1 Återrapport av uppdrag: Framtidens äldreboende daterad 30 mars 2026 (Dnr AN 2026/00341- 1.7.1).

Vård- och omsorgsförvaltningen har till Äldrenämnden lämnat följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten daterad 11 september 2025 samt Bilaga 1 Återrapport av uppdrag: Framtidens äldreboende daterad 30 mars 2026 innehållandes kompletteringar till rapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Yrkanden

Anna Nordin (M) yrkar på återremiss för att ge MDU och samhällskontraktet chansen att slutföra uppdraget att utreda utformningen av framtidens äldreboende, alternativt att extern part kopplas in för att ge svar på Kommunstyrelsens frågor.

Caroline Frisk (SD) yrkar bifall till Anna Nordin (M) yrkande om återremiss.

Lena Burström (S) yrkar avslag på Anna Nordin (M) yrkande om återremiss och bifall till förvaltningens förslag till beslut.

Beslutsgång

Ordförande finner inledningsvis att det dels finns ett yrkande om återremiss från Anna Nordin (M) till vilket Caroline Frisk (SD) yrkat bifall, dels yrkande att ärendet ska avgöras idag från Lena Burström (S). Ordförande föreslår en beslutsgång där dessa yrkanden ställs emot varandra. Äldrenämnden godkänner föreslagen beslutsgång varvid den genomförs. Ordförande finner att äldrenämnden beslutar att ärendet ska avgöras idag.

Ordförande finner därefter att det endast finns ett förslag till beslut, förvaltningens förslag till beslut till vilket Lena Burström (S) yrkat bifall, och finner att äldrenämnden beslutar i enlighet med detta.

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Bilaga 1 Återrapport av uppdrag: Framtidens äldreboende

Bilaga till Rapport – Framtidens äldreboende (DNR: ÄN 2023/01904)

2026-05-04

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	3
2. Komplettering	4
2.1. Ställningstagande och en tydlig strategisk riktning	4
2.2. Samverkan med regionen och ökade vårdbehov	11
2.3. Hur befintliga boenden kan användas på bästa sätt	12
2.4. Alternativa boendeformer	13
3. Slutsats.....	14

2026-05-04

1. Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade vid sitt sammanträde den 26 oktober 2023 att: "Äldrenämnden får i uppdrag att tillsammans med fastighetsnämnden utreda utformningen av framtidens äldreboenden. Uppdraget ska återrapporteras till kommunfullmäktige senast under det fjärde kvartalet 2025."

En utredning har pågått under 2024–2025 och en rapport, *Rapport – Framtidens äldreboende* (DNR: ÄN 2023/01904) daterad 2025-09-11, är framtagen av tjänstepersoner på Vård- och omsorgsförvaltningen, Teknik- och fastighetsförvaltningen samt representanter från Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun).

Under hösten 2025 överlämnades rapporten till kommunstyrelsen.

Vid kommunstyrelsens sammanträde den 4 februari 2026 § 43 beslutades att:

1. Ärendet återremitteras till äldrenämnden för att tillsammans med fastighetsnämnden komplettera återrapporten med ett ställningstagande och en tydlig strategisk riktning för; äldre som vill bo kvar i ordinärt boende eller i boende med högre anslutning till stöd, service och samvaro samt äldre som har ett större vårdbehov.
2. Komplettera med hur samverkan med regionen som nära vård och vård i hemmet kan öka och hur det påverkar framtidens äldreboende.
3. Komplettera med hur befintliga äldreboenden kan användas bäst.
4. Komplettera med hur alternativa boendeformer kan stimuleras för att möta behovet av framtidens äldreboenden.
5. Uppdraget återrapporteras till kommunfullmäktige senast i juni 2026.

Uppdraget i uppsats ett förtydligas av Västeråsmajoriteten i skrivelsen:

Västeråsmajoriteten ser att rapporten behöver kompletteras med ett ställningstagande med en tydlig strategisk riktning för:

Äldre som vill bo kvar i ordinärt boende eller i boende med högre anslutning till stöd, service och samvaro

Många äldre önskar att bo kvar hemma och äldrenämnden behöver beskriva vilka insatser som ska genomföras för att möjliggöra det. Rapporten behöver även kompletteras med hur nämnden avser arbeta med att öka den sociala samvaron för äldre, exempelvis genom drift av restauranger på seniorboenden eller mötesplatser.

Äldre med ett större vårdbehov

Under mandatperioden har det genomförts större revideringar av stadens investeringsbudget, utifrån de då aktuella prognoserna.

2026-05-04

Utvecklingen inom äldrenämndens område, framförallt kopplat till behovet av demensplatser, har visat sig vara oförutsägbar och en platsbrist har uppstått. Detta har lett till att beslut om investeringar samt förändringar behövt fattas med kort varsel. Rapporten behöver därför kompletteras med vilka insatser som äldrenämnden tillsammans med fastighetsnämnden gör för att förbättra bland annat prognosarbetet för att i högre utsträckning säkerställa att antalet platser möter behoven. Det behöver även tydliggöras vad som är en optimal utformning av ett vård- och omsorgsboende, med hänsyn tagen till faktorer som bemanning och nyttjande av tekniska lösningar.

Denna återrapport ämnar utgöra en komplettering till *Rapport – Framtidens äldreboende* (Dnr: ÄN 2023/01904) och besvara ovan tilläggsuppdrag från kommunstyrelsen.

2. Komplettering

2.1. Ställningstagande och en tydlig strategisk riktning

Äldre som vill bo kvar i ordinärt boende eller i boende med högre anslutning till stöd, service och samvaro

Äldrenämnden ser det som en strategisk prioritet att möjliggöra för äldre att bo kvar i ordinärt boende så länge som möjligt, samt att bidra till goda förutsättningar för hög tillgång till service, stöd och social samvaro i olika former av boenden. Detta ska ske genom ett fortsatt fokus på förebyggande och tidiga insatser, och ökad livskvalitet genom främjande av sociala nätverk och aktiviteter.

I och med omställningen till en ny socialtjänst pågår det redan utveckling inom detta område. Som exempel kan lyftas att äldrenämnden har organiserat de verksamheter som idag har ett i huvudsak förebyggande uppdrag och erbjuder tidiga insatser öppna för medborgare utan beslut om insatser under en och samma enhet, Förebyggandeenheten. Där ingår bland annat vissa mötesplatser för äldre.

Seniorpunkten öppnade under 2025 som en mötesplats för äldre, men med ett nytt koncept, där samskapande och samverkan med civilsamhället står i fokus. Det har varit ett lyckat koncept och blivit en arena för samskapande kring frågeställningen; "Vad kan du själv, vad kan andra och vad kan vi göra tillsammans för att du ska känna trygghet och självständighet i ett hälsosamt åldrande?"

Seniorpunkten är en välbesökt och omtyckt samlingsplats i staden där nytänkande, innovation och samskapande skapar spännande möten och nya sociala nätverk för besökarna, samarbetspartners och staden.

2026-05-04

Idag drivs stadens mötesplatser för äldre av olika aktörer. Vissa av Vård- och omsorgsförvaltningen, fyra av privata aktörer, en av Skultuna kommundelsnämnd och tre av Kultur-, idrott- och fritidsförvaltningen. Efter beslut i Äldrenämnden (21 januari 2026 § 9) bestämdes att de tre mötesplatserna som tidigare driftats av Kultur-, idrott- och fritidsförvaltningen, ska återgå till Vård- och omsorgsförvaltningen och kommer tillhöra förvaltningens förebyggande enhet. På så sätt kan det lyckade konceptet från Seniorpunkten, i delar, lättare spridas till fler mötesplatser i staden och bidra till en ökad sammanhållning mellan mötesplatserna.

I och med omställningen av servicehusen, i första hand Herrgårdet och Skallberget, har det också varit viktigt för nämnden att behålla och utveckla de verksamheter utöver vård och omsorg som tidigare funnits där. Därför förbereds för mötesplats på Skallberget med utvecklat koncept kring social samvaro och måltid i gemenskap. Målet är att skapa en mötesplats utifrån tidigare uppskattade modeller och med inslag av det nu tillkomna konceptet på Seniorpunkten samt att erbjuda måltider i gemenskap med andra. Idag erbjuder inte alla mötesplatser möjligheten för seniorer att äta i gemenskap så lösningen man nu ser över på Skallberget är också tänkt att vara skalbar och gå att implementera även på andra mötesplatser i framtiden. Mötesplatsen, Hälsans hus och de övriga delarna av Herrgårdet som inte är servicehus planeras fortsatt finnas kvar i den fastigheten.

Det pågår även sedan hösten 2024 ett utvecklingsarbete kring insatser för personer med demenssjukdom och deras anhöriga. Under 2025 fattades beslut om en utökning av stadens demenssteam som nu består av sex medarbetare med specialistkompetens inom demensområdet i stället för de tidigare två medarbetarna. Utökningen möjliggör ett ökat fokus på insatser för personer med kognitiv svikt och deras anhöriga som syftar till att stärka och stötta enskilda och anhöriga, och ge bättre möjligheter för ett längre kvarboende och ökad livskvalitet. Utvecklingsarbetet bygger bland annat på den nationella demensstrategin med uttalade mål om tidiga och förebyggande insatser, ökat stöd till anhöriga och ökad kompetens kring demensomsorg bland medarbetare inom vård och omsorg.

Nämnden förbereder också för ett ökat stöd till anhöriga med anledning av den proposition som kom under 2025 (*Prop. 2022/26:60 Stärkta insatser för äldre och för de som vårdar eller stöder närstående*) som bland annat innehåller krav om insatsen "stödkontakt" för anhöriga. Det har i och med lagförslaget aviserats bidra till kommunerna för att stärka stödet till anhöriga.

Anhöriga spelar en central roll i den totala välfärden och det uppskattas att ca 1,2 miljoner anhöriga idag stöttar en närstående genom vård och

2026-05-04

omsorg motsvarande ca 194 miljarder kr varje år.¹ Det är därför avgörande att kommunen säkerställer ett fullgott stöd till anhöriga för att bidra till deras fortsatta förmåga, hälsa och välmående.

Nämnden ser över behov och möjligheter kring ett ökat anhörigstöd inom flera områden, dels i samband med ovan nämnda utvecklingsarbete för anhöriga till personer med demenssjukdom, och hur stadens enhet Anhörigstöd kan utöka sitt uppdrag för att nå fler med insatserna de erbjuder.

En avgörande faktor för att kunna erbjuda tidiga och förebyggande insatser är att komma i kontakt med enskilda för att identifiera behov och informera om vilka insatser staden erbjuder. Därför arbetar nämnden också med att utöka och bredda den uppsökande verksamheten. Sedan november 2025 inom ett projekt finns två handläggare på akuten dagtid måndag – fredag.

Målet med projektet har bland annat varit att:

- färre personer skrivs in på sjukhuset
- färre personer behöver komma tillbaka till sjukhuset då beslut om insatser och vidare hjälp i hemmet ordnas på plats
- upprätta en tidig kontakt med kommunens handläggare och förebygga att större hjälpbehov uppstår
- nå personer som tidigare varit okända av oss och erbjuda rätt insatser och stöd i rätt tid.

Projektet är förlängt till årets slut och väntas komma med en delutvärdering i maj, och redan tidigt syns goda effekter och måluppfyllelse. Projektet kommer nu fortlöpa året ut, analyseras och utvärderas och förhoppningen är att kunna utveckla och bredda konceptet och sprida det till flera samverkansytor så som vårdcentraler, mötesplatser, mm.

En lärdom från bland annat Seniorpunkten och de andra mötesplatsernas arbete under 2025 och 2026 är, att för att öka den sociala samvaron för äldre, är samskapande och samarbeten med de äldre själva, civilsamhället och flera olika aktörer en framgångsfaktor. Nämnden arbetar därför vidare med fortsatt och utökad samverkan med andra.

Dels ska detta fortsatt ske på stadens mötesplatser och i de befintliga forum för samverkan som staden har, men staden har även tagit beslut som möjliggör utökad samverkan (KS 10 december 2025 § 442). Under våren 2026 kommer till exempel civilsamhället och pensionärsorganisationer att bjudas in för samverkansdialog med syfte att föra dialog hur vi tillsammans kan bidra till ett hälsosamt åldrande i staden.

¹ Nationellt kompetenscentrum för anhöriga (NKA): [kostnadsanalys-av-anhorigomsorg.pdf](#)

2026-05-04

Ett av de teman för dialogen är möjligheten att motverka ofrivillig ensamhet och förhoppningen är att nya samarbeten kan skapas för att nå personer vi idag inte kan nå.

Sedan en tid tillbaka har nämnden och förvaltningen kommunicerat med medborgare om de utmaningar kring resurser, bemanning och tillgång till stöd och insatser som rapporten lyfter. Det är utmanande att kommunicera kring det komplexa framtidsscenario som prognoser och forskning målar upp, men upplevelsen i stadens verksamhet är att de allra flesta har såväl förståelse för som engagemang kring nödvändiga omställningar.

Nämnden har i sin verksamhetsplan angivit att en särskild satsning ska göras på förebyggande kommunikation. Den kommer lanseras under 2026 och syftar till att stärka Västeråsarnas självständighet genom att tidigt visa vilka förebyggande alternativ som finns, så att behovet av kommunala insatser kan fördröjas. Detta görs bland annat genom att synliggöra smarta saker, teknik och digitala lösningar som stöd i vardagen samt öka inflödet till webben och en samlingssida där information om förebyggande åtgärder, insatser och lösningar finns att tillgå. Kommunikationsplanen kring denna satsning sträcker sig till december 2027 med slutmålet att integreras i vardagligt arbete och kommunikation.

En central förutsättning för ökade möjligheter till kvarboende är också att äldre ska känna sig trygga i sitt ordinära boende. Det kräver en hög kvalitet och tillit till den personal som ger stöd och service. Äldrenämnden arbetar därför systematiskt med att stärka tryggheten genom flera parallella insatser.

Vid rekrytering av medarbetare till bland annat hemtjänst och andra insatser i ordinärt boende är utdrag ur belastningsregistret obligatoriskt. Det syftar till att säkerställa att endast personer utan allvarliga belastningar arbetar nära äldre.

För att ytterligare stärka tryggheten arbetar nämnden också med riktade kompetenshöjande insatser, bland annat inom språk och kommunikation. Detta sker både genom språkstöd till medarbetare med annat modersmål och genom utbildningar i bemötande och kulturkompetens, vilket bidrar till en tryggare och mer tillgänglig omsorg för samtliga brukare.

För att förebygga och hantera stölder samt andra händelser som kan skapa otrygghet i ordinärt boende har nämnden fattat beslut om stärkta rutiner inom hemtjänsten. Personal utbildas i att upptäcka och rapportera avvikelser samt i att arbeta förebyggande mot brottslighet.

En avgörande förutsättning för att nå målen inom både ordinärt boende och vård- och omsorgsboenden är en långsiktigt hållbar kompetensförsörjning. Nämnden har därför som mål att vara en attraktiv arbetsgivare och arbetar aktivt för att både locka nya medarbetare och behålla befintlig personal.

2026-05-04

I dialog med personalen har nämnden de senaste åren fokuserat på resurseffektiviseringar, bland annat genom schemaoptimering, för att skapa flexibla och hållbara arbetstider. Detta bidrar på sikt till en bättre arbetsmiljö samtidigt som verksamheten kan möta behov och förändringar på ett effektivt sätt. Nämnden fortsätter också att utveckla arbetsgivarerbjudandet genom kompetensutveckling, tydliga karriärvägar och förbättrade arbetsvillkor. Kompetenta och engagerade medarbetare är en nyckelfaktor för att säkerställa kvalitet och utveckling inom hela äldreomsorgen.

Äldre med ett större vårdbehov

Äldrenämnden ska tillsammans med fastighetsnämnden säkerställa att utbudet av vård- och omsorgsboendeplatser, särskilt demensinriktade platser, möter det faktiska behovet nu och i framtiden. Prognosarbetet och investeringsprocessen ska stärkas genom kontinuerlig uppföljning, digitalisering och nära samarbete mellan berörda nämnder.

Prognoser av framtida behov har varit och kommer fortsättningsvis att vara det mest centrala verktyget för planeringen av nybyggnationer av vård- och omsorgsboenden. Prognoser är dock aldrig en exakt vetenskap, eftersom mängder av parametrar kan påverka utfallet åt olika håll.

De prognoser som används i nämndens *Lokalbehovsplan* baseras på kommunens befolkningsprognos, som tas fram en gång per år.

Befolkningsprognosen visar hur många individer och vilka målgrupper som förväntas framåt, vilket ligger till grund för behovet av boendeplatser.

Prognosen skickas vidare till fastighetsnämnden, som använder den som underlag för budget och kommande lokalbehov.

Skillnader mellan prognoserna som baseras på befolkningsprognos och utfall, påverkas dels av individuell variation (hälsa/ohälsa/behov) dels av samhället på flera nivåer. Ett generellt ökat fokus på hälsofrämjande leverne genererar en godare hälsa och längre livslängd vilket påverkar behov på en samhällsövergripande nivå. Det är också därför det idag är ett stort fokus på förebyggande och tidiga insatser med syfte att förskjuta eller motverka framtida behov.

Mängden av parametrar illustreras i såväl rapporten som nämndens lokalbehovsplan genom de prognoser som SKR lyfter fram i sin ekonomirapport från 2025.² Det finns även faktorer som gör att behoven visar sig vara högre än prognoser baserade på befolkningsprognoser, vilket föranlett det ökade behov som aviserats under året och som resulterat i beslut om att öka antalet platser fram till år 2028 med mer än vad som tidigare aviserats i investeringsplanen.³

² Rapport – Framtidens äldreboende s. 12-16

³ Dnr KS 2026/00184-1.4.1

2026-05-04

Äldrenämnden ser nu tillsammans med fastighetsnämnden över processen för behov av vård- och omsorgsboenden, från prognos till färdigt boende. De behov av förbättringar som identifierats hittills är att snabbare koppla ihop befolkningsprognosen med planering, beslut, byggprocess och drift. Något som bland annat kräver att digitalisera och tydliggöra flöden samt strukturera och tillgängliggöra processen för samtliga inblandade parter. Arbetet med att stärka prognos- och investeringsprocessen har påbörjats och kommer fortgå under 2026.

Utifrån prognosticerade behov i äldrenämndens *Lokalbehovsplan*, ska staden bygga nya boenden med fokus på flexibilitet, energieffektivitet och teknikstöd samt skapa miljöer som främjar självständighet och social interaktion. Dessa områden som behöver stå i fokus vid nybyggnationer anges även i rapporten.⁴

En annan aspekt som kommer spela en avgörande roll för utvecklingen av nya arbetssätt och möjligheten att driva så effektiva verksamheter som möjligt är att säkerställa att fastigheter byggs på ett sätt som möjliggör att vidareutveckla användningen av välfärdsteknik och digitala verktyg för att effektivisera arbetsflöden, öka kvaliteten och stödja självständighet.

Vidare lyfter rapporten och lokalbehovsplanen behovet att vid nybyggnationer utveckla samlokalisering och samnyttjande av lokaler med andra verksamheter, såsom andra verksamheter inom socialtjänsten, förskola, mötesplatser, med flera, för att bland annat öka effektivitet och främja generationsmöten.⁵

Det pågår flera initiativ för att öka samnyttjandet av lokaler. Äldrenämnden förbereder för införandet av en riktlinje som möjliggör för civilsamhället att på rättvisa villkor nyttja de lokaler inom nämndens verksamheter som är lämpliga för samnyttjande. Det har tidigare förekommit att vissa föreningar haft tillgång till vissa lokaler, men inga bestämmelser kring vilka föreningar som kan nyttja vilka lokaler under vilka förutsättningar har tidigare funnits. I och med riktlinjen ämnar nämnden öka samverkan med civilsamhället och öka samnyttjandet av lokaler.

Samlokalisering kan ske på olika sätt och med en bred variation på typer av verksamheter. Sedan tidigare har exempelvis daglig verksamhet kunnat samlokaliseras med vård- och omsorgsboendet Södra Källtorp och det finns restauranger/storkök i vissa verksamheter öppna för besökare till mötesplatser.

I nämndens *Lokalbehovsplan* anges prognostiserade behov. Det ska framför allt vara behovet av platser som styr när nya hus behöver byggas

⁴ Rapport – Framtidens äldreboende s. 26-28

⁵ Rapport – Framtidens äldreboende s. 27

2026-05-04

för att tillgodose behovet av antal platser. Under arbetet med framtidens äldreboende gick det inte att konstatera vilken storlek på boende som är den mest optimala storleken på ett vård- och omsorgsboende.

Det går att konstatera att de mindre boenden som staden har idag och som byggts tidigare med upp till ca 30 platser är för små utifrån både kostnad och arbete bakom att upprätta verksamheten i förhållande till behovet som tillgodoses. Samt att förutsättningarna för resurseffektivitet och möjlighet till synergieffekter blir otillräckliga.

Tidigare prognostisering och planering har aviserat behov av ca 30 nya platser varje år fram till år 2033. Detta skulle kunna tillgodoses med nybyggnation av ett vård- och omsorgsboende bestående av ca 60 platser vartannat år, vilket bedöms vara en tillräcklig och rimlig storlek på en verksamhet och ger goda förutsättningar för en kvalitetssäkrad och resurseffektiv bemanning.

Dock är det fler parametrar än antal platser som avgör förutsättningarna för en framgångsrik verksamhet och optimala förhållanden. Byggnadens utformning och verksamhetens organisation är två parametrar som på en övergripande nivå väger tyngre än antal platser. Även den mycket omfattande processen som råder innan tillgången till ett färdigt vård- och omsorgsboende ökar incitamenten för att bygga större fastigheter och tillgodose ett större behov med varje nybyggnation.

Det kan därför vara fördelaktigt att bygga fastigheter som inrymmer ett större antal platser. Det skulle dels tillgodose ett större behov per verksamhet, dels öka möjligheterna för samlokalisering och samnyttjande. Större fastigheter ger större möjligheter till att inrymma lokaler för andra ändamål än verksamhetens egna, skapa ett behov av större möteslokaler som kan nyttjas av fler än verksamheten samt ökat underlag för till exempel restaurang/storkök. Större verksamheter innebär dock ökade krav på exempelvis organisation.

Nämnden behöver noga följa och utvärdera den verksamhet som bedrivs idag i större verksamheter så som Södra Källtorp (120 platser) och Hälleborg (120 platser) för att utvärdera, utveckla och möjliggöra en fullgod organisation i större verksamheter i framtiden.

Vid planering, nybyggnation och renovering av stadens vård- och omsorgsboenden tillämpas Västeråsmodellen som vägledande princip. Modellen innebär att man systematiskt kombinerar tekniska lösningar, genomtänkt färgsättning och tydlig skyltning för att skapa en trygg, tillgänglig och hemlik miljö anpassad för äldre, inklusive personer med demenssjukdom och synnedsättning. Exempelvis används tydlig färgkodning och kontraster för att underlätta orientering, individanpassade trygghetslarm installeras och skyltar utformas för att vara lättlästa för alla.

2026-05-04

Genom detta arbetssätt stärks de boendes självständighet och integritet samt skapas bättre förutsättningar för personalens arbetsmiljö. Det senaste året har nämnden fortsatt att implementera och utveckla Västeråsmodellen och det ses som ett prioriterat område att vidareutveckla modellen i kommande projekt för att säkerställa en hög och jämn kvalitet på samtliga vård- och omsorgsboenden.

Vid planering av nybyggnationer ska hänsyn tas till geografisk spridning.

2.2. Samverkan med regionen och ökade vårdbehov

Nära vård är ett utvecklingsarbete som pågått sedan 2020 och syftar till att skapa en förflyttning och ändrade arbetssätt till en mer individcentrerad och samordnad hälso- och sjukvård.

Omställningen som Nära vård syftar till går helt i linje med den omställning av socialtjänsten som nu också sker. Bakgrunden är densamma med ändrade behov, resurser och perspektiv som lyfts ingående i rapporten. Dess påverkan på framtidens äldreboende är därför inte något annat än den påverkan övriga strategiska riktningar ämnar uppnå, utan snarare en förstärkning av en större förflyttning.

En viktig del i utvecklingen mot Nära vård är att samverkan mellan regionen och kommunerna blir tätare, särskilt kring vård i hemmet. Genom att arbeta gemensamt kring planering, uppföljning och insatser kan regionens hälso- och sjukvård och kommunens omsorg erbjuda mer sammanhållen och trygg vård för personer som bor kvar hemma. Det kan till exempel innebära gemensamma vårdteam, bättre informationsöverföring och gemensamma vårdplaner.

Arbetet med samverkan och en tätare samverkan med regionala resurser gör det även möjligt att snabbare upptäcka och förebygga ohälsa, vilket kan minska behovet av sjukhusvistelse. Ökad samverkan och vård i hemmet gör det också möjligt för fler att bo kvar hemma längre om de vill och kan, samtidigt som de äldre som flyttar till ett boende får mer sammanhållen och trygg vård. Framtidens äldreboende blir på så sätt en plats där både omsorg och avancerad vård kan ges, utifrån den boendes behov.

Så vilken påverkan på framtidens vård- och omsorgsboende som Nära vård kan komma att ha är inte nödvändigtvis något annat än den påverkan vi ämnar uppnå med de övriga insatserna som lyfts i både rapporten och denna komplettering, utan snarare ett komplement till och en möjliggörare till.

Det möjliggör i än högre utsträckning ett längre kvarboende, det bidrar till att komma in i ett tidigt skede med en bredare palett av insatser och det stärker äldreomsorgens kompetensnivå kring medicinska frågor och rehabilitering genom att regionens personal, som sjuksköterskor och

2026-05-04

läkare, samarbetar närmare med personal inom hemtjänsten och på boenden.

Det har i flera av de utvecklingsarbeten som nu pågår inom nämnden och inom staden som syftar till att skapa förflyttningar av välfärden varit tacksamt och helt avgörande att de olika större initiativen som kommer drar åt samma håll. Nära vård, ny socialtjänstlag, samsjuklighetsreform, ny nationell demensstrategi, nya lagkrav om ökat anhörigstöd, med mera, ämnar alla bidra till förflyttningar åt samma håll, vilket gör att de förstärker varandra och inte motarbetar varandra.

2.3. Hur befintliga boenden kan användas på bästa sätt

Befintliga vård- och omsorgsboenden utgör en betydande del av det framtida beståndet, och för att dessa ska kunna användas på bästa sätt krävs en kombination av långsiktig planering, selektiva investeringar och anpassning till nya krav. Det är viktigt att identifiera vilka boenden som genom ombyggnad, renovering och uppgradering kan leva upp till dagens och framtidens krav på tillgänglighet, arbetsmiljö och boendestandard – och vilka som inte kan det.

En viktig del av arbetet med att utveckla befintliga vård- och omsorgsboenden inkluderar också att successivt fasa ut de minst ändamålsenliga byggnaderna. Vissa äldre och/eller mindre fastigheter kan kräva resurser som inte står i proportion till de behov som tillgodoses utifrån ett övergripande perspektiv.

Små boenden har ofta svårt att uppnå tillräckliga synergieffekter, vilket leder till en sämre resursekonomi och högre driftskostnader per boendeplats. Dessutom innebär den begränsade storleken att det blir svårare att upprätthålla en god och flexibel bemanning samt erbjuda ett brett utbud av aktiviteter och service för de boende.

Vissa byggnader har också så stora brister när det gäller kvalitet, funktion och anpassningsmöjligheter att investeringar i dem inte är samhällsekonomiskt försvarbart. I stället bör dessa byggnader gradvis fasas ut och avvecklas och ersättas av mer moderna och ändamålsenliga boenden där både boende och personal får bättre förutsättningar.

Nya myndighetskrav, till exempel ökade krav på ergonomi i hygienutrymmen eller regler om högsta inomhustemperatur, kräver att befintliga byggnader anpassas. Därför behöver investeringar prioriteras där dessa krav har störst inverkan på säkerhet och livskvalitet för både boende och personal. Parallellt är det avgörande att arbeta kontinuerligt med underhåll och energieffektivisering, både för att minska driftkostnader och miljöpåverkan men också för att förlänga byggnadernas livslängd.

2026-05-04

I äldrenämndens *Lokalbehovsplan* anges att det finns 60 platser fördelade på olika enheter som idag bedöms som icke ändamålsenliga och där bedömningen är att de heller inte går att rusta upp tillräckligt för att möta aktuella myndighetskrav.⁶ En plan för avveckling av dessa 60 platser bör därför tas fram och presenteras för äldrenämnden tillsammans med en plan för att ersätta platserna med nya lokaler.

Utöver dessa anger lokalbehovsplanen att ca 100 lägenheter behöver planeras för att renoveras och byggas om. Varje renovering/ombyggnation behöver utredas och planeras för, då ändringar kan medföra både tillfälligt intagningsstopp, evakuering och annat extra arbete och kostnader för att exempelvis anpassa lokalerna till dagens myndighetskrav.⁷

Utöver det nödvändiga planerandet för att underhålla och/eller lämna fastigheter för att tillförsäkra ändamålsenliga lokaler, har nämnden under 2025 och 2026 gjort insatser för att ställa om inriktningen av platser på stadens vård- och omsorgsboenden. Tidigare fördelning av platser mellan somatisk- och demensinriktning har inte motsvarat behoven, vilket gjort att nämnden periodvis haft ett överskott av platser med somatisk inriktning och samtidigt otillräckligt med platser med demensinriktning.

Omställning av platser i delar av vissa verksamheter bidrar till en ökad balans mellan behov och tillgång.

En översyn av boendeprocessen pågår också med målsättningen att öka effektiviteten och korta tiden mellan utflytt och inflytt, genom att automatisera delar av den administration som krävs för att göra en plats på vård- och omsorgsboenden tillgänglig.

2.4. Alternativa boendeformer

Alternativa boendeformer är ett ofta diskuterat ämne bland medborgare. Under 2025 och 2026 har nämnden tagit flera initiativ till riktade dialoger och informations- och kommunikationsinsatser kring vilka boendeformer som finns för seniorer.

Stadens seniorguider har boendeformer och boendesituationen som ett tema i den uppsökande verksamhet de bedriver, mötesplatser anordnar regelbundet informationsträffar för att prata om detta och olika funktioner har också varit ute och träffat pensionsorganisationer och civilsamhälle för att informera om vad som finns och vad som är vad.

Frågan har särskilt aktualiserats sedan beslut fattades 2023 om att upphöra med servicehus som insats. Den bredd av kommunikation som medborgare möts av i denna fråga har skapat en oro och funderingar kring vad beslutet

⁶ 2025 Lokalbehovsplan för äldrenämnden (Dnr ÄN 2025/01215) s. 24

⁷ 2025 Lokalbehovsplan för äldrenämnden (Dnr ÄN 2025/01215) s. 25

2026-05-04

innebar, vilka alternativ som finns i stället och vad som är vad (det finns många olika benämningar på olika boendeformer vilket lätt leder till begreppsförvirring).

Som beskrivs i rapporten och i lokalbehovsplanen är de boendeformer som nämnden har rådighet över särskilda boenden inom ramen för socialtjänstlagen, alltså våra vård- och omsorgsboenden. Utöver dessa finns vård- och omsorgsplatser i form av korttidsboenden, växelvårdsplatser och trygghetsplatser. Samtliga kräver beslut om insats från en handläggare.

Det finns flera alternativa boendeformer i Västerås idag, som inte kräver beslut från handläggare. Det är "55+ boenden", "lätt att leva", "seniorboenden" och "trygghetsboenden" och säkert något begrepp till.

För enskilda som inte har så stora omsorgsbehov att vård- och omsorgsboende är aktuellt, hänvisas därför till dessa alternativa boendeformer. Då detta är boenden som ligger utanför nämndens uppdrag (ordinära bostäder) finns det också begränsningar i vad staden kan göra för att öka tillgången till dessa typer av bostäder.

Det nämnden kan göra är att verka för och skapa goda förutsättningar för att dessa typer av bostäder byggs. Nämnden och förvaltningen deltar i flera stadsövergripande forum för att avisera ett behov av dessa bostäder och säkerställa att de är en del av stadens bostadsförsörjning.

För att öka incitamentet till att bygga trygghetsbostäder, erbjuder nämnden också ett utökat ekonomiskt bidrag till aktörer som bygger just trygghetsboende.⁸

Dessutom har nämnden initierat en dialog med fastighetsägare för de servicehus som finns kvar idag för att tydliggöra behovet av och en vilja till omställning av fastigheterna till seniorboenden. Det möjliggör att äldre, utan beslut från handläggare, har möjlighet att flytta in i dessa fastigheter i gemenskap med andra seniorer och med tillgång till den övriga verksamhet som finns i husen (mötesplatser, aktiviteter, restaurang, med mera).

Nämnden ser behov av fortsatt dialog och att fortsätta verka för incitament och goda förutsättningar så utbudet av alternativa boendeformer för äldre fortsätter att öka i staden.

3. Slutsats

Denna komplettering har tagit sin utgångspunkt i *Rapport – Framtidens äldreboende* (Dnr: ÄN 2023/01904) och syftar till att på ett tydligt och

⁸ Rapport – Framtidens äldreboende s. 11-12

2026-05-04

konkret sätt besvara de frågor som kommunstyrelsen återremitterat ärendet för. Samtidigt har det säkerställts att slutsatserna är förankrade i de utmaningar, strategier och framtidsanalyser som rapporten redovisar.

Sammanfattningsvis konstaterar vi följande:

Strategisk riktning för olika målgrupper

För äldre som vill bo kvar i ordinärt boende eller i boende med högre anslutning till stöd, service och samvaro, prioriterar nämnden ett fortsatt och förstärkt fokus på förebyggande och tidiga insatser, utveckling av mötesplatser och mellanboendeformer, samt stärkta insatser för social samvaro och anhörigstöd.

Detta sker genom att exempelvis vidareutveckla Seniorpunkten och dess koncept till fler mötesplatser, samordna förebyggande insatser inom Förebyggandeenheten, stärka det uppsökande arbetet med till exempel handläggare på akuten, utveckla modeller för gemensamma måltider på mötesplatser, samt införa nya insatser för att ge bättre stöd till enskilda och anhöriga.

För äldre med större vårdbehov är målet att utbudet av vård- och omsorgsboendeplatser, särskilt demensinriktade platser, långsiktigt ska motsvara det faktiska behovet. Detta sker genom att förbättra och digitalisera prognosarbetet och investeringsprocessen, bygga nya boenden med fokus på flexibilitet, energieffektivitet och teknikstöd, samlokalisera verksamheter för att möjliggöra generationsmöten och samnyttjande av lokaler, samt använda erfarenheter från större boenden för att utveckla bästa praxis kring organisation och bemanning.

Samverkan med regionen – Nära vård och vård i hemmet

Samverkan med regionen för en mer individcentrerad och samordnad vård i hemmet är central och förstärker kommunens egen strategiska omställning. Detta sker genom att etablera gemensamma vårdteam, förbättra informationsöverföring och vårdplanering, och utvidga samarbetet med vårdcentraler, akutmottagning och hemtjänst så att fler kan bo kvar hemma längre och få tidiga, samordnade insatser.

Optimalt nyttjande av befintliga äldreboenden

Befintliga vård- och omsorgsboenden behöver långsiktigt värderas utifrån ändamålsenlighet, möjlighet till upprustning samt myndighetskrav. Detta sker genom att identifiera och lämna de minst ändamålsenliga byggnaderna och ersätta dessa med nya, moderna boenden, prioritera

2026-05-04

investeringar i underhåll och energieffektivisering där det ger störst effekt, ställa om inriktningen av befintliga platser efter aktuella behov (exempelvis fler demensplatser), samt effektivisera administrativa processer för att korta tiden mellan utflytt och inflytt med hjälp av digitala verktyg.

Stimulans av alternativa boendeformer

Kommunen arbetar aktivt för att stimulera utbudet av alternativa boendeformer såsom trygghetsboenden och seniorboenden genom att sprida information och skapa dialog kring olika boendebalternativ, erbjuda ekonomiska incitament till fastighetsägare som bygger trygghetsboenden, föra dialog med fastighetsägare till servicehus för att möjliggöra omställning till seniorboenden, samt delta i kommunövergripande forum för att lyfta behovet av fler bostäder för äldre med hög tillgänglighet.

Avslutning

Utöver de strategiska satsningarna är kompetensförsörjningen en avgörande framgångsfaktor. Nämnden arbetar målmedvetet för att vara en attraktiv arbetsgivare och har under de senaste åren, i nära dialog med personalen, genomfört resurseffektiviseringar såsom schemaoptimering för att skapa både ett effektivt nyttjande av resurser och bättre arbetsmiljö. Endast med rätt kompetens på rätt plats kan vi säkerställa trygghet, kvalitet och utveckling i hela vård- och omsorgskedjan även framåt.

Avslutningsvis tydliggör denna komplettering att Västerås stad står väl rustad att möta framtidens utmaningar inom äldreomsorgen, men att detta kräver en flexibel och proaktiv strategi, där förebyggande arbete, samverkan, teknisk utveckling och resurseffektivitet är centrala. Endast genom ett helhetsgrepp, där alla insatser drar åt samma håll, kan vi skapa vård- och omsorgsboenden och en äldreomsorg som kännetecknas av trygghet, kvalitet och hållbarhet.

Från: fastighetsnamnd@vasteras.se
Skickat: den 10 december 2025 11:27
Till: Kommunstyrelsen Myndighetsbrevlåda
Ämne: Handlingar för ärende 2025/00337, Uppdrag från kommunfullmäktige - Framtidens äldreboenden
Bifogade filer: Handlingar för ärende 202500337.pdf
Uppföljningsflagga: Följ upp
Flagga: Har meddelandeflagga

Hej!

Här kommer beslut och handlingar i rubricerat ärende för kännedom.

Vänliga hälsningar,

Michelle Hallén

Nämndsekreterare fastighetsnämnden

Aktuella handlingar för ärende 2025/00337, Uppdrag från kommunfullmäktige - Framtidens äldreboenden bifogas detta e-postmeddelande

Bifogat material kommer från följande handlingar:

Protokollsutdrag FN 2025-11-27 § 168 Beslut - Uppdrag från kommunfullmäktige - Framtidens äldreboenden | Dokumentidentitet:1841876

Tjänsteutlåtande - Uppdrag från Kommunfullmäktige Framtidens äldreboenden | Dokumentidentitet:1841602

Rapport - Framtidens äldreboende | Dokumentidentitet:1841581

§ 168

Dnr FN 2025/00337-3.6.5

Beslut - Uppdrag från kommunfullmäktige - Framtidens äldreboenden

Beslut

Förslag till beslut:

Fastighetsnämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta enligt nedan.

Rapporten "Framtidens äldreboenden" daterad 2025-09-11 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Särskilt yttrande

Moderaterna inkommer med ett särskilt yttrande enligt:

"Moderaterna anser att det politiska uppdraget måste varit otydligt till förvaltningarna. Detta då rapporten beskriver och förklarar det vi redan vet. Det blir färre som ska ta hand om fler och med detta måste nya lösningar utformas så som flexibilitet, samlokalisering, resurseffektivisering med mera. Rapporten slår in öppna dörrar genom att validera befintlig kunskap. Vi ställer oss frågande till vilken kostnad detta har gjorts gentemot skattebetalarna? Uppdraget har dessutom tagit två år att genomföra, tid som hade kunna läggas på att faktiskt jobba med äldreboendekrisen."

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beslutade 2023-10-26 att äldrenämnden tillsammans med fastighetsnämnden ska utreda hur framtidens äldreboenden bör utformas. Uppdraget skulle återrapporteras till kommunfullmäktige under fjärde kvartalet 2025.

En gemensam utredning har genomförts av tjänstepersoner från Vård- och omsorgsförvaltningen och Teknik- och fastighetsförvaltningen, med stöd av forskningsmiljön Samhällskontraktet (MDU, Västerås stad, Eskilstuna kommun). Resultatet redovisas i rapporten "Framtidens äldreboenden" (2025-09-11).

Arbetet har tagit sin utgångspunkt i den demografiska utvecklingen och de kommande behoven av vård- och omsorgsboenden i Västerås fram till år 2040. Rapporten visar att antalet äldre invånare kommer att öka markant, samtidigt som andelen personer i arbetsför ålder inte växer i samma takt. Detta ställer krav på både nya arbetssätt inom vård och omsorg samt en långsiktig och hållbar planering av stadens fastigheter.

En del av rapportens innehåll har tagits fram av forskare vid Mälardalens universitet genom Samhällskontraktet. Den delen använder ett vetenskapligt och analyserande språk med fokus på metoder, scenarier och framtidsbedömningar. Syftet är att bidra med ett forskningsbaserat kunskapsunderlag som stöd i nämndens fortsatta överväganden. Det ska inte tolkas som politiska ställningstaganden eller värderingar.

Beslutsgång

Ordföranden finner att det finns ett förslag till beslut, förvaltningens förslag, och att fastighetsnämnden beslutar enligt det.

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

Teknik- och fastighetsförvaltningen
Jaafar Ibrahim
Epost: jaafar.ibrahim@vasteras.se

Kopia till
Kommunstyrelsen

Fastighetsnämnden

Tjänsteutlåtande - Framtidens äldreboende

Förslag till beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten "Framtidens äldreboenden" daterad 2025-09-11 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Förslag till beslut (Fastighetsnämnden):

Fastighetsnämnden föreslår kommunfullmäktige att besluta enligt ovan.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beslutade 2023-10-26 att äldrenämnden tillsammans med fastighetsnämnden ska utreda hur framtidens äldreboenden bör utformas. Uppdraget skulle återrapporteras till kommunfullmäktige under fjärde kvartalet 2025.

En gemensam utredning har genomförts av tjänstepersoner från Vård- och omsorgsförvaltningen och Teknik- och fastighetsförvaltningen, med stöd av forskningsmiljön Samhällskontraktet (MDU, Västerås stad, Eskilstuna kommun). Resultatet redovisas i rapporten "Framtidens äldreboenden" (2025-09-11).

Arbetet har tagit sin utgångspunkt i den demografiska utvecklingen och de kommande behoven av vård- och omsorgsboenden i Västerås fram till år 2040. Rapporten visar att antalet äldre invånare kommer att öka markant, samtidigt som andelen personer i arbetsför ålder inte växer i samma takt. Detta ställer krav på både nya arbetssätt inom vård och omsorg samt en långsiktig och hållbar planering av stadens fastigheter.

En del av rapportens innehåll har tagits fram av forskare vid Mälardalens universitet genom Samhällskontraktet. Den delen använder ett vetenskapligt och analyserande språk med fokus på metoder, scenarier och framtidsbedömningar. Syftet är att bidra med ett forskningsbaserat kunskapsunderlag som stöd i nämndens fortsatta överväganden. Det ska inte tolkas som politiska ställningstaganden eller värderingar.

Beslutsmotivering

Förvaltningen delar rapportens slutsatser. Framtidens äldreboenden kräver en tät samverkan mellan vård- och omsorgsförvaltningen, teknik- och fastighetsförvaltningen och externa aktörer.

Det är avgörande att kommande ny- och ombyggnationer planeras utifrån helhetsperspektiv där både verksamhetens behov, hållbarhetsmål och tekniska

krav beaktas. Investeringar i teknik och energieffektivitet är initialt kostsamma men skapar långsiktiga vinster i form av lägre driftkostnader, minskad miljöpåverkan och högre livslängd för byggnaderna.

Juridisk bedömning

Fastighetsnämnden är rätt beslutsinstans för ärendet enligt gällande reglemente.

Ekonomisk bedömning

Ekonomiska konsekvenser hanteras inom ramen för framtida investeringsplaner.

Hållbarhets- och näringslivsbedömning

Ärendet har tydlig koppling till stadens mål om klimatneutralitet och social hållbarhet.

Bedömning av barnets bästa

Ärendet avser planering och utveckling av framtidens äldreboenden. Bedömningen av barnets bästa är därför inte relevant för detta beslut.

TEKNIK- OCH FASTIGHETSFÖRVALTNINGEN

Henrik Bengtsson
Direktör

Thomas Pennanen
Enhetschef

Rapport - Framtidens äldreboende

UTKAST

2025-09-11

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
1. Bakgrund.....	4
1.1. Syfte	4
1.2. Metod.....	5
1.3. Begreppsförklaring	7
2. Undersökning.....	8
2.1. Historik	8
2.2. Nuläge	9
2.3. Framtidens demografi.....	12
2.4. Framtidens resurser	16
2.5. Framtidens behov	18
2.6. Framtidens fastigheter.....	20
2.7. Framtidens teknik	22
2.8. Dialog med leverantörer	23
2.9. Dialog med medborgare	24
3. Resultat	26
3.1. Utformning av framtida vård- och omsorgsboenden	26
3.2. Utveckling av nuvarande vård- och omsorgsboenden.....	28
3.3. Framtidens behov och resurser.....	29
3.4. Strategier för att möta framtida behov.....	31
3.4.1. EFFEKTIVISERING OCH NYA ARBETSSÄTT	31
3.4.2. FÖREBYGGANDE ARBETE OCH TIDIGA INSATSER.....	32
3.4.3. BOENDEMILJÖER OCH INFRASTRUKTUR	32
3.4.4. PERSONAL OCH KOMMUNIKATION	32
3.4.5. EKONOMISK HÅLLBARHET	33
3.4.6. SAMARBETE OCH DIALOG	33
3.5. Framtidsscenarion	34
3.5.1. SCENARIO 1: "EGET ANSVAR – INOM RIMLIGA RAMAR"	36
3.5.2. SCENARIO 2: "FULL FRIHET – PÅ DINA VILLKOR"	37
3.5.3. SCENARIO 3: "ALLA SKA MED – TRYGGT OCH RÄTTVIST"	38
3.5.4. SCENARIO 4: "FLEXIBEL TRYGGHET – MED VALFRIHET OCH NÄRHET"	39
3.6. Slutsats	41

Sammanfattning

Den här rapporten är resultatet av det uppdrag om *Framtidens äldreboende* som Kommunfullmäktige vid sitt sammanträde 26 oktober 2023, gav Äldrenämnden och Fastighetsnämnden. En utredning har pågått under 2024–2025 och rapporten är framtagen av tjänstepersoner på Vård- och omsorgsförvaltningen, Teknik- och fastighetsförvaltningen samt representanter från Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun). Under 2024 fattades beslut i Äldrenämnden att begreppet äldreboende skulle bytas ut mot vård- och omsorgsboende. Därför används det begreppet genomgående i rapporten.

Som en röd tråd genom hela utredningen har den demografiska utvecklingen utgjort en central faktor kring mycket av det som analyserats, diskuterats och konstaterats. Andelen äldre ökar i markant högre takt än andelen personer i arbetsför ålder – vilket innebär ett ökat behov och ett växande glapp mellan behov och resurser.

Mot denna bakgrund är det viktigt att vård- och omsorgsboenden och äldreomsorgen i stort analyseras och planeras noga för att säkerställa en så hållbar framtidsstrategi som möjligt.

Förebyggande och tidiga insatser i ordinärt boende kommer vara helt avgörande för att möta framtidens ökande behov. Utredningen och rapporten visar tydligt att det på grund av den redan nu stora och allt jämnt växande differensen mellan behov och resurser inte kommer gå att tillgodose de reella behoven enbart genom att bygga fler vård- och omsorgsboenden. Man behöver också arbeta intensivt med att minska behoven och effektivisera resurserna.

Gällande framtidens vård- och omsorgsboenden lyfts flera viktiga strategier fram. Nya hus behöver vara hållbara, flexibla och anpassade efter framtidens vård- och omsorgsbehov, klimat, ekonomi och teknik.

Utredningen visar även att de vård- och omsorgsboenden som redan finns i staden också bör tas i beaktande och att dessa anpassas och nyttjas på ett så resurseffektivt sätt som möjligt.

Forskare på MDU har även tagit fram olika framtidsscenario, som tillsammans med rapportens undersökning, resultat och föreslagna strategier, är tänkta att vara underlag för framtida dialoger, överväganden och beslutsfattanden kring Västerås stads framtida vård- och omsorgsboenden och framtida äldreomsorg.

2025-09-11

1. Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade vid sitt sammanträde den 26 oktober 2023 att: Äldrenämnden får i uppdrag att tillsammans med fastighetsnämnden utreda utformningen av framtidens äldreboenden. Uppdraget ska återrapporteras till kommunfullmäktige senast under det fjärde kvartalet 2025.¹

Utvecklingen av boenden avsedda för äldre under de senaste 100 åren har gått från enkla fattighus och ålderdomshem till moderna, specialiserade boenden med hög kvalitet och individanpassad omsorg. Sociala reformer, ekonomisk trygghet, professionalisering, teknologiska innovationer och ett ökat fokus på personcentrerad omsorg har varit avgörande faktorer i denna utveckling.

Idag står äldreomsorgen inför nya utmaningar och möjligheter, inklusive att möta behoven hos en åldrande befolkning. Den historiska utvecklingen visar hur äldreomsorgen har anpassat sig till förändrade sociala, ekonomiska och teknologiska förhållanden och hur den fortsätter att utvecklas för att möta framtida behov.

Med en åldrande befolkning krävs långsiktig planering och samarbete mellan olika aktörer, inklusive kommunala myndigheter, näringsliv och civilsamhälle, för att möta framtidens utmaningar. Detta inkluderar att skapa vård- och omsorgsboenden och boenden för äldre som är anpassade till framtidens demografiska och sociala förändringar.

1.1. Syfte

Syftet med denna rapport är att utforska och analysera hur vård- och omsorgsboenden och boenden för äldre kan komma att utvecklas och förändras i framtiden. Genom att undersöka demografiska trender, teknologiska framsteg, ekonomiska faktorer och sociala förändringar, ämnar rapporten ge en omfattande bild av de potentiella utmaningar och möjligheter som kommer att forma omsorgen för äldre.

En central del av rapporten är att belysa hur den ökande andelen äldre i befolkningen kommer att påverka behovet av och utformningen av vård- och omsorgsboenden. Med en växande äldre population, kommer krav på både kvantitet och kvalitet av vård- och omsorgsboenden att öka, vilket ställer nya krav på samhällsplanering och resurstilldelning.

¹ Dnr KS 2023/00015 § 269

2025-09-11

Vidare kommer rapporten att diskutera hur modern teknologi, såsom digitala lösningar och smarta system, kan integreras i boenden för att förbättra livskvaliteten och säkerheten för de boende. Genom att både förbereda för och implementera innovativa lösningar kan vård- och omsorgsboenden bli mer anpassningsbara och stödjande för individens specifika behov.

Ekonomiska aspekter kommer också att analyseras, med fokus på hur finansiering och kostnadsstrukturer kan utvecklas för att möta den ökande efterfrågan på äldreomsorg samt andra utmaningar kopplat till miljö, kvalitet och ändrade regelverk.

Sociala och kulturella faktorer kommer att undersökas för att förstå hur attityder och normer kring ålderdom och äldreomsorg kan påverka utformningen av boenden. Det är avgörande att vård- och omsorgsboenden inte bara tillgodoser fysiska behov, utan även främjar social interaktion, mental hälsa och en känsla av gemenskap och tillhörighet.

Sammanfattningsvis syftar denna rapport till att ge insikter och rekommendationer för styrning med målet att skapa hållbara, effektiva och mänskliga boendelösningar för framtidens äldre. Genom att förstå och förutse dessa faktorer ges bättre förutsättningar för att möta de behov och utmaningar som kommer att präglade äldreomsorgen i framtiden.

1.2. Metod

Utredningen har inom ramen för uppdraget utförts i två huvudsakliga delar:

Dels genom kunskapsinhämtning och omvärldsbevakning via insamling av information från olika källor, såsom rapporter, marknadsanalyser och forskning, i syfte att beskriva nuläge, trender och utveckling, inom områden som kan förväntas påverka förutsättningarna vid utformning av framtidens vård- och omsorgsboende.

Den andra delen har utgjorts av ett flertal aktiviteter i form av dialoger/workshops med ett urval av intressenter och aktörer som på olika sätt bedömts kunna bidra till kunskapshöjande insikter kring tänkbara vägval vid planering för framtidens boendeformer för målgruppen äldre.

Genomförda aktiviteter

I april 2024 genomfördes en workshop för medlemmar i det kommunala

2025-09-11

pensionärsrådets föreningar och organisationer. Även förtroendevalda från Äldrenämnden samt tjänstepersoner från både teknik och fastighetsförvaltningen (TFF) och vård och omsorgsförvaltningen (VOF) deltog. Workshopen syftade till att samla in behov, synpunkter och förslag kring vad som är viktigt för att skapa välmående, självständighet och trygghet vid framtidens äldreboende. En uppföljande workshop som riktades mot civilsamhällets föreningar och organisationer genomfördes i september 2024. Äldrenämndens och byggnadsnämndens respektive ordföranden inledde workshopen och sen följde gruppdiskussioner kring nutid och framtidens möjligheter och utmaningar för att involvera civilsamhället som resurs för vår äldreomsorg.

I en leverantörsdialog i november 2024 möttes stadens utförare av vård och omsorg för att diskutera vilka behov framtidens äldreboende behöver möta utifrån deras upplevelse och perspektiv.

I november 2024 deltog representant från VOF tillsammans med Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun) vid Regionens kunskapsdag. I en kombinerad workshop/mässutställning erbjöds besökare att komma med idéer kring vilka aspekter som behöver inkluderas för att ge en träffsäker helhetsbild av hur framtidens äldreboende kan formas.

I april 2025 genomfördes två dialoger tillsammans med Center för välfärdsförändring baserat på metodik kring strategisk framsyn. Den första dialogen var riktad till experter, forskare och näringsliv. Till det andra tillfället bjöds framtidens äldre in (60-talister) för att framtidsspana och resonera kring dilemman och frågeställningar, utifrån sina perspektiv och tankar som siktar mot framtidens (omsorgs-)boenden 2040.

Inom ramen för uppdraget har äldrenämnden kunnat inspireras och dra lärdom av nyöppnade vård- och omsorgsboendet Ängsgårdets utformning och erbjudande. Uppdraget för Ängsgärdet inkluderar olika nytänkande metoder för att möjliggöra förutsättningar och möta framtidens utmaningar "för äldre i tiden".

En arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner från Vård- och omsorgsförvaltningen och Teknik- och fastighetsförvaltningen, tillsammans med Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun) har på uppdrag av Äldrenämnden och Fastighetsnämnden haft det sammanhållande ansvaret för planering, och genomförande av uppdraget.

1.3. Begreppsförklaring

Äldreboende/Vård- och omsorgsboende: Vård- och omsorgsboende är en boendeform för personer med omfattande vårdbehov, som erbjuder vård, omsorg och trygghet. Begreppet äldreboende har bytts ut mot vård- och omsorgsboende för att bättre beskriva de tjänster som erbjuds.

Särskilt boende: Samlingsnamn som används i lagtext (socialtjänstlagen) för boenden avsedda för äldre med behov av insatser inom vård och omsorg.

Ordinärt boende: Vanliga bostäder där äldre personer bor kvar och får vård och omsorg via hemtjänst och hemsjukvård.

Biståndshandläggare: En tjänsteperson inom socialtjänsten som bedömer och beslutar om insatser enligt socialtjänstlagen, baserat på den enskildes behov.

Somatisk inriktning: Vård och omsorg som fokuserar på kroppsliga sjukdomar och fysiska vårdbehov.

Demensinriktning: Vård och omsorg som är speciellt utformad för personer med demenssjukdomar.

Servicehus: En form av särskilt boende där äldre personer tidigare kunde få hjälp med omsorg och service, men som inte längre beviljas i Västerås.

Trygghetsboende: Boendeform för personer över 65 år med anpassade lägenheter, gemensamhetslokal och en bovärd som främjar hälsa och sociala aktiviteter. Boendeformen innebär ingen vård och omsorg utan behov av insatser från socialtjänsten tillgodoses genom hemvård.

Välfärdsteknik: Teknologiska lösningar som används för att förbättra vård och omsorg, såsom digitala övervakningssystem, medicinpåminnelser och trygghetslarm.

Samnyttjande och samlokalisering: Samnyttjande innebär att flera aktiviteter och funktioner delas på samma plats, medan samlokalisering handlar om att placera olika kommunala verksamheter nära varandra för att dra nytta av synergieffekter.

Skälighet: Inom socialtjänstlagen avser skälighet att insatser och stöd ska vara rimliga och tillräckliga för att tillgodose den enskildes behov. Bedömningen av skälighet innebär att hänsyn tas till både individuella behov och omständigheter,

2025-09-11

samt till vad som är praktiskt genomförbart och ekonomiskt hållbart. Målet är att den enskilde ska få en skälig levnadsstandard, vilket innebär att de grundläggande behoven för ett värdigt liv ska tillgodoses.

SCB: Statistiska centralbyrån (SCB) tillhandahåller statistik och analyser om Sveriges befolkning.

SKR: Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) representerar kommuner och regioner och ger stöd och prognoser för välfärdsutvecklingen.

2. Undersökning

2.1. Historik

I början av 1900-talet var äldreomsorgen i Sverige främst inriktad på fattighus och ålderdomshem. Dessa institutioner var ofta enkla och erbjöd grundläggande omsorg för äldre som inte kunde ta hand om sig själva eller inte hade familj som kunde hjälpa dem. Fattighusen var ofta överfulla och erbjöd minimala levnadsförhållanden, vilket gjorde livet för de äldre svårt och ibland förnedrande. Under 1910- och 1920-talet började sociala reformer ta form, och det blev alltmer vanligt att äldre fick viss ekonomisk hjälp från staten, vilket minskade beroendet av fattighus.

Denna period markerade början på en långsam förändring mot bättre levnadsförhållanden för äldre då Sverige under 1930- och 1940-talet började bygga upp sin välfärdsstat, vilket inkluderade förbättringar inom äldreomsorgen. Ålderdomshemmen blev mer organiserade och började erbjuda bättre levnadsförhållanden. Införandet av pensionssystemet på 1940-talet gav äldre en ekonomisk trygghet, vilket minskade behovet av institutionell omsorg för vissa grupper. Denna ekonomiska trygghet gjorde det möjligt för fler äldre att bo kvar hemma eller i mindre institutionella miljöer.

Under 1960- och 1970-talet genomgick äldreomsorgen en modernisering och professionalisering. Ålderdomshemmen utvecklades till mer specialiserade äldreboenden med bättre faciliteter och utbildad personal. Hemsjukvård och hemtjänst blev allt vanligare, vilket gjorde det möjligt för äldre att bo kvar hemma längre med stöd från vårdpersonal.

Införandet av Socialtjänstlagen 1982 innebar att kommunerna fick ett större ansvar för äldreomsorgen, vilket ledde till en ökad satsning på kvalitet och

2025-09-11

individanpassad omsorg. Denna period markerade en övergång från institutionell omsorg till mer personcentrerad och flexibel vård, där äldre kunde få stöd i sin hemmiljö.

Begreppet "särskilt boende" blev under 1990-talet etablerat och innebar att äldreboenden erbjöd mer specialiserad omsorg för äldre med omfattande vårdbehov. Detta inkluderade demensboenden och boenden med medicinsk vård. Privatisering och valfrihet inom äldreomsorgen ökade, och äldre fick möjlighet att välja mellan kommunala och privata äldreboenden, vilket ledde till en mångfald av omsorgsalternativ. Fokus på kvalitetsstandarder och certifieringar inom äldreomsorgen ökade, vilket ledde till förbättringar i vårdkvalitet och boendemiljöer. Denna period präglades av en ökad mångfald och valfrihet inom äldreomsorgen, vilket gav äldre och deras familjer större möjligheter att välja den omsorg som bäst passade deras behov.

De senaste decennierna har personcentrerad omsorg blivit alltmer framträdande. Detta innebär att omsorgen anpassas efter individens behov och önskemål, med fokus på att bevara deras självständighet och värdighet. Teknologiska framsteg har börjat integreras i äldreomsorgen, vilket förbättrar vårdkvaliteten och möjliggör att äldre kan bo kvar hemma längre. Specialiserade demensboenden och vårdprogram för personer med demenssjukdom har utvecklats för att möta de specifika behoven hos denna grupp. Hållbarhet och miljöaspekter har blivit allt viktigare, med satsningar på energieffektivitet och miljövänliga byggmaterial. Det sker en övergång till en mer teknologiskt avancerad och hållbar äldreomsorg, där fokus ligger på att förbättra livskvaliteten för äldre genom innovativa lösningar och individanpassad vård.

2.2. Nuläge

I Västerås finns det idag 30 st vård- och omsorgsboenden som erbjuder stöd och omsorg för äldre och personer med särskilda behov. Dessa boenden riktar sig främst till personer med omfattande behov av vård och omsorg och nyare boenden är utformade med målet att möta målgruppens och verksamheternas behov.

För att få plats på ett vård- och omsorgsboende behöver den enskilde ansöka om insatser enligt socialtjänstlagen hos Västerås stad. En biståndshandläggare hos

2025-09-11

kommunen gör en bedömning av behoven och den sökande kan behöva stå i kö innan en plats blir tillgänglig.

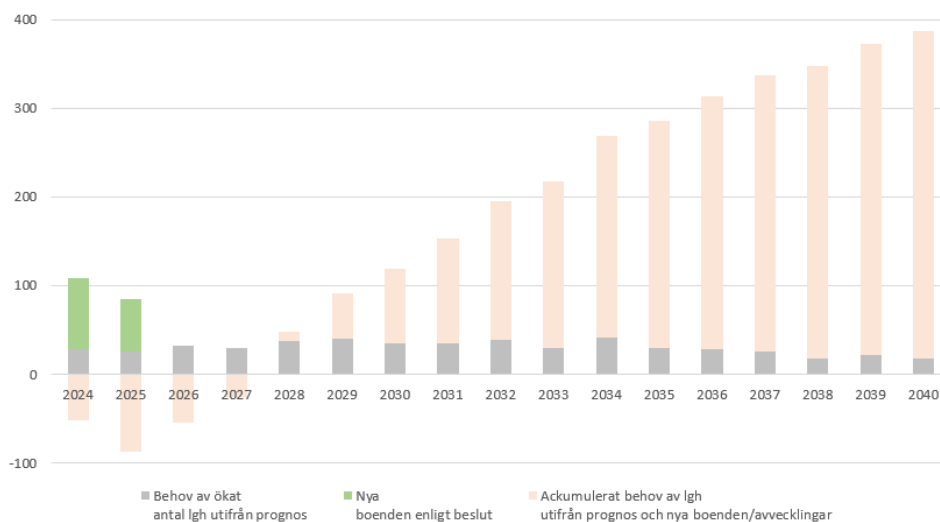
En enskild bor i genomsnitt ca två år på ett vård- och omsorgsboende i Västerås även om det är stora differenser mellan dem som bor ännu kortare tid och dem som bor kvar väsentligt längre.²

De boenden som finns inrymmer totalt 1340 platser varav ca 44 % har somatisk inriktning och 54 % har demensinriktning. Utöver dessa två finns även inriktningarna ”psykiatri” och ”yngre med demens” (som vardera utgör ca 1 % av antalet platser). Under 2025 kommer staden även att få tillgång till ett nybyggt vård- och omsorgsboende på Stenkumla samt under 2026 det tidigare privat ägda vård- och omsorgsboendet Gotlandsgatan på Gryta.

Storleken på boende varierar kraftigt med stadens fem minsta boenden som består av mellan 9 och 18 platser till stadens två största boenden som består av 120 platser. Medelstorleken på alla stadens boenden är ca 46 platser.

I den senaste av Äldrenämnden antagna lokalbehovsplanen presenteras följande prognos av behov av nya platser på vård- och omsorgsboenden:

Behov av antal lgh utifrån förändring

(Ovan graf är exklusive Gotlandsgatans påverkan.)

En ungefärlig uppskattning att tillgodose behovet har varit att tänka i termer av ett nytt vård- och omsorgsboende vartannat år.

² Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

2025-09-11

Utmaningen som dock blir alltmer påtaglig kopplat till det rådande demografiska läget är att andelen äldre ökar markant medan andelen i arbetsför ålder inte alls ökar i samma omfattning. Det gör bemanningen till en växande utmaning och det går redan nu att konstatera att det inte går att enbart bygga för att tillgodose behoven.

Både på nationell och lokal nivå syns en minskning i andelen äldre som beviljas vård- och omsorgsboende de senaste decennierna. Det beror på flera faktorer och exakt vad som bidrar i vilken utsträckning är svårt att fastslå. Men det handlar till stor del om att människan lever allt längre och friskare liv vilket bidrar till att behoven minskar till andel om än ökar i antal. Detta diskuteras djupare i rapportens undersökande delar.

Stadens vård- och omsorgsboenden drivs både i kommunal regi och av privata utförare där fördelningen är ca 50/50.

Utöver vård- och omsorgsboende finns även andra typer av boenden för äldre i staden. Dels finns korttidsenhet och servicehus som är särskilda boenden och kräver beslut om insatser enligt socialtjänstlagen (servicehus är inte längre en insats som beviljas i Västerås sedan 2023). Samt att det i Västerås även finns olika typer av boendeformer anpassade för seniorer, så som till exempel ”+55 boenden” och trygghetsboenden.

Trygghetsboende är en boendeform för personer över 65 år och utgör ett alternativ på den ordinarie bostadsmarknaden. Det ger äldre möjlighet att bo i ett anpassat ordinärt boende med gemensamhetslokal och en bovärd som främjar hälsan genom fysiska och sociala aktiviteter. Om enskilda får behov av vård och omsorg tillgodoses detta, på samma sätt som för alla boendes i ordinärt boende, genom sedvanlig ansökan och bedömning av hemvård. I Västerås finns i dagsläget fyra trygghetsboenden. Ett femte trygghetsboende är under byggnation i Dingtuna.³

Fastighetsägare kan även ansöka om bidrag från Boverket för att bygga trygghetsboenden för äldre och förbinder sig därigenom att driva boendet som

³ Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

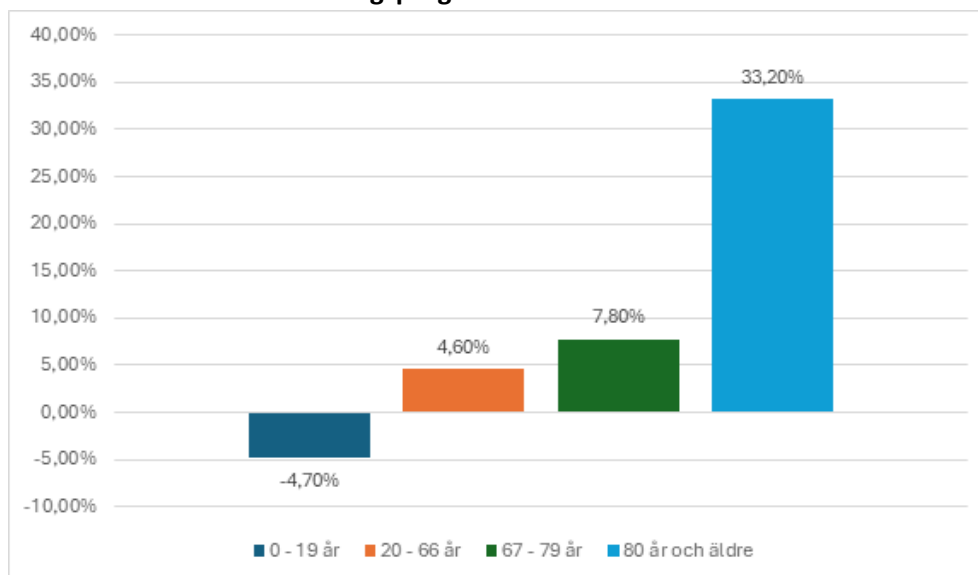
2025-09-11

just trygghetsboende i minst åtta år. Västerås stad har även satsat på att göra det attraktivare för fastighetsägare att satsa på trygghetsboenden genom att erbjuda en extra ersättning till fastighetsägare som väljer att bygga trygghetsboenden i staden. Den extra ersättningen ansöks om årligen och betalas ut av staden förutsatt att aktören uppfyller de krav som staden ställer på boendets utformning och innehåll.

2.3. Framtidens demografi

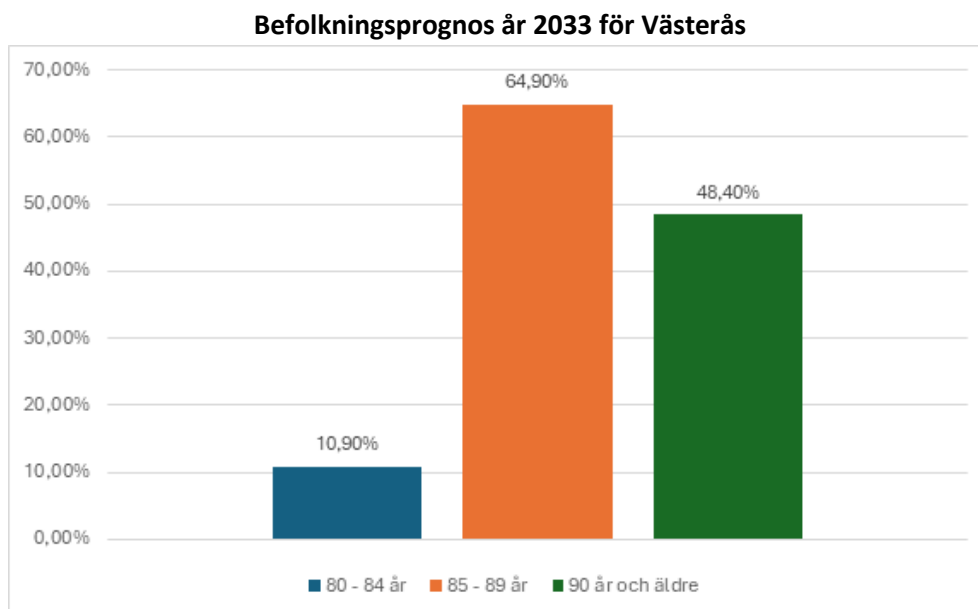
Västerås har haft en stadig befolkningstillväxt under de senaste åren, delvis på grund av sin attraktiva arbetsmarknad och närhet till Stockholm. Denna tillväxt har lett till att staden kontinuerligt investerar i bostadsutveckling och infrastrukturprojekt för att möta den ökande befolkningens behov. En av de mest påtagliga trenderna är den åldrande befolkningen. Under arbetet med *Framtidens äldreboende* har år 2040 varit den tidshorisont som använts. I detta avsnitt redovisas dock prognoser av den demografiska utvecklingen fram till år 2033, mot bakgrund av att SCB och SKR i närtid till rapportens tillkomst publicerade statistik och prognoser som var högst relevanta men med 2033 som tidshorisont.

Befolkningsprognos år 2033 för Västerås

Precis som nationellt, kommer Västerås att se en ökning av äldre invånare, vilket kan påverka kommunens tjänster och infrastruktur. Andelen äldre (80 år och äldre) i Västerås beräknas öka med ca 33,2 % fram till år 2033. Av dessa är det i synnerhet dem som är 85 år och äldre som står för den största ökningen.

2025-09-11

I och med att andelen och antalet äldre väntas öka, beräknas även behoven av socialtjänst i form av äldreomsorg att öka. Och då den mest resurskrävande insatsen inom äldreomsorgen är vård- och omsorgsboende finns det stora incitament att i så hög utsträckning som möjligt tillgodose behov av äldreomsorg i ordinärt boende. Detta, som brukar benämnas som "kvarboendepincipen", är sedan länge en etablerad ambition i Sverige.

I och med att livslängden ökar ser man även på nationell nivå att antalet friska år generellt ökar. Detta tillsammans med en pågående omställning inom äldreomsorgen till en mer förebyggande socialtjänst med tidiga insatser för att skjuta eller helt radera behov av insatser, gör att prognoser för framtida behov är svåra att fastslå. Det går att se en differens mellan tidigare prognoser beräknat utifrån demografi och det faktiska utfallet, vilket SKR lyfter i sin ekonomirapport som släpptes i maj 2025.⁴

Därför har de tagit fram en nyanserad analys av äldreomsorgen där de presenterar en prognos fram till 2033 utifrån tre olika framtidsscenarion:

- Scenario A (Blå) – Utgår från att nyttjandet av äldreomsorg i olika åldersgrupper fortsätter som i dag.

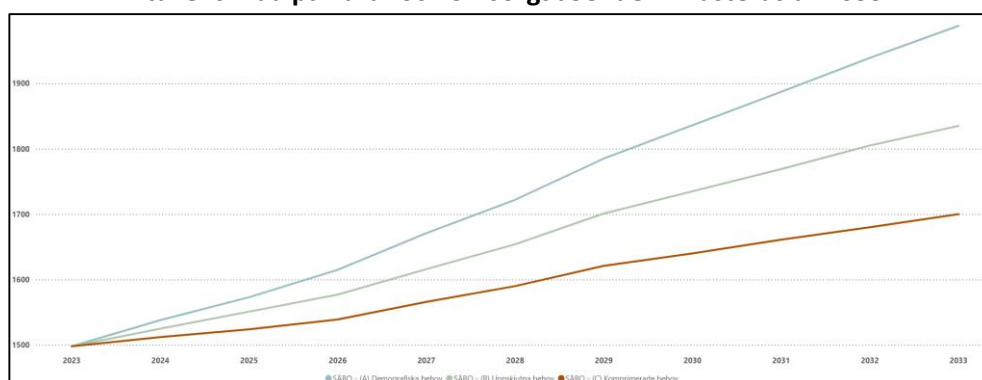
⁴ [Fördjupad analys av äldreomsorgsbehovet | SKR](#)

2025-09-11

- Scenario B (Grön) – Utgår från att äldreomsorgsbehoven skjuts fram i takt med att medellivslängden ökar.
- Scenario C (Röd) – Tar även hänsyn till att behoven har hållits tillbaka mer än vad ökningen av medellivslängden förklarar, och att detta fortsätter framöver, i samma takt som under de senaste åren.

Dessa tre olika scenarion genererar markant skilda utfall fram till år 2033, vilket illustreras i nedan graf som visar beräknat antal enskilda boendes på särskilt boende mellan åren 2023–2033 i Västerås.

Antal enskilda på vård- och omsorgsboenden i Västerås år 2033

Utfallet 2033 för en prognos enbart baserat på demografi med förutsättning att behoven och nyttjandet av äldreomsorg kvarstår på dagens nivå (scenario A) är 1988 personer. Vilket innebär en ökning om ca 648 personer från dagens 1340 platser och därmed också ett behov av en utökning av antal platser på särskilt boende motsvarande ca 7,2 vård- och omsorgsboenden (baserat på genomsnittlig storlek på de tre senast byggda vård- och omsorgsboendena).

2025-09-11

Om man ser till de andra två utfallen, utifrån scenario B och C, kommer behoven i stället öka med 495 respektive 360 enskilda. Vilket skulle innebära ett utökat behov om 5,5 respektive 4 nya vård- och omsorgsboenden fram till år 2033.

Utifrån utfallet i grafen och det faktiska utfallet fram till idag syns dock att behoven är lägre än prognostiserat med en marginal om ca 200 enskilda. Vilket skulle skapa en prognos fram till år 2033 som innebära:

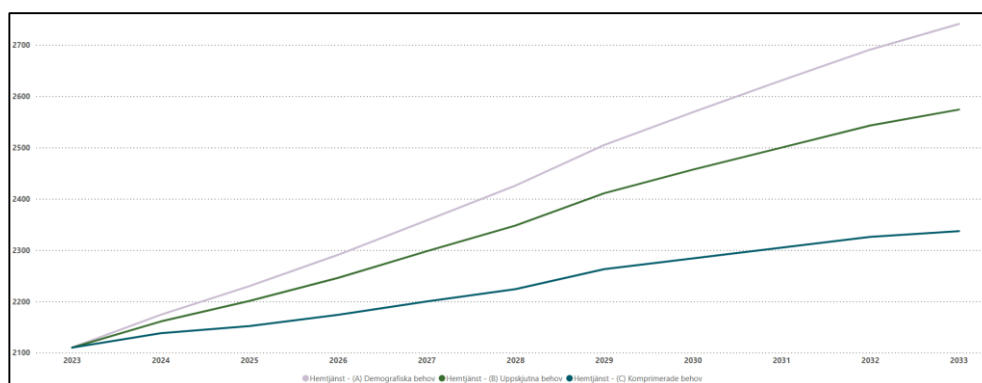
Scenario A + ca 448 enskilda respektive 5 nya vård- och omsorgsboenden

Scenario B + ca 295 enskilda respektive 3,3 nya vård- och omsorgsboenden

Scenario C + ca 160 enskilda respektive 1,8 nya vård- och omsorgsboenden

Samma skillnader i utfall är även tydliga inom hemtjänsten där differensen i utfallet mellan scenario A och C motsvarar ca 400 enskilda med insatser i ordinärt boende år 2033.

Antal enskilda med insatser från hemvården i Västerås år 2033

Premisserna för scenario C är som ovan nämns dels att en ökad medellivslängd innebär en förskjutning av behov (vilket bland annat kan förklaras av vårdens framgångar med att behandla och förebygga sjukdom samt högre utbildningsnivå, högre välbefinnande och livsstilsförändringar hos nya generationer äldre), samt att andra faktorer ytterligare bidrar till en minskning av behoven. SKR benämner det sista som faktor "övrigt" eller "övrigtposten", vilken är beräknad på skillnaden mellan prognos och utfall mellan åren 2014 och 2024.

Övrigtposten är inte helt fastslagen vad den utgörs av. Det som SKR lyfter fram är bland annat faktorer som att människans ökade livslängd minskar kvinnors omsorgsbehov genom förbättrad hälsa, individuella preferenser, förebyggande

2025-09-11

arbete, anhörigas stöd, alternativa boendeformer och välfärdsteknik. De lyfter också fram att det finns indikationer på att biståndsbedömningen generellt blivit striktare över tid men att det inte går att säkerställa utan en fördjupad analys på lokal nivå. Övrigtposten är den faktor som har störst inverkan på det faktiska utfallet vid tidigare prognoser.

Tabell 9 • Andel personer med hemtjänst respektive särskilt boende 75 år och äldre samt förändring av andelen mellan 2014 och 2023 (med 2014 års befolkning) fördelat på livslängd och övrigt

Procent och förändring i procentenheter

	2014	Livslängd	Övrigt	2023
Hemtjänst	14,5	-0,8	-1,5	12,2
Särskilt boende	8,8	-0,6	-0,7	7,5

Källor: Socialstyrelsen, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

SKR avslutar prognoserna i Ekonomirapport maj 2025 med konstaterandet:⁵

De olika antagandena leder till stora skillnader på 10 års sikt. Framskrivningarna med uppskjutna behov (B) och komprimerade behov (C) verkar återhållande på behoven i jämförelse med hur tidigare framskrivningar (A) ofta har gjorts. Dessa framskrivningar är dock mer i linje med hur utvecklingen har sett ut de senaste 10 åren.

2.4. Framtidens resurser

Då personer i arbetsför ålder andelsmässigt inte ökar i samma takt som äldre personer med vård- och omsorgsbehov, skapas ett stort glapp mellan behov av insatser och resurser att utföra dem. Enligt en rapport från SKR kring välfärdens kompetensförsörjning kommer behovet av medarbetare till äldreomsorgen öka med ca 32%, vilket bara inom Västerås Stads egen regi skulle innebära ca 350 nya medarbetare. Då äldreomsorgen i Västerås idag till stor del utförs av privata aktörer, är siffran troligen närmare det dubbla. Det skulle innebära att mer än var

⁵ SKR Ekonomirapport maj 2025

2025-09-11

tredje person som fram till år 2033 fyller 20 år och således tillhör åldersgruppen "personer i arbetsför ålder" behöver arbeta inom äldreomsorgen.

Det skapar en ohållbar konkurrens om arbetskraft och skulle i praktiken lamslå flera andra sektorer. Det ska också tilläggas att av de personerna som uppnår arbetsför ålder är det inte alla som är tillgängliga för arbete. Studier, föräldraledighet, sjukdom och andra faktorer gör att av de som faktiskt finns tillgängliga för arbete behöver ca hälften välja att arbeta inom äldreomsorgen. Ovan scenario förutsätter dock oförändrade förutsättningar. Med effektiviseringar, nya arbetssätt och en väl genomtänkt samhällsplanering kan behoven minska. Att personer till exempel väljer att arbeta något längre innan pension eller att personer som idag arbetar deltid ges förutsättningar att öka sin sysselsättningsgrad skulle ha stor inverkan på behovet av fler resurser. Andra förändringar som också kommer att belysas i rapporten handlar bland annat om förebyggande insatser och digitala lösningar.

Prognoser av demografin visar också på andra viktiga trender utifrån ett resursperspektiv, så som att andelen barn och unga i stället minskar. Det medför att behovet av resurser inom barnomsorg, förskola och grundskola minskar. En faktor som också är viktig att ta med i framtida samhällsplanering då dessa resurser med fördel kan styras mot sektorer med ökande behov, som till exempel äldreomsorgen.

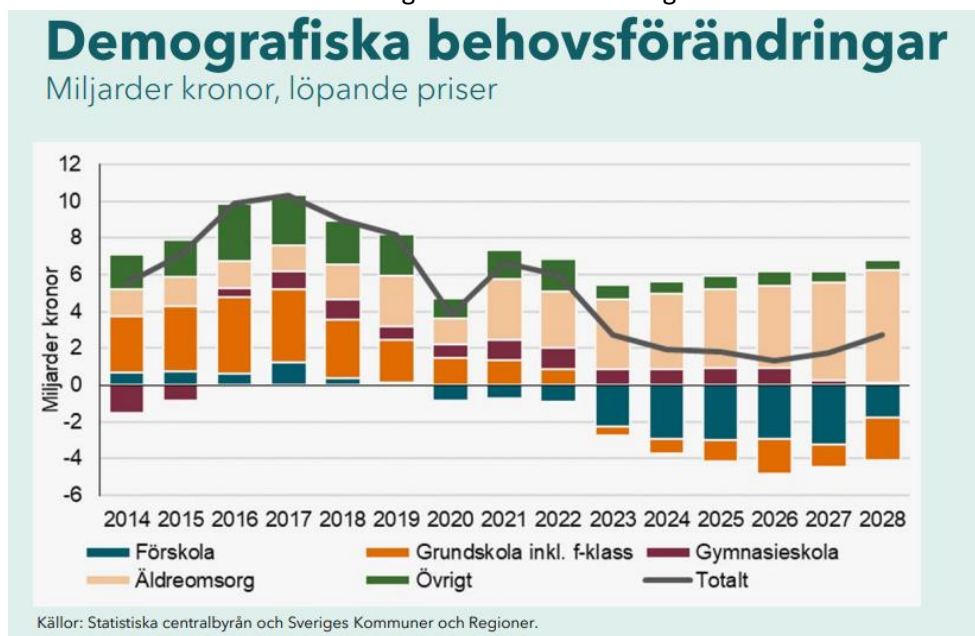
Även invandring utgör en viktig faktor för den demografiska utvecklingen, där dels tidigare invandring genererar nya behov inom äldreomsorgen kopplat till exempelvis nya behov av språkkompetenser men också potentiellt mer arbetskraft. Redan idag utgör utrikesfödda personer ca 35% av antalet undersköterskor och SKR skriver i sin rapport att "ökningen av personer i arbetsför ålder... fram till 2033 utgörs helt och hållet av utrikes födda."⁶ Detta avser andelen och inte antalet, men visar på vikten av att ta tillvara de resurser som tillkommer via invandring och behovet av insatser för att språk- och kompetensutveckla de personer som kan och vill arbeta inom äldreomsorgen.

Den demografiska utvecklingen innebär även ekonomiska faktorer att ta hänsyn till. Utöver att glappet mellan resurser och behov sett till personal och enskilda med vård- och omsorgsbehov ökar, ökar också glappet mellan kostnader och skatteintäkter. I och med inflation och andra parametrar ökar även kostnaderna generellt och de minskade kommunala kostnaderna för åldersgrupper som inte ökar på samma sätt som äldre (t.ex. barnomsorg och skola) väger inte upp för

⁶ SKR 2024 - Välfärdens kompetensförsörjning s.22

2025-09-11

äldreomsorgens ökade kostnader. SKR har illustrerat detta och prognostiserar kommunernas kostnadsutveckling fram till år 2028 enligt nedan.

Hur framtidens vård- och omsorgsboenden byggs och på vilket sätt olika parametrar påverkar ekonomin kommer att diskuteras senare i rapporten, där bland annat samlokalisering och flexibla byggnader kan innebära positiva ekonomiska effekter. Men för att uppnå en ekonomi i balans kommer effektiviseringar som innebär minskade behov vara helt avgörande.

2.5. Framtidens behov

Människan lever allt längre och medelåldern ökar, vilket innebär fler människor med kroniska sjukdomar som kräver långvarig vård och omsorg. Det finns också tecken på att vissa sjukdomar kan bli vanligare i framtiden.

På grund av livsstilsfaktorer finns en risk att moderna liv, som många gånger är mer stillasittande med flera timmar framför datorer och skärmar, innebär en ökning av sjukdomar som diabetes och hjärt-kärlsjukdomar.

När befolkningen blir äldre syns också se en ökning av neurodegenerativa sjukdomar som demens. Ålderdom är den största riskfaktorn för dessa sjukdomar, och med fler människor som lever längre, kommer sannolikt en större andel av befolkningen drabbas.

2025-09-11

Varje år insjuknar mellan 20,000 och 25,000 svenskar i demenssjukdom och idag har ca 150,000 svenskar en demenssjukdom.⁷ Antalet förväntas fram till år 2050 nästan fördubblas. Utifrån tillgänglig statistik bor det ca 2,000 personer med demenssjukdom i Västerås (2024) och antalet beräknas öka till ca 3,050 personer fram till år 2030. Det kommer ställa krav på såväl en ökning av vård- och omsorgsboenden för personer med demensdiagnos som ökade insatser i ordinärt boende.

Även psykiska hälsoproblem som depression och ångest som är vanliga bland äldre kan komma att öka. Många äldre känner sig isolerade, vilket kan förvärras av digitalisering och ökande teknisk användning som ibland ersätter mellanmänniska interaktioner. Även en upplevelse av ekonomisk osäkerhet kan bidra till psykiska hälsoproblem, särskilt i tider av ekonomisk instabilitet. Detta kommer ställa ökade krav på psykologisk behandling och sociala insatser.

Infektionssjukdomar blir också allt svårare att behandla på grund av att bakterier utvecklar motståndskraft mot antibiotika, en trend som förvärras av överanvändning och felaktig användning av antibiotika.⁸

Detta gör det svårare att behandla vanliga infektioner vilket kan leda till längre sjukdomsperioder och högre dödlighet. Högre temperaturer och extremväder kan också leda till fler värmerelaterade sjukdomar, såsom värmeslag och uttorkning.

Det ökade antalet enskilda med mer omfattande behov av vård och omsorg kommer även innebära att prioriteringar av platser på vård- och omsorgsboenden behöver göras och en ytterligare förskjutning av behov från särskilda boenden till ordinärt boende och hemvård är att vänta. Många äldre kan och väljer att bo kvar i sina bostäder trots omfattande hälsoproblem. Fungerande boendemiljöer som är anpassade till äldre personers behov är viktiga för att stödja personer med skör hälsa och skapa förutsättningar för ett gott liv.

Under tidigare avsnitt har framtidens behov kopplat till vård- och omsorgsboenden och kommunala vård- och omsorgsinsatser i ordinärt boende (hemvård) redan adresserats. Utöver utfallet av behov i statistik är det dock viktigt att belysa den ökning av behov hos respektive enskild som också här lyfts fram. Det vill säga att det är inte bara antalet enskilda med behov som väntas öka kraftigt under de kommande åren, utan även omfattningen av behov för respektive enskild.

⁷ <https://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Demens-i-siffror/>

⁸ CDC. (2021). Antibiotic Resistance Threats in the United States.

2025-09-11

Samtidigt syns vissa positiva trender i livsstil som kan hjälpa till att motverka sjukdomar. Ökad medvetenhet om vikten av en hälsosam livsstil har lett till att fler människor engagerar sig i regelbunden träning, väljer hälsosammare matalternativ och söker sätt att minska stress. Teknologi kan också spela en positiv roll här, med ökad användning av appar och enheter som hjälper människor att övervaka sin hälsa och göra bättre livsstilsval.

I de dialoger som genomförts med bland annat pensionärsorganisationerna i staden uttrycker också flera ett behov av fler insatser i ett tidigare skede för att bibehålla sin självständighet.

Som tidigare nämnts syns trender som indikerar att behov av vård- och omsorg inte ökar i den takt som kunde väntas sett till den demografiska utvecklingen. Ett ökat fokus på tidiga och förebyggande insatser i kombination med ett ökat eget engagemang i sin hälsa har gjort att behov kan förskjutas eller till och med minska.

2.6. Framtidens fastigheter

För att en fastighet ska vara väl lämpad för att bedriva äldreomsorg i framtiden, krävs att den är anpassad efter de äldre invånarnas behov, verksamheten som utför servicen samt underhållet för fastighetsägaren.

Sverige och EU ställer krav på att nya byggnader ska vara energieffektiva och inte bidra till utsläpp av växthusgaser. Byggbranschens miljöpåverkan är stor, och framtidens byggnader behöver därför uppföras med en cirkulär ekonomi. Målet är att bygga hållbart genom att minimera avfall samt maximera livscykeln på byggmaterialet. Återvinning av byggmaterial och planering för framtida återvinning av fastigheten är avgörande för att uppnå dessa mål.

Framtidens fastigheter måste vara energismarta, vilket kan uppnås genom en kombination av teknologiska lösningar. Miljöcertifieringar som BREEAM och LEED ställer krav på högisolerande byggmaterial och smarta system för att optimera uppvärmning, ventilation och belysning. Dessa system kan anpassa sig efter användning och väderförhållanden, vilket bidrar till energibesparingar. En annan viktig aspekt är fastighetens beroende av det lokala energi- och uppvärmningssystemet i kommunen.

2025-09-11

För att möta framtidens krav på energiförsörjning bör fastigheter ha någon form av egen energilösning, såsom solpaneler och bergvärme. Energilagring, exempelvis genom batterier, kan säkerställa att energi finns tillgänglig när den behövs, även om framtiden för energilagring fortfarande är osäker.

BIM-teknik (Building Information Modeling) revolutionerar byggprocessen genom att skapa digitala 3D-modeller av byggnader. Detta optimerar design, konstruktion och drift, vilket minskar byggkostnader, förkortar byggtiden och säkerställer bättre underhåll och drift efter att fastigheten är färdigställd. Framtidens fastighetsförvaltning ställer högre krav på kompetensutveckling. Fastighetsägare måste ha en strategi för att hantera den tekniska utvecklingen och undvika att olika fastigheter har varierande tekniska lösningar som försvårar förvaltningen.

Klimatförändringar leder till ökade frekvenser av extremväder som värmeböljor, översvämningar och stormar. Enligt FN:s klimatpanel (IPCC) kommer extremväderhändelser att bli vanligare och mer intensiva. Detta förväntas medföra betydande effekter på fastigheter.

Försäkringspremier för fastigheter kan stiga i takt med ökade klimatrelaterade skador. Temperaturökningar kan leda till värmeböljor som påverkar inomhusklimatet negativt.

Byggnader måste vara konstruerade för att motstå hetta, med möjlighet till luftkonditionering och kylsystem för serverrum. Ökade stormar och skyfall ställer krav på konstruktioner som kan motstå vind och vatten. Fastighetsägare måste investera i skydd mot vattenskadorna och översvämningar, och kommunens system för vattenhantering måste vara robusta.

Bostäder för äldre måste också byggas eller anpassas med tanke på framtida tekniska krav. Stabilt internet, plats för sensorer och digitala hjälpmedel, samt en fysisk miljö som underlättar teknikens funktion och tillgänglighet möjliggör ökad användning av välfärdsteknik. Detta kan göra vårdtagaren mer självständig och delaktig i sin egen vardag samt frigöra resurser och minska behoven.

2.7. Framtidens teknik

Digitalisering, AI och välfärdsteknik förändrar snabbt vård och omsorg. För att möta framtidens vårdtagare krävs anpassningar som möjliggör hållbarhet genom att ha individens behov i centrum – både tekniskt, etiskt och organisatoriskt.

Framtidens teknik måste utgå från individens förmågor, behov och önskemål, vilket innebär att vårdtagaren är delaktig i val och användning av tekniska lösningar. Tekniken bör stödja självständighet, delaktighet och trygghet och på så sätt öka livskvaliteten för framtida patienter, brukare och medborgare, oavsett om de befinner sig på vård- och omsorgsboenden eller i hemmet.

Det är avgörande att tekniken är lätt att använda, även för personer med nedsatt syn, hörsel, motorik eller kognitiv förmåga. Lösningar som röststyrning, användarvänliga och anpassningsbara inställningar är nödvändiga. Detta gäller även för framtida vårdpersonal, med hänsyn till språkförmåga, diktering med korrigeringshjälp av stavning och förenklad journalskrivning med fasta texter. Digitaliseringen möjliggör ökad tillgänglighet oavsett var boendemiljön är, genom e-tjänster och hälsorelaterade applikationer.

AI och övervakande system väcker frågor om personlig integritet, vilket kräver tydliga riktlinjer för dataskydd och användning av information. Tekniken får aldrig underminera individens rätt till självbestämmande utan ska ha en kompletterande funktion.

Teknik kan bidra till att förebygga fall, upptäcka hälsorisker i tid och ge stöd i vardagen. Exempel på detta är sensorer som larmar vid avvikande beteende, digitala påminnelsestöd och sociala robotar som motverkar ensamhet. Vårdtagare måste få tillgång till hälsofrämjande insatser som stöttar skydds- och friskfaktorer, såsom rehabiliterande insatser och träning via digitala lösningar.

Tekniken ska stärka vårdpersonalens i deras arbete, inte ersätta dem. Digitalisering kan frigöra tid från administration, möjliggöra bättre beslutsstöd och öka vårdens kvalitet. Detta kräver dock kompetensutveckling och i vissa fall kompetensväxling.

Nästa generations vårdtagare har med sig digital vana och förväntar sig smarta, anpassningsbara lösningar. Välfärdsteknik måste därför hålla hög standard, vara pålitlig och erbjuda valfrihet.

2025-09-11

För att framtidens vårdtagare ska kunna bo tryggt, självständigt och värdigt krävs en teknik som är etiskt hållbar, personcentrerad och integrerad i hela vård- och omsorgssystemet. Investeringar i teknik måste följas av investeringar i människor såsom vårdtagare och vårdpersonal, utbildning och miljö samt kontinuerlig utvärdering av de investeringar och därpå anpassningar som utförs efter utvärderingar.

2.8. Dialog med leverantörer

I november 2024 genomfördes en leverantörsdialog med representanter från företag som idag driver vård- och omsorgsboenden i Västerås. De lyfte flera perspektiv på hur seniorer och anhörigas förväntningar, lokala förutsättningar och tekniken kommer att utvecklas.

Leverantörerna betonade vikten av att Västerås fortsatt ska ligga i framkant när det gäller välfärdsteknik och tekniska hjälpmedel inom äldreomsorgen. Det handlar inte bara om att införa ny teknik, utan om att utgå från vilket värde den skapar för den enskilda individen. Tekniken ska stödja självständighet, trygghet och effektivitet, och kombineras med god kommunikation, nyfikenhet och politisk vilja att pröva nytt. En ekonomiskt hållbar utveckling kräver också ett smartare nyttjande av befintliga resurser.

Dialogen pekade på behovet av att tänka mer flexibelt kring boende.

"Mellanboenden", nischade alternativ och forskningsbaserade koncept nämndes som möjliga vägar framåt. Idén om vård- och omsorgsboendet som en stor kollektiv lösning utmanades, till förmån för mindre, anpassade enheter eller "byar" där olika nivåer av behov kan tillgodoses.

Privata kollektiv med möjlighet till stöd, trygghetsboenden med närvarande undersköterskor och valfrihet inom ramen för LOV lyftes som viktiga komponenter för ett framtida utbud.

Bilden av Västeråsaren år 2040 präglas av högre digital kompetens och ökade förväntningar – inte minst från anhöriga. Dagens samhällstrender tyder på ökad kravställning och attitydförändringar, där trygghet, valfrihet och individanpassning förväntas som norm. Det innebär att framtidens vård- och omsorgsboenden måste kunna svara mot en mångfald av behov – både vad gäller nivå på stöd och livsstil. Anhörigas roll som både resurs och målgrupp för avlastning och information kommer att bli allt viktigare.

2025-09-11

Leverantörerna menar vidare för att möjliggöra en god och långsiktigt hållbar drift av vård- och omsorgsboenden år 2040 krävs tydliga uppdrag, rätt lokalförutsättningar och välutbildad personal. En nyckel är att renodla tjänsterna, så att undersköterskor kan fokusera på omvårdnad medan servicepersonal tar ansvar för andra uppgifter. Detta ökar kvaliteten, tydligheten för anhöriga och personalens trivsel. Vidare måste det finnas utrymme för justeringar i avtal och möjligheter till individanpassade tilläggsavtal. Att involvera civilsamhället, inspireras av andra samhällssektorer (som föräldraansvar inom skolan), och våga utmana tillsynsmyndigheter när det krävs, beskrevs som viktiga faktorer för att kunna erbjuda attraktiva och kvalitativa boenden även i framtiden.

2.9. Dialog med medborgare

Under arbetet med *Framtidens äldreboende* har dialog med medborgare i olika sammanhang förekommit. Bland annat genom tematräffar tillsammans med civilsamhälle, representanter från pensionärsorganisationer som ingår i Kommunala pensionärsrådet samt politiker.

Resultatet från dialogerna visar tydligt att framtidens vård- och omsorgsboende behöver präglas av trygghet, gemenskap och främja psykisk hälsa. Dessa värdeord återkom genomgående i diskussionerna och bör enligt deltagarna betraktas som grundpelare för fortsatt utveckling.

Trygghet innebar för deltagarna både kontinuitet i personal och bostadens fysiska och tekniska utformning. Det framhölls hur avgörande det är att få möta samma personal dagligen och att känna igen både ansikten och språk. Trygghet skapas också genom att lägenheter och gemensamma ytor är ljusa, inbjudande och hemlika, snarare än institutionella.

Gemenskap lyftes fram som centralt för att förebygga ensamhet och psykisk ohälsa. Mötesplatser inom och omkring boendet, samvaro vid måltider och aktiviteter över generationsgränser efterfrågades. Det finns också ett starkt stöd för att vård- och omsorgsboenden ska integreras i samhället – både genom fysiska öppningar mot närområdet och genom att exempelvis kombinera boende med förskolor eller studentbostäder.

2025-09-11

Psykisk hälsa kopplades till möjligheten att bevara självständighet, känna mening i vardagen och att ha tillgång till natur, aktiviteter, socialt stöd och god vård. Måltiderna sågs som viktiga för både näring och social gemenskap. Vidare identifierades behovet av differentierade boendeformer, där trygghetsboenden behöver utvecklas för att fylla gapet mellan ordinärt boende och vård- och omsorgsboende. Flexibla lösningar, anpassade till individers olika diagnoser, funktionsnedsättningar och preferenser, ansågs vara nödvändiga. Ekonomisk tillgänglighet, så att alla oavsett ekonomisk situation kan ta del av meningsfulla aktiviteter och god boendestandard, lyftes också fram. Många efterlyste bättre stöd innan behovet av vård- och omsorgsboende uppstår – ett tydligare fokus på övergångsfasen till ökat stöd, utan att det nödvändigtvis innebär att flytta till ett boende.

Vidare framhölls vikten av att boendeformen överensstämmer med den tidigare boendesituationen, samt att anhöriga har möjlighet att bo kvar nära sina äldre familjemedlemmar.

I dialoger om hur framtidens boende fysiskt kan se ut lyftes följande aspekter fram. Huset och närområdet ska vara inbjudande, färgglatt, nära grönområden och service, samt ha goda kommunikationsmöjligheter och integreras med andra relaterade verksamheter. Våningen och lägenheterna ska vara ljusa, färgglada, ha personliga möbler (ej sterila), vara anpassningsbara, samt innehålla gemensamhetsytor och trygghetsskapande teknik.

Boendet ska vara inbjudande, välkomnande och kommunikativt, med information om vad som har hänt och vad som är på gång samt erbjuda samlingslokaler och möjlighet för anhöriga att övernatta.

Man lyfte också fram att arbetssätt och rutiner ska fokusera på språkkompetens och arbeta för att rekrytera och behålla erfaren och engagerad personal. Även användning av teknik för att minimera störningar, exempelvis under natten, lyftes fram som önskemål.

Sammanfattningsvis menade deltagarna att framtidens vård- och omsorgsboenden behöver röra sig bort från traditionella institutioner mot flexibla, inbjudande och inkluderande miljöer – där individens behov, värdighet och livskvalitet är vägledande.

3. Resultat

Samhällets tysta överenskommelse i Sverige, som bygger på tillit mellan medborgare och offentliga institutioner, är under omförhandling. Allt fler ifrågasätter om det offentliga klarar av sin del, och resursstarka medborgare vänder sig till privata alternativ. Sveriges decentraliserade modell innebär att kommuner och regioner har stort ansvar för välfärd och samhällsutveckling, men statlig styrning har blivit alltmer detaljerad, vilket skapar problem. Individualiseringen ökar och medborgarnas krav på valfrihet och snabb service stiger. Kommuner och regioner måste förändra sin kultur från att göra för människor till att göra med människor. För att möta dagens utmaningar krävs ett holistiskt synsätt och samarbete. När uppdragen blir mer komplexa och resurserna minskar, utmanas samhällskontraktets hållbarhet. Ett nytt samhällskontrakt kan innebära bättre samverkan mellan offentliga aktörer och medborgare.⁹

3.1. Utformning av framtida vård- och omsorgsboenden

Framtidens vård- och omsorgsboenden måste vara noggrant anpassade efter de äldre hyresgästernas behov. För att uppnå detta kommer Västerås stad och fastighetsägare behöva samarbeta, också för att skapa vård- och omsorgsboenden som är väl anpassade för framtidens ekonomiska och klimatomständiga utmaningar.

Ekonomiskt sett kommer framtidens fastigheter att karakteriseras av hållbarhet, effektivitet och flexibilitet. Investeringar i avancerad teknologi och moderna infrastrukturer gör fastigheterna smarta, effektiva och hållbara, men innebär också högre initiala kostnader. Miljöcertifieringar och hållbarhetskrav medför ytterligare ekonomiska påfrestningar, och specialiserad arbetskraft är nödvändig för installation och konfiguration av avancerade system. Löpande kostnader för förvaltning av teknikintensiva byggnader är högre än för traditionella byggnader, men på lång sikt kan smarta system bidra till att minska energiåtgången och driftkostnaderna. Externa drift- och supportavtal kan också behövas för underhåll och regelbundna uppdateringar av mjukvara.

Att avgöra vilken utformning av ett vård- och omsorgsboende som är mest optimal ur ett ekonomiskt och resurseffektivt perspektiv är en komplex fråga som beror på flera faktorer, inklusive lokala förhållanden, befolkningens behov, teknologiska möjligheter och politiska beslut. Dock finns det vissa generella principer och strategier som kan bidra till att skapa ett mer ekonomiskt och resurseffektivt vård- och omsorgsboende.

⁹ SKR: Vägval för framtiden

2025-09-11

En av de mest effektiva strategierna är att använda modulära och flexibla byggnader. Modulära byggnader kan snabbt byggas och anpassas efter förändrade behov, vilket minskar byggkostnader och möjliggör effektiv användning av resurser. Flexibiliteten i designen gör det möjligt att enkelt omvandla utrymmen för olika användningsområden, vilket kan vara särskilt användbart när behoven förändras.

Integrering av teknologi är en annan viktig aspekt. Implementering av smart teknologi kan avsevärt förbättra effektiviteten och minska kostnaderna. Exempel inkluderar automatiserade system för belysning och temperaturkontroll, digitala vårdplattformar för övervakning av hälsa och säkerhet, och telemedicin för att minska behovet av fysiska läkarbesök. Teknologi kan också användas för att optimera personalens arbetsflöden och förbättra kommunikationen mellan vårdgivare och boende.

Samnyttjande och samlokalisering lyfts också fram som viktiga strategier. Samnyttjande innebär att flera olika aktiviteter och funktioner delas på samma plats, antingen samtidigt eller vid olika tidpunkter på dagen. Samlokalisering syftar på att placera olika kommunala verksamheter nära varandra för att dra nytta av synergieffekter. Båda dessa strategier kan förbättra samverkan och minska lokalkostnader både inom en förvaltning och mellan olika förvaltningar.

Ett tydligt exempel på samlokalisering som visat sig populär inom kommunal verksamhet är att kombinera vård- och omsorgsverksamheter med andra kommunala tjänster som storkök för boende, skola, förskola eller träffpunkter. Något som visat sig effektivisera användandet och främja generationsmöten.

En annan trend är att inkludera olika typer av verksamheter i samma lokaler, både i egen regi och genom extern uthyrning, exempelvis kaféer, restauranger, gym och konferenslokaler. Extern uthyrning ger ekonomiska fördelar och skapar informella mötesplatser där besökare kan komma när de vill, utan att behöva anpassa sig till ett schema.

Investeringar i energieffektiva byggnader och hållbara material kan också minska driftskostnaderna över tid. Solpaneler, energieffektiva fönster och isolering, samt vattenbesparande system, kan bidra till att minska energiförbrukningen och därmed kostnaderna. Miljöeffektiva byggnader kan också förbättra boendekvaliteten och hälsan för de boende.

2025-09-11

Luftkvalitet och inomhusklimat är av särskild betydelse, med fokus på att upprätthålla en jämn temperatur året runt. Byggnaderna behöver ha effektiv luftfiltrering och belysning som främjar hyresgästernas hälsa och välbefinnande.

Att utforma vård- och omsorgsboenden med fokus på de boendes behov och välbefinnande kan också vara kostnadseffektivt. Genom att skapa miljöer som främjar självständighet och social interaktion kan man minska behovet av intensiv vård och omsorg. Detta inkluderar tillgång till gemensamma utrymmen, trädgårdar och aktivitetsrum, samt att säkerställa att boendena är lättillgängliga och anpassade för personer med funktionsnedsättningar.

Sammanfattningsvis finns det ingen universell lösning som passar alla vård- och omsorgsboenden, men genom att tillämpa dessa principer och strategier kan man skapa en mer ekonomiskt och resurseffektiv verksamhet.

Det är viktigt att kontinuerligt utvärdera och anpassa vård- och omsorgsboendets utformning och drift för att möta förändrade behov och förutsättningar.

Och att ta stöd av andra aktörer genom att etablera samarbeten med lokala organisationer och tjänsteleverantörer. Lyckas man integrera vård- och omsorgsboenden med lokalsamhället kan man också dra nytta av befintliga resurser och tjänster, såsom transport, fritidsaktiviteter och hälsovård, vilket minskar behovet av att skapa och underhålla dessa tjänster internt.

3.2. Utveckling av nuvarande vård- och omsorgsboenden

När man tänker på framtidens vård- och omsorgsboende, föreställer man sig ofta nya, ändamålsenliga lokaler byggda enligt bästa praxis och med modern teknik. Vilket också är det som stått i fokus i de undersökande delarna av den här rapporten. Men det är också viktigt att återvinna och återanvända befintliga byggnader.

I Äldrenämndens senaste lokalbehovsplan från 2024 konstateras att nämnden behöver arbeta långsiktigt och med en god framförhållning med både framtida nya lokaler för vård- och omsorgsboende och för de befintliga lokalerna.¹⁰

Inom äldrenämndens lokaler för vård- och omsorgsboenden finns lokaler med ungefär 100 lägenheter fördelade på olika enheter som behöver ersättas med nya lokaler. Lokalerna är inte lämpliga för personer med stora omvårdnadsbehov och säkrar inte en god arbetsmiljö för personalen.¹¹

¹⁰ Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

¹¹ Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

2025-09-11

Dessa äldre byggnader kan vara problematiska eftersom de ofta ligger på bra platser, vilket gör dem dyra att ersätta. De har ofta brister i kvalitet, material, utförande och energiförbrukning. Dessutom har de stora gemensamma utrymmen som kan leda till ineffektiv fastighetsekonomi. Ändrade myndighetskrav med retroaktiv verkan kan kräva stora ombyggnader.

Ett exempel är nya ergonomikrav på storleken i hygienutrymmen, vilket kan påverka dispositionen av bostadens yta negativt. När hygienutrymmen prioriteras kan det påverka disponeringen av andra utrymmen som hall, sovrum eller vardagsrum. Annat exempel på myndighetskrav som kan komma att påverka befintliga vård- och omsorgsboendes utformning är nya föreskrifter om högsta inomhustemperatur för känsliga grupper (träder i kraft 1 april 2026, SOU 2025:51).

Framtidens vård- och omsorgsboenden kommer till stor del bestå av de boenden som redan finns. Många av dessa byggdes för flera årtionden sedan och kommer att fortsätta användas som särskilt boende för äldre under lång tid framöver. Det är fastigheter som varierar i kvalitet, ändamålsenlighet och ålder och representerar stora värden och åtaganden över tid. Vissa gamla och mindre ändamålsenliga byggnader kommer dock gradvis att behöva fasas ut.

3.3. Framtidens behov och resurser

Som väl känt sedan en tid tillbaka och som lyfts inledningsvis i den undersökande delen av rapporten ökar glappet mellan behov och resurser. Det kommer inte gå att "bygga bort" behovet av äldreomsorg varken genom många vård- och omsorgsboenden eller "det ultimata vård- och omsorgsboende" (om ett sådant ens finns). Det kommer inte finnas tillräckligt med personal för att säkerställa en god vård och omsorg för alla dem med behov. Därför behövs också insatser för att så effektivt som möjligt nyttja och bibehålla de resurser som finns samt för att minska behoven och bromsa uppkomsten av nya behov.

För att lyckas med detta kommer det vara helt avgörande att fokusera på tidiga och förebyggande insatser. Genom att bland annat främja hälsosamma livsstilar och hela tiden arbeta med ett förebyggande tänkande och agerande går det att förhindra eller fördröja mer omfattande vårdbehov senare i livet.

2025-09-11

Satsningar på förebyggande hälso- och sjukvård är en del i detta för att minska risken för kroniska sjukdomar och förbättra den allmänna hälsan bland äldre. Detta kräver insatser från såväl Västerås stad som regionen och ett väl fungerande samarbete och samverkan kring det förebyggande arbetet skulle vara högst gynnsamt för både kommun, region och den enskilde.

Tidiga insatser är också en viktig del av en effektiv äldreomsorg. Genom att erbjuda psykologiskt stöd och sociala aktiviteter kan vi motverka psykisk ohälsa bland äldre. Möjligheter för social samvaro och gemenskap är avgörande för att minska känslan av isolering och ensamhet, vilket är en betydande riskfaktor för depression och ångest. Tillgång till samtalsterapi och stödgrupper kan hjälpa äldre att hantera livets utmaningar och förbättra deras psykiska välbefinnande. Organisering av aktiviteter som kultur- och idrottsevenemang, hobbygrupper och utflykter kan skapa en känsla av gemenskap och delaktighet.

Samverkan mellan olika aktörer och samskapande med medborgare blir också avgörande för att möta framtidens välfärdsutmaningar. Genom att involvera medborgare, pensionärsorganisationer, privata aktörer och offentliga institutioner i utvecklingen av äldreomsorgen skapas lösningar som är bättre anpassade efter de faktiska behoven. Regelbundna dialoger och workshops med medborgare kan bidra till att samla in feedback och idéer som kan användas för att förbättra äldreomsorgen. Genom att samarbeta med privata aktörer går det att dra nytta av deras erfarenhet och innovationer för att implementera nya boendelösningar och välfärdsteknik. Effektiv samverkan mellan kommunens olika enheter kan säkerställa en helhetsorienterad och koordinerad vård- och omsorgstjänst.

Kommunen behöver också tillsammans med andra aktörer främja eget ansvar för den enskildes hälsa för att minska vårdbehovet. Genom att uppmuntra individer att ta ansvar för sin egen hälsa främjas självständighet och minskar beroendet av vård- och omsorgstjänster. Utbildningsinsatser för att öka medvetenheten om vikten av en hälsosam livsstil kan vara avgörande. Genom att informera om kost, motion och stresshantering ges individer de verktyg de behöver för att ta hand om sin egen hälsa. Informationskampanjer, seminarier och träningsprogram kan öka förståelsen för hur livsstilsval påverkar hälsan. Appar och enheter som övervakar hälsoparametrar, såsom blodtryck och fysisk aktivitet, kan också hjälpa individer att hålla koll på sin hälsa och agera vid tidiga tecken på problem.

2025-09-11

Sammanfattningsvis visar resultaten att för att möta framtidens välfärdsutmaningar måste Västerås fokusera på tidiga och förebyggande insatser, främja eget ansvar för hälsa, och stärka samverkan och samskapande. Genom att implementera dessa strategier ökar chanserna att minska behovet av vård- och omsorgsinsatser och frigöra resurser för att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg. Det är genom att arbeta tillsammans och utnyttja teknologi och innovationer som det går att skapa en äldreomsorg som möter de framtida behoven på bästa sätt.

3.4. Strategier för att möta framtida behov

Västerås Stad står, precis som övriga landet, inför betydande utmaningar men också möjligheter när det gäller att möta framtida behov inom välfärdssektorn. För att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg krävs en genomtänkt strategi som tar hänsyn till teknologiska innovationer, förebyggande arbete, flexibla boendelösningar, effektiv personalhantering och ekonomisk hållbarhet.

Nedan presenteras de enligt rapporten viktigaste strategierna som bör övervägas för att möta dessa utmaningar.

3.4.1. EFFEKTIVISERING OCH NYA ARBETSSÄTT

Teknologiska Lösningar: Implementeringen av välfärdsteknik och digitala hjälpmedel spelar en central roll i att effektivisera arbetsflöden och förbättra vården. Exempel på sådana teknologiska lösningar inkluderar automatiserade system för belysning och temperaturkontroll, digitala vårdplattformar och telemedicin. Automatiserade system kan anpassa miljön efter de boendes behov, vilket skapar en mer komfortabel och säker boendemiljö. Digitala vårdplattformar möjliggör bättre övervakning av patienters hälsa och snabbare respons på förändringar, medan telemedicin kan minska behovet av fysiska läkarbesök och förbättra tillgången till specialistvård.

Flexibla Arbetsmodeller: För att hantera det ökande behovet av personal inom äldreomsorgen är det bland annat viktigt att uppmuntra medarbetare att arbeta längre innan pension, vilket kan uppnås genom att till exempel erbjuda deltidsarbete. Det kan också ge stora effekter att deltidsanställda som inte är nära pensionsålder ökar sin sysselsättningsgrad. Att skapa en arbetsmiljö som främjar långsiktig anställning och erbjuder karriärutveckling kan bidra till att behålla erfaren och engagerad personal.

2025-09-11

3.4.2. FÖREBYGGANDE ARBETE OCH TIDIGA INSATSER

Hälsomedvetenhet: Främjandet av hälsomedvetenhet är avgörande för att minska framtida behov av vård och omsorg. Detta kan inkludera att erbjuda utbildning och stöd för regelbunden träning, hälsosamma matvanor och stressminskning. Genom att uppmuntra en aktiv livsstil och medvetenhet om hälsa ökar chansen att förhindra eller fördröja uppkomsten av kroniska sjukdomar och förbättra livskvaliteten för äldre personer.

Tidiga Insatser: Tidiga insatser är en annan viktig strategi för att skjuta fram eller helt radera behovet av vård- och omsorgsinsatser. Detta innefattar förebyggande åtgärder som regelbundna hälsokontroller, vaccinationsprogram och stöd för egenvård. Genom att identifiera och behandla hälsorisker och hälsoproblem i ett tidigt skede minskar behovet av mer omfattande vård och omsorg senare i livet.

3.4.3. BOENDEMILJÖER OCH INFRASTRUKTUR

Hemkänsla och Trivsel: Utformningen av boendemiljöer är avgörande för att skapa en trivsamt och hemtrevligt atmosfär för äldre personer. Boendemiljöer bör vara färgglada och inbjudande, med personliga möbler och gemensamhetsytor som främjar social interaktion. Det är viktigt att undvika en institutionell känsla och i stället skapa en miljö där de boende känner sig hemma och trygga.

Integration med Samhället: En annan viktig strategi är att integrera vård- och omsorgsboenden med andra verksamheter, såsom förskolor eller studentbostäder, för att främja gemenskap och social interaktion. Genom att skapa möjligheter för interaktion mellan olika generationer stärks känslan av samhörighet och motverkas ensamhet bland äldre. Detta kan också bidra till att skapa en mer dynamisk och inkluderande miljö.

3.4.4. PERSONAL OCH KOMMUNIKATION

Kontinuitet: För att skapa trygghet och förtroende är det viktigt att säkerställa kontinuitet. Att samma personal i så hög utsträckning som möjligt möter de äldre dagligen kan bidra till att bygga starka relationer och en känsla av säkerhet. Detta kan uppnås genom att erbjuda konkurrenskraftiga löner, bra arbetsförhållanden och möjligheter till karriärutveckling. Kontinuitet avser även att insatser utförs på samma sätt, enligt den enskilds önskemål, oavsett vem som utför insatsen samt vid samma tidpunkt.

2025-09-11

Språkkompetens: Kommunikation är avgörande för att undvika missförstånd och säkerställa att äldre får den vård och omsorg de behöver. För att förbättra kommunikationen är det viktigt att rekrytera och behålla personal med god språkkompetens. Detta kan inkludera att erbjuda språkutbildning och stöd för att utveckla kommunikationsfärdigheter.

3.4.5. EKONOMISK HÅLLBARHET

Energieffektivitet: Investeringar i energisnåla byggnader och hållbara material kan minska långsiktiga driftskostnader och bidra till en hållbar utveckling.

Energieffektiva byggnader kan inkludera solpaneler, energieffektiva fönster och isolering, samt vattenbesparande system. Genom att minska energiförbrukningen förbättras också boendekvaliteten och hälsan för de boende.

Flexibla Byggnader: Användningen av modulära byggnader som kan anpassas efter förändrade behov är en annan viktig strategi för att skapa en ekonomiskt hållbar äldreomsorg. Modulära byggnader kan snabbt byggas och omvandlas för olika användningsområden, vilket minskar byggkostnader och möjliggör effektiv användning av resurser. Flexibiliteten i designen gör det möjligt att enkelt anpassa byggnaderna efter förändrade behov och förutsättningar.

3.4.6. SAMARBETE OCH DIALOG

Leverantörsdialog: Regelbundna dialoger med marknaden är viktiga för att säkerställa att teknologiska och organisatoriska lösningar möter både dagens och framtidens behov. Genom att samarbeta ”med potentiella leverantörer och andra marknadsaktörer får upphandlande myndigheter och enheter en bättre bild av vilka lösningar som finns på marknaden eller som kan utvecklas. Dialogen leder ofta till fler lösningsförslag från fler leverantörer, och på så vis en förbättrad konkurrens och effektivare upphandlingar.”¹²

Medborgardialog: Engagemang med medborgare och pensionärsorganisationer är avgörande för att säkerställa att deras behov och önskemål beaktas i utvecklingen av äldreomsorgen. Genom att involvera medborgare i beslutsprocessen skapas fler lösningar som är bättre anpassade efter deras behov och förväntningar. Detta kan inkludera att hålla regelbundna möten, workshops och enkäter för att samla in feedback och idéer.

¹² [Tidig dialog i offentlig upphandling | Upphandlingsmyndigheten](#)

2025-09-11

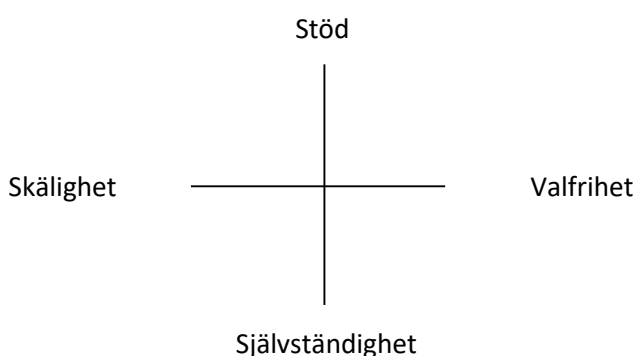
Genom att tillämpa dessa strategier kan Västerås säkerställa en högkvalitativ och hållbar äldreomsorg för framtida generationer. Det är dock avgörande att kontinuerligt utvärdera och anpassa strategierna efter förändrade behov och förutsättningar för att skapa en äldreomsorg som är både effektiv och hållbar.

3.5. Framtidsscenario

Under våren 2025 har förvaltningarna i samarbete med Samhällskontraktet genomfört en serie dialoger baserat på metodik kring framsyn¹³ tillsammans med forskare från Mälardalens universitet. Baserat på dialogerna som anordnades tillsammans med Center för Valfärdsförändring på MDU har forskarna tagit fram ett antal scenarion och tillhörande dilemman och frågeställningar som siktar mot framtidens (omsorgs-)boenden 2040.

Två perspektiv som återkommande kommit upp under arbetet med utredningen är balansen mellan att ge stöd jämfört med att fokusera på äldres självständighet, och utmaningen med att nå en "skälig"¹⁴ nivå av stöd för alla jämfört med att erbjuda valfrihet som också kan bidra till ökade skillnader i stöd för äldre.

Dessa perspektiv har valts ut som axlar för att utveckla fyra olika framtidsscenario och de principer som omsorgssystemet baseras på.

¹³ "Framsyn är en disciplin där man utforskar och förutser den framtida möjliga utvecklingen för att forma den framtid man vill se genom att använda den kollektiva intelligensen på ett strukturerat och systematiskt sätt. Strategisk framsyn handlar inte om att förutspå framtiden utan om att utforska olika möjliga framtidsscenario, tillsammans med de möjligheter och utmaningar de medför. Det handlar i slutändan om att hjälpa beslutsfattarna att agera nu för att forma framtiden". Se: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-foresight_sv#:~:text=Strategisk%20framsyn%20handlar%20inte%20om,nu%20f%C3%B6r%20att%20forma%20framtiden.

¹⁴ Se begreppsförklaring av "skälighet" under 1.3 Begreppsförklaring

2025-09-11

I arbetet med framtidsscenario presenterar forskarna drivkrafter och trender med hjälp av en "PEST-struktur", som är ett verktyg för att bedöma olika krafter, signaler och trender utifrån olika områden. Akronymen PEST står för politisk, ekonomisk, social och teknologisk och är ett ramverk för att visa på en bredd av faktorer som påverkar ett scenario.

Efter varje scenario har forskarna också synliggjort exempel på dilemman. De beskriver dilemman som en situation där man ställs inför minst två (oftast fler) val, där inget av alternativen är helt tillfredsställande eller där varje val har både fördelar och nackdelar. Det är en typ av problem som saknar en enkel eller uppenbart rätt lösning. De dilemman som lyfts är dock bara exempel och forskarna påtalar att fler dilemman går att diskutera utifrån respektive scenario.

Varje scenario som skapats utifrån komplexiteten mellan *stöd* och *självständighet* samt *skälighet* och *valfrihet*, inleds med hypotetiska uppfattningar utifrån två perspektiv. Dels den äldres perspektiv, dels den institutionella nivån (helhetsansvaret), nedan kallat "systemperspektiv".

Resultatet av analysen syftar till att underlätta förståelsen för olika faktorer utanför ens organisation som kan påverka det strategiska arbetet. Tanken är att materialet ska möjliggöra en diskussion om komplexiteten kring det som undersöks och inte komma med några konstateranden eller svar.

2025-09-11

3.5.1. SCENARIO 1: "EGET ANSVAR – INOM RIMLIGA RAMAR"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag klarar det mesta själv, men det är skönt att veta att det finns hjälp när det verkligen behövs. Jag har inte valt en massa extra tjänster – jag har det jag behöver. Systemet känns rättvist och enkelt att förstå."

Systemperspektiv:

"Fokus för äldreomsorgen är effektivitet och grundläggande rättigheter med tydliga gränser för vad som ingår och inte i offentlig omsorg. Standardiserad teknik används för att stötta självhjälp och självständighet. Insatser från kommunen är behovsprövade och ligger på en rimlig och hållbar nivå utifrån de resurser som finns."

PEST:

- **Politik:** Omsorgen är strikt reglerad och lagstyrd skälighet är målbilden med ett begränsat utrymme för extra val.
- **Ekonomi:** Begränsade resurser är drivande i ett system där den sänkta skälighetsnivån prioriteras.
- **Samhälle:** Normen är att äldre ska klara sig själva så långt som möjligt.
- **Teknik:** Används för att effektivisera och automatisera basfunktioner (t.ex. medicinpåminnelser, fallövervakning).

Dilemma:

Den enskildes behov är ett system som är rättvist och lätt att förstå.

Handlingsutrymmet är emellertid begränsat av strikta och detaljreglerade villkor och lagar. Dilemmat är rättvisa och enkelhet inom ramen för strikta prioriteringar.

2025-09-11

3.5.2. SCENARIO 2: "FULL FRIHET – PÅ DINA VILLKOR"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag har valt ett boende där jag får leva mitt liv precis som jag vill. Jag styr allt via appar och digitala tjänster. Friheten att själv välja hur jag vill ha det betyder allt för mig – det är så jag alltid levtt."

Systemperspektiv:

"Kommunen är en möjliggörare men inte den primära utföraren. Vi erbjuder ett basstöd – resten sköts via marknad, civilsamhälle och egenfinansiering. Det finns en utvecklad digital infrastruktur vilket är avgörande för att valfriheten ska fungera. Styrsystemen bygger på kundmodeller snarare än behovsmodeller."

PEST:

- **Politik:** Liberal politik dominerar – medborgaren ses som konsument.
- **Ekonomi:** Egenfinansierade lösningar blomstrar – men det skapar klyftor.
- **Samhälle:** Individualism och livsstilsval dominerar. Nya typer av seniorboenden utvecklas.
- **Teknik:** AI och automatisering är integrerat i boendet, till exempel genom matleveranser eller hälsokontroller.

Dilemma:

Full frihet och flexibilitet utifrån den enskildes perspektiv ryms inte i en organisation som präglas av planering och behov av framförhållning som en aktör i samarbete med många andra aktörer. Styrsystemet bygger på kundmodeller snarare än behovsmodeller. Dilemmat är att den enskilde utgår från behov och systemet utgår från modeller.

2025-09-11

3.5.3. SCENARIO 3: "ALLA SKA MED – TRYGGT OCH RÄTTVIST"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag får hjälp med det jag inte klarar – och det är alltid någon där som ser mig som människa. Jag är inte ensam. Jag har inte betalat extra, men jag känner mig sedd och trygg ändå."

Systemperspektiv:

"Kommunen garanterar likvärdig omsorg för alla, oavsett bakgrund eller bostadsort. Vår välfärd har byggts upp på sociala rättigheter snarare än marknadslogik med ett stort fokus på relationell omsorg, kontinuitet, bemanning och trygghet. Tekniken används diskret för att förstärka personalens möjligheter, inte ersätta dem."

PEST:

- **Politik:** Välfärdsmodellen har stärkts med nationella garantier och statligt stöd.
- **Ekonomi:** Hög beskattning möjliggör en bredare service. Investeringar görs i personal och boendeformer.
- **Samhälle:** Social sammanhållning och omsorg om svaga grupper värderas högt.
- **Teknik:** Underlättar men ersätter inte – exempelvis trygghetslarm, digital journal, nattkamera.

Dilemma:

Tanken om rättvisa och trygghet bygger på en politisk idé som i dagsläget inte existerar som styrande faktor. Detta synsätt krockar med lösningen att teknik ska möjliggöra frihet men svarar inte på kravet på att bli sedd som människa.

2025-09-11

3.5.4. SCENARIO 4: "FLEXIBEL TRYGGHET – MED VALFRIHET OCH NÄRHET"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag vill ha någon som bryr sig, men också kunna bestämma över min vardag. Jag har valt vilka som hjälper mig, och jag tycker det är viktigt att känna igen personalen. Jag har en digital lösning som ger mig kontroll – men människorna gör skillnaden."

Systemperspektiv:

"Omsorgen kombinerar valfrihet med relationellt stöd. Både offentliga och privata aktörer verkar under gemensamma spelregler. Genom tjänstedesign och digitala plattformar möjliggörs att själv styra sin omsorg och det läggs stor vikt vid användarinflytande, etik och tillgänglighet."

PEST:

- **Politik:** Ett reformerat valfrihetssystem (t.ex. förbättrad LOV) med tydlig styrning är rådande.
- **Ekonomi:** Mix av skattefinansiering och valbara tilläggstjänster.
- **Samhälle:** Ökat krav på individualisering samtidigt som relationer och trygghet efterfrågas.
- **Teknik:** Används för att ge valmöjligheter, samordna och skapa transparens – t.ex. omsorgsportaler, feedbacksystem, digital tillsyn.

Dilemma:

Dilemmat ligger i själva affärsmodellen, å ena sidan det skattefinansierade och å andra sidan individens betalförmåga.

2025-09-11

Summering av alternativen:

3.6. Slutsats

Äldreomsorgen står inför betydande utmaningar men också möjligheter. Den ökande andelen äldre i befolkningen innebär ett växande behov av vård- och omsorgstjänster, vilket kräver genomtänkta strategier för att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg.

För att möta dessa utmaningar är det avgörande att fokusera på tidiga och förebyggande insatser som främjar hälsosamma livsstilar. Men också att stadens vård- och omsorgsboenden, såväl de befintliga som nya, är så ändamålsenliga som möjligt.

Ekonomiska, hållbara och samtidigt flexibla byggnader som är energieffektiva och möjliggör teknologiska innovationer krävs. Samtidigt som det också skapar miljöer som främjar självständighet och social interaktion. Önskemål om boendemiljöer som ska vara hemtrevliga och inbjudande, med gemensamhetsytor och trädgårdar som uppmuntrar till social samvaro ska mötas med verksamheternas behov av ändamålsenlighet.

Det är ingen lätt uppgift, att säga hur framtidens vård- och omsorgsboende bör se ut eller kommer att se ut. Det rapporten ämnar uppnå är dels (utifrån syftet) att visa på trender, lyfta fram statistik, forskning och behov – för att slutligen komma med förslag på strategier som går i enlighet med vad undersökningen visat. Men också, visualisera de mest framträdande dilemman som uppstår när olika önskemål, behov och måsten ska tas i beaktande och tillgodoses.

En nyckelfaktor till att komma vidare i detta är samverkan och samskapande. Samverkan med medborgare, pensionärsorganisationer, privata aktörer och offentliga institutioner, framträder som avgörande för att utveckla vård- och omsorgsboenden som är anpassade efter de boendes behov.

I den samverkan (såväl som i andra sammanhang) är förhoppningen att rapportens undersökning, resultat, förslag på strategier samt fiktiva framtidsscenario som presenteras kan utgöra en välförankrad grund och underlag för framtida dialoger, överväganden och beslutsfattande.

§ 193

Dnr AN 2023/01904-1.4.2

Beslut - Återrapportering av uppdrag från kommunfullmäktige - Utreda förutsättningarna för framtidens äldreboende tillsammans med Fastighetsnämnden

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten daterad 11 september 2025 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Reservation

Jacob Hedrén (L) reserverar sig mot beslutet att ärendet inte återremitteras.

Caroline Frisk (SD) reserverar sig mot beslutet att ärendet inte återremitteras.

Avni Dervishi (M) reserverar sig mot beslutet att ärendet inte återremitteras enligt följande:

"Rapporten besvarar inte hur framtidens äldreboende ska utformas. Den långa inledningen av rapporten beskriver redan kända fakta och de faktiska utmaningar som är anledningen till att Kommunfullmäktige givit uppdraget. Därefter berörs boendeutformning kortfattat. Förslag som nämns, som kombinationsboenden, flexibilitet, samlokalisering och ny teknik är redan kända från Moderaternas program och förslag. Några fördjupade resonemang, hur befintliga boenden i Västerås kan utvecklas eller något som är unikt för Västerås beskrivs inte. Rapporten tar istället sikte på olika framtidsstrategier och gör anspråk på att ge insikter och rekommendationer för framtida politisk styrning. Det innebär att rapporten är ett underlag som syftar till att påverka värderingar hos beslutsfattaren, mer än att ge ett neutralt, upplysande beslutsunderlag för att kunna utforma framtidens äldreomsorg. Rapportens slutsatser utifrån det som kallas för "kollektiv intelligens" kopplat till disciplinen framsyn bygger på oklart redovisade dialoger med olika aktörer, flera med historisk koppling till socialdemokratin som ABF och PRO, vilket väcker frågor om representativitet. Rapporten är ett exempel på att slutsatser dragits av ett för litet och styrt underlag. Utifrån tolkningar av de dialoger man fört slår man sedan fast scenarier som syftar till att "ge insikt och rekommendationer" till förtroendevalda politiker inför kommande politiska beslut. Med tanke på att Moderaterna representerar 25 procent av västeråsarna och inte känner igen sig i beskrivningarna så manar det till eftertanke. Det framgår till exempel inte varför rapporten ställer "skälig nivå av stöd" mot "valfrihet" som om de vore i ett motsatsförhållande. I rapporten förklaras det med att valfrihet kan leda till ökade skillnader i stöd. En annan tolkning är att valfrihet ger ett mer individanpassat och därmed likvärdigt stöd. När man gör anspråk på att presentera en akademisk rapport så förpliktigar det. Notera är också att den så kallade PEST-modellen använts för att bedöma olika omvärldsfaktorer. PEST står för politiska, ekonomiska, social och teknologiska faktorer. Politiska faktorer är till exempel lagar, regler, skatter och offentliga satsningar. I rapporten beskrivs den politiska faktorn i ett av scenarierna med orden "Liberal politik - medborgaren ses som konsument". Vi som har ett liberalt inslag i vår ideologi skulle säga att vi ser medborgaren som en fri individ. Vad gäller

PEST-modellen så är inte syftet att beskriva politisk ideologi utan faktorer styrda av politiken. En sådan faktor kan till exempel var införandet av 6-timmars arbetsdag som vi riskerar att få om Vänsterpartiet hamnar i regeringsställning. Det innebär en omöjlighet att bemanna framtidens äldreboenden oavsett om äldre bor på särskilt boende eller hemma. Det nämns inte i rapporten som har stora luckor. Vi moderater vill sammanfattningsvis tillhandahålla en chans att göra om och göra rätt. Rapporten bör återremitteras.”

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige beslutade vid sitt sammanträde den 26 oktober 2023 att: Äldrenämnden får i uppdrag att tillsammans med Fastighetsnämnden utreda utformningen av framtidens äldreboenden. Uppdraget ska återrapporteras till kommunfullmäktige senast under det fjärde kvartalet 2025.

En utredning har pågått under 2024–2025 och en rapport, Rapport – Framtidens äldreboende daterad 2025-09-11, är framtagen av tjänstepersoner på Vård- och omsorgsförvaltningen, Teknik- och fastighetsförvaltningen samt representanter från Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun).

Som en röd tråd genom hela utredningen har den demografiska utvecklingen utgjort en central faktor kring mycket av det som analyserats, diskuterats och konstaterats. Andelen äldre ökar i markant högre takt än andelen personer i arbetsför ålder – vilket innebär ett ökat behov och ett växande glapp mellan behov och resurser.

Mot denna bakgrund är det viktigt att vård- och omsorgsboenden och äldreomsorgen i stort analyseras och planeras noga för att säkerställa en så hållbar framtidsstrategi som möjligt.

Förebyggande och tidiga insatser i ordinärt boende kommer vara helt avgörande för att möta framtidens ökande behov. Utredningen och rapporten visar tydligt att det på grund av den redan nu stora och allt jämnt växande differensen mellan behov och resurser inte kommer gå att tillgodose de reella behoven enbart genom att bygga fler vård- och omsorgsboenden. Man behöver också arbeta intensivt med att minska behoven och effektivisera resurserna.

Gällande framtidens vård- och omsorgsboenden lyfts flera viktiga strategier fram. Nya hus behöver vara hållbara, flexibla och anpassade efter framtidens vård- och omsorgsbehov, klimat, ekonomi och teknik.

Utredningen visar även att de vård- och omsorgsboenden som redan finns i staden också bör tas i beaktande och att dessa anpassas och nyttjas på ett så resurseffektivt sätt som möjligt.

Forskare på MDU har även tagit fram olika framtidsscenario, som tillsammans med rapportens undersökning, resultat och föreslagna strategier, är tänkta att vara underlag för framtida dialoger, överväganden och beslutsfattanden kring Västerås stads framtida vård- och omsorgsboenden och framtida äldreomsorg.

Vård- och omsorgsförvaltningen har till Äldrenämnden lämnat följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Rapporten daterad 11 september 2025 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Yrkanden

Avni Dervishi (M) yrkar på återremiss och inkommer med en skriftlig motivering enligt följande:

”Yrkar på återremiss utifrån att rapporten inte svarar på frågeställningen i Kommunfullmäktiges uppdrag som är att utreda utformningen av Framtidens äldreboende.”.

Anton Tysklind (S) yrkar på att ärendet avgörs idag.

Caroline Frisk (SD) och Jacob Hedrén (L) yrkar bifall till Avni Dervishi (M) yrkande om återremiss.

Beslutsgång

Ordförande finner inledningsvis att det finns ett yrkande om återremiss från Avni Dervishi (M) till vilket Caroline Frisk (SD) och Jacob Hedrén (L) yrkat bifall och ett yrkande att ärendet avgörs idag från Anton Tysklind (S).

Ordföranden finner att äldrenämnden beslutar att ärendet avgörs idag.

Ordföranden finner därefter att det endast finns ett förslag till beslut, förvaltningens förslag till beslut, och finner att äldrenämnden beslutar i enlighet med detta.

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Rapport - Framtidens äldreboende

2025-09-11

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
1. Bakgrund	4
1.1. Syfte	4
1.2. Metod	5
1.3. Begreppsförklaring	7
2. Undersökning.....	8
2.1. Historik	8
2.2. Nuläge	9
2.3. Framtidens demografi.....	12
2.4. Framtidens resurser	16
2.5. Framtidens behov	18
2.6. Framtidens fastigheter.....	20
2.7. Framtidens teknik	22
2.8. Dialog med leverantörer	23
2.9. Dialog med medborgare	24
3. Resultat	26
3.1. Utformning av framtida vård- och omsorgsboenden	26
3.2. Utveckling av nuvarande vård- och omsorgsboenden.....	28
3.3. Framtidens behov och resurser.....	29
3.4. Strategier för att möta framtida behov.....	31
3.4.1. EFFEKTIVISERING OCH NYA ARBETSSÄTT	31
3.4.2. FÖREBYGGANDE ARBETE OCH TIDIGA INSATSER.....	32
3.4.3. BOENDEMILJÖER OCH INFRASTRUKTUR	32
3.4.4. PERSONAL OCH KOMMUNIKATION	32
3.4.5. EKONOMISK HÅLLBARHET	33
3.4.6. SAMARBETE OCH DIALOG	33
3.5. Framtidsscenarion	34
3.5.1. SCENARIO 1: "EGET ANSVAR – INOM RIMLIGA RAMAR"	36
3.5.2. SCENARIO 2: "FULL FRIHET – PÅ DINA VILLKOR"	37
3.5.3. SCENARIO 3: "ALLA SKA MED – TRYGGT OCH RÄTTVIST"	38
3.5.4. SCENARIO 4: "FLEXIBEL TRYGGHET – MED VALFRIHET OCH NÄRHET"	39
3.6. Slutsats	41

Sammanfattning

Den här rapporten är resultatet av det uppdrag om *Framtidens äldreboende* som Kommunfullmäktige vid sitt sammanträde 26 oktober 2023, gav Äldrenämnden och Fastighetsnämnden. En utredning har pågått under 2024–2025 och rapporten är framtagen av tjänstepersoner på Vård- och omsorgsförvaltningen, Teknik- och fastighetsförvaltningen samt representanter från Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun). Under 2024 fattades beslut i Äldrenämnden att begreppet äldreboende skulle bytas ut mot vård- och omsorgsboende. Därför används det begreppet genomgående i rapporten.

Som en röd tråd genom hela utredningen har den demografiska utvecklingen utgjort en central faktor kring mycket av det som analyserats, diskuterats och konstaterats. Andelen äldre ökar i markant högre takt än andelen personer i arbetsför ålder – vilket innebär ett ökat behov och ett växande glapp mellan behov och resurser.

Mot denna bakgrund är det viktigt att vård- och omsorgsboenden och äldreomsorgen i stort analyseras och planeras noga för att säkerställa en så hållbar framtidsstrategi som möjligt.

Förebyggande och tidiga insatser i ordinärt boende kommer vara helt avgörande för att möta framtidens ökande behov. Utredningen och rapporten visar tydligt att det på grund av den redan nu stora och allt jämnt växande differensen mellan behov och resurser inte kommer gå att tillgodose de reella behoven enbart genom att bygga fler vård- och omsorgsboenden. Man behöver också arbeta intensivt med att minska behoven och effektivisera resurserna.

Gällande framtidens vård- och omsorgsboenden lyfts flera viktiga strategier fram. Nya hus behöver vara hållbara, flexibla och anpassade efter framtidens vård- och omsorgsbehov, klimat, ekonomi och teknik.

Utredningen visar även att de vård- och omsorgsboenden som redan finns i staden också bör tas i beaktande och att dessa anpassas och nyttjas på ett så resurseffektivt sätt som möjligt.

Forskare på MDU har även tagit fram olika framtidsscenario, som tillsammans med rapportens undersökning, resultat och föreslagna strategier, är tänkta att vara underlag för framtida dialoger, överväganden och beslutsfattanden kring Västerås stads framtida vård- och omsorgsboenden och framtida äldreomsorg.

2025-09-11

1. Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade vid sitt sammanträde den 26 oktober 2023 att: Äldrenämnden får i uppdrag att tillsammans med fastighetsnämnden utreda utformningen av framtidens äldreboenden. Uppdraget ska återsänt rapporteras till kommunfullmäktige senast under det fjärde kvartalet 2025.¹

Utvecklingen av boenden avsedda för äldre under de senaste 100 åren har gått från enkla fattighus och ålderdomshem till moderna, specialiserade boenden med hög kvalitet och individanpassad omsorg. Sociala reformer, ekonomisk trygghet, professionalisering, teknologiska innovationer och ett ökat fokus på personcentrerad omsorg har varit avgörande faktorer i denna utveckling.

Idag står äldreomsorgen inför nya utmaningar och möjligheter, inklusive att möta behoven hos en åldrande befolkning. Den historiska utvecklingen visar hur äldreomsorgen har anpassat sig till förändrade sociala, ekonomiska och teknologiska förhållanden och hur den fortsätter att utvecklas för att möta framtida behov.

Med en åldrande befolkning krävs långsiktig planering och samarbete mellan olika aktörer, inklusive kommunala myndigheter, näringsliv och civilsamhälle, för att möta framtidens utmaningar. Detta inkluderar att skapa vård- och omsorgsboenden och boenden för äldre som är anpassade till framtidens demografiska och sociala förändringar.

1.1. Syfte

Syftet med denna rapport är att utforska och analysera hur vård- och omsorgsboenden och boenden för äldre kan komma att utvecklas och förändras i framtiden. Genom att undersöka demografiska trender, teknologiska framsteg, ekonomiska faktorer och sociala förändringar, ämnar rapporten ge en omfattande bild av de potentiella utmaningar och möjligheter som kommer att forma omsorgen för äldre.

En central del av rapporten är att belysa hur den ökande andelen äldre i befolkningen kommer att påverka behovet av och utformningen av vård- och omsorgsboenden. Med en växande äldre population, kommer krav på både kvantitet och kvalitet av vård- och omsorgsboenden att öka, vilket ställer nya krav på samhällsplanering och resurstilldelning.

¹ Dnr KS 2023/00015 § 269

2025-09-11

Vidare kommer rapporten att diskutera hur modern teknologi, såsom digitala lösningar och smarta system, kan integreras i boenden för att förbättra livskvaliteten och säkerheten för de boende. Genom att både förbereda för och implementera innovativa lösningar kan vård- och omsorgsboenden bli mer anpassningsbara och stödjande för individens specifika behov.

Ekonomiska aspekter kommer också att analyseras, med fokus på hur finansiering och kostnadsstrukturer kan utvecklas för att möta den ökande efterfrågan på äldreomsorg samt andra utmaningar kopplat till miljö, kvalitet och ändrade regelverk.

Sociala och kulturella faktorer kommer att undersökas för att förstå hur attityder och normer kring ålderdom och äldreomsorg kan påverka utformningen av boenden. Det är avgörande att vård- och omsorgsboenden inte bara tillgodoser fysiska behov, utan även främjar social interaktion, mental hälsa och en känsla av gemenskap och tillhörighet.

Sammanfattningsvis syftar denna rapport till att ge insikter och rekommendationer för styrning med målet att skapa hållbara, effektiva och mänskliga boendelösningar för framtidens äldre. Genom att förstå och förutse dessa faktorer ges bättre förutsättningar för att möta de behov och utmaningar som kommer att präglade äldreomsorgen i framtiden.

1.2. Metod

Utredningen har inom ramen för uppdraget utförts i två huvudsakliga delar:

Dels genom kunskapsinhämtning och omvärldsbevakning via insamling av information från olika källor, såsom rapporter, marknadsanalyser och forskning, i syfte att beskriva nuläge, trender och utveckling, inom områden som kan förväntas påverka förutsättningarna vid utformning av framtidens vård- och omsorgsboende.

Den andra delen har utgjorts av ett flertal aktiviteter i form av dialoger/workshops med ett urval av intressenter och aktörer som på olika sätt bedömts kunna bidra till kunskapshöjande insikter kring tänkbara vägval vid planering för framtidens boendeformer för målgruppen äldre.

Genomförda aktiviteter

I april 2024 genomfördes en workshop för medlemmar i det kommunala

2025-09-11

pensionärsrådets föreningar och organisationer. Även förtroendevalda från Äldrenämnden samt tjänstepersoner från både teknik och fastighetsförvaltningen (TFF) och vård och omsorgsförvaltningen (VOF) deltog. Workshopen syftade till att samla in behov, synpunkter och förslag kring vad som är viktigt för att skapa välmående, självständighet och trygghet vid framtidens äldreboende. En uppföljande workshop som riktades mot civilsamhällets föreningar och organisationer genomfördes i september 2024. Äldrenämndens och byggnadsnämndens respektive ordföranden inledde workshopen och sen följde gruppdiskussioner kring nutid och framtidens möjligheter och utmaningar för att involvera civilsamhället som resurs för vår äldreomsorg.

I en leverantörsdialog i november 2024 möttes stadens utförare av vård och omsorg för att diskutera vilka behov framtidens äldreboende behöver möta utifrån deras upplevelse och perspektiv.

I november 2024 deltog representant från VOF tillsammans med Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun) vid Regionens kunskapsdag. I en kombinerad workshop/mässutställning erbjöds besökare att komma med idéer kring vilka aspekter som behöver inkluderas för att ge en träffsäker helhetsbild av hur framtidens äldreboende kan formas.

I april 2025 genomfördes två dialoger tillsammans med Center för välfärdsförändring baserat på metodik kring strategisk framsyn. Den första dialogen var riktad till experter, forskare och näringsliv. Till det andra tillfället bjöds framtidens äldre in (60-talister) för att framtidsspana och resonera kring dilemman och frågeställningar, utifrån sina perspektiv och tankar som siktar mot framtidens (omsorgs-)boenden 2040.

Inom ramen för uppdraget har äldrenämnden kunnat inspireras och dra lärdom av nyöppnade vård- och omsorgsboendet Ängsgårdets utformning och erbjudande. Uppdraget för Ängsgärdet inkluderar olika nytänkande metoder för att möjliggöra förutsättningar och möta framtidens utmaningar "för äldre i tiden".

En arbetsgrupp bestående av tjänstepersoner från Vård- och omsorgsförvaltningen och Teknik- och fastighetsförvaltningen, tillsammans med Samhällskontraktet (partnerskap mellan MDU, Västerås stad och Eskilstuna kommun) har på uppdrag av Äldrenämnden och Fastighetsnämnden haft det sammanhållande ansvaret för planering, och genomförande av uppdraget.

2025-09-11

1.3. Begreppsförklaring

Äldreboende/Vård- och omsorgsboende: Vård- och omsorgsboende är en boendeform för personer med omfattande vårdbehov, som erbjuder vård, omsorg och trygghet. Begreppet äldreboende har bytts ut mot vård- och omsorgsboende för att bättre beskriva de tjänster som erbjuds.

Särskilt boende: Samlingsnamn som används i lagtext (socialtjänstlagen) för boenden avsedda för äldre med behov av insatser inom vård och omsorg.

Ordinärt boende: Vanliga bostäder där äldre personer bor kvar och får vård och omsorg via hemtjänst och hemsjukvård.

Biståndshandläggare: En tjänsteperson inom socialtjänsten som bedömer och beslutar om insatser enligt socialtjänstlagen, baserat på den enskildes behov.

Somatisk inriktning: Vård och omsorg som fokuserar på kroppsliga sjukdomar och fysiska vårdbehov.

Demensinriktning: Vård och omsorg som är speciellt utformad för personer med demenssjukdomar.

Servicehus: En form av särskilt boende där äldre personer tidigare kunde få hjälp med omsorg och service, men som inte längre beviljas i Västerås.

Trygghetsboende: Boendeform för personer över 65 år med anpassade lägenheter, gemensamhetslokal och en bovärd som främjar hälsa och sociala aktiviteter. Boendeformen innebär ingen vård och omsorg utan behov av insatser från socialtjänsten tillgodoses genom hemvård.

Välfärdsteknik: Teknologiska lösningar som används för att förbättra vård och omsorg, såsom digitala övervakningssystem, medicinpåminnelser och trygghetslarm.

Samnyttjande och samlokalisering: Samnyttjande innebär att flera aktiviteter och funktioner delas på samma plats, medan samlokalisering handlar om att placera olika kommunala verksamheter nära varandra för att dra nytta av synergieffekter.

Skälighet: Inom socialtjänstlagen avser skälighet att insatser och stöd ska vara rimliga och tillräckliga för att tillgodose den enskildes behov. Bedömningen av skälighet innebär att hänsyn tas till både individuella behov och omständigheter,

2025-09-11

samt till vad som är praktiskt genomförbart och ekonomiskt hållbart. Målet är att den enskilde ska få en skälig levnadsstandard, vilket innebär att de grundläggande behoven för ett värdigt liv ska tillgodoses.

SCB: Statistiska centralbyrån (SCB) tillhandahåller statistik och analyser om Sveriges befolkning.

SKR: Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) representerar kommuner och regioner och ger stöd och prognoser för välfärdsutvecklingen.

2. Undersökning

2.1. Historik

I början av 1900-talet var äldreomsorgen i Sverige främst inriktad på fattighus och ålderdomshem. Dessa institutioner var ofta enkla och erbjöd grundläggande omsorg för äldre som inte kunde ta hand om sig själva eller inte hade familj som kunde hjälpa dem. Fattighusen var ofta överfulla och erbjöd minimala levnadsförhållanden, vilket gjorde livet för de äldre svårt och ibland förnedrande. Under 1910- och 1920-talet började sociala reformer ta form, och det blev alltmer vanligt att äldre fick viss ekonomisk hjälp från staten, vilket minskade beroendet av fattighus.

Denna period markerade början på en långsam förändring mot bättre levnadsförhållanden för äldre då Sverige under 1930- och 1940-talet började bygga upp sin välfärdsstat, vilket inkluderade förbättringar inom äldreomsorgen. Ålderdomshemmen blev mer organiserade och började erbjuda bättre levnadsförhållanden. Införandet av pensionssystemet på 1940-talet gav äldre en ekonomisk trygghet, vilket minskade behovet av institutionell omsorg för vissa grupper. Denna ekonomiska trygghet gjorde det möjligt för fler äldre att bo kvar hemma eller i mindre institutionella miljöer.

Under 1960- och 1970-talet genomgick äldreomsorgen en modernisering och professionalisering. Ålderdomshemmen utvecklades till mer specialiserade äldreboenden med bättre faciliteter och utbildad personal. Hemsjukvård och hemtjänst blev allt vanligare, vilket gjorde det möjligt för äldre att bo kvar hemma längre med stöd från vårdpersonal.

Införandet av Socialtjänstlagen 1982 innebar att kommunerna fick ett större ansvar för äldreomsorgen, vilket ledde till en ökad satsning på kvalitet och

2025-09-11

individanpassad omsorg. Denna period markerade en övergång från institutionell omsorg till mer personcentrerad och flexibel vård, där äldre kunde få stöd i sin hemmiljö.

Begreppet "särskilt boende" blev under 1990-talet etablerat och innebar att äldreboenden erbjöd mer specialiserad omsorg för äldre med omfattande vårdbehov. Detta inkluderade demensboenden och boenden med medicinsk vård. Privatisering och valfrihet inom äldreomsorgen ökade, och äldre fick möjlighet att välja mellan kommunala och privata äldreboenden, vilket ledde till en mångfald av omsorgsalternativ. Fokus på kvalitetsstandarder och certifieringar inom äldreomsorgen ökade, vilket ledde till förbättringar i vårdkvalitet och boendemiljöer. Denna period präglades av en ökad mångfald och valfrihet inom äldreomsorgen, vilket gav äldre och deras familjer större möjligheter att välja den omsorg som bäst passade deras behov.

De senaste decennierna har personcentrerad omsorg blivit alltmer framträdande. Detta innebär att omsorgen anpassas efter individens behov och önskemål, med fokus på att bevara deras självständighet och värdighet. Teknologiska framsteg har börjat integreras i äldreomsorgen, vilket förbättrar vårdkvaliteten och möjliggör att äldre kan bo kvar hemma längre. Specialiserade demensboenden och vårdprogram för personer med demenssjukdom har utvecklats för att möta de specifika behoven hos denna grupp. Hållbarhet och miljöaspekter har blivit allt viktigare, med satsningar på energieffektivitet och miljövänliga byggmaterial. Det sker en övergång till en mer teknologiskt avancerad och hållbar äldreomsorg, där fokus ligger på att förbättra livskvaliteten för äldre genom innovativa lösningar och individanpassad vård.

2.2. Nuläge

I Västerås finns det idag 30 st vård- och omsorgsboenden som erbjuder stöd och omsorg för äldre och personer med särskilda behov. Dessa boenden riktar sig främst till personer med omfattande behov av vård och omsorg och nyare boenden är utformade med målet att möta målgruppens och verksamheternas behov.

För att få plats på ett vård- och omsorgsboende behöver den enskilde ansöka om insatser enligt socialtjänstlagen hos Västerås stad. En biståndshandläggare hos

2025-09-11

kommunen gör en bedömning av behoven och den sökande kan behöva stå i kö innan en plats blir tillgänglig.

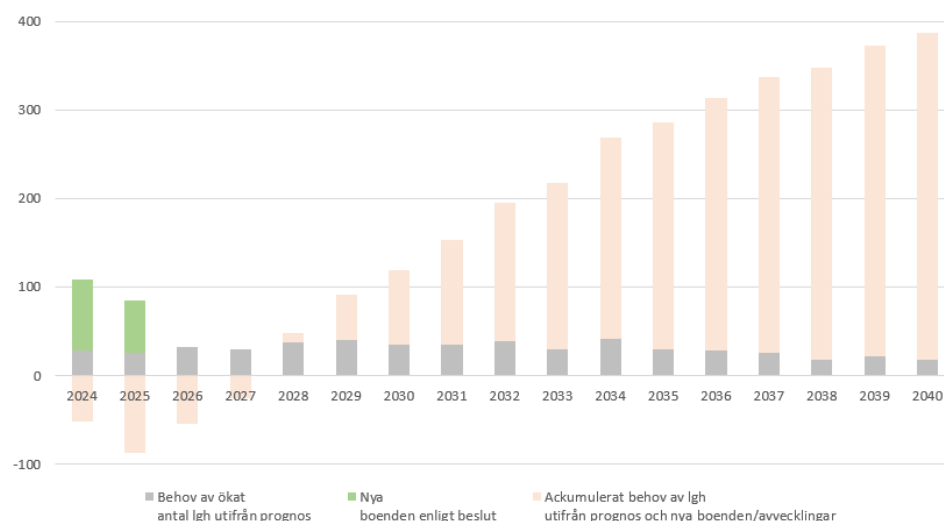
En enskild bor i genomsnitt ca två år på ett vård- och omsorgsboende i Västerås även om det är stora differenser mellan dem som bor ännu kortare tid och dem som bor kvar väsentligt längre.²

De boenden som finns inrymmer totalt 1340 platser varav ca 44 % har somatisk inriktning och 54 % har demensinriktning. Utöver dessa två finns även inriktningarna ”psykiatri” och ”yngre med demens” (som vardera utgör ca 1 % av antalet platser). Under 2025 kommer staden även att få tillgång till ett nybyggt vård- och omsorgsboende på Stenkumla samt under 2026 det tidigare privat ägda vård- och omsorgsboendet Gotlandsgatan på Gryta.

Storleken på boende varierar kraftigt med stadens fem minsta boenden som består av mellan 9 och 18 platser till stadens två största boenden som består av 120 platser. Medelstorleken på alla stadens boenden är ca 46 platser.

I den senaste av Äldrenämnden antagna lokalbehovsplanen presenteras följande prognos av behov av nya platser på vård- och omsorgsboenden:

Behov av antal lgh utifrån förändring

(Ovan graf är exklusive Gotlandsgatans påverkan.)

En ungefärlig uppskattning att tillgodose behovet har varit att tänka i termer av ett nytt vård- och omsorgsboende vartannat år.

² Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

2025-09-11

Utmaningen som dock blir alltmer påtaglig kopplat till det rådande demografiska läget är att andelen äldre ökar markant medan andelen i arbetsför ålder inte alls ökar i samma omfattning. Det gör bemanningen till en växande utmaning och det går redan nu att konstatera att det inte går att enbart bygga för att tillgodose behoven.

Både på nationell och lokal nivå syns en minskning i andelen äldre som beviljas vård- och omsorgsboende de senaste decennierna. Det beror på flera faktorer och exakt vad som bidrar i vilken utsträckning är svårt att fastslå. Men det handlar till stor del om att människan lever allt längre och friskare liv vilket bidrar till att behoven minskar till andel om än ökar i antal. Detta diskuteras djupare i rapportens undersökande delar.

Stadens vård- och omsorgsboenden drivs både i kommunal regi och av privata utförare där fördelningen är ca 50/50.

Utöver vård- och omsorgsboende finns även andra typer av boenden för äldre i staden. Dels finns korttidsenhet och servicehus som är särskilda boenden och kräver beslut om insatser enligt socialtjänstlagen (servicehus är inte längre en insats som beviljas i Västerås sedan 2023). Samt att det i Västerås även finns olika typer av boendeformer anpassade för seniorer, så som till exempel ”+55 boenden” och trygghetsboenden.

Trygghetsboende är en boendeform för personer över 65 år och utgör ett alternativ på den ordinarie bostadsmarknaden. Det ger äldre möjlighet att bo i ett anpassat ordinärt boende med gemensamhetslokal och en bovärd som främjar hälsan genom fysiska och sociala aktiviteter. Om enskilda får behov av vård och omsorg tillgodoses detta, på samma sätt som för alla boendes i ordinärt boende, genom sedvanlig ansökan och bedömning av hemvård. I Västerås finns i dagsläget fyra trygghetsboenden. Ett femte trygghetsboende är under byggnation i Dingtuna.³

Fastighetsägare kan även ansöka om bidrag från Boverket för att bygga trygghetsboenden för äldre och förbinder sig därigenom att driva boendet som

³ Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

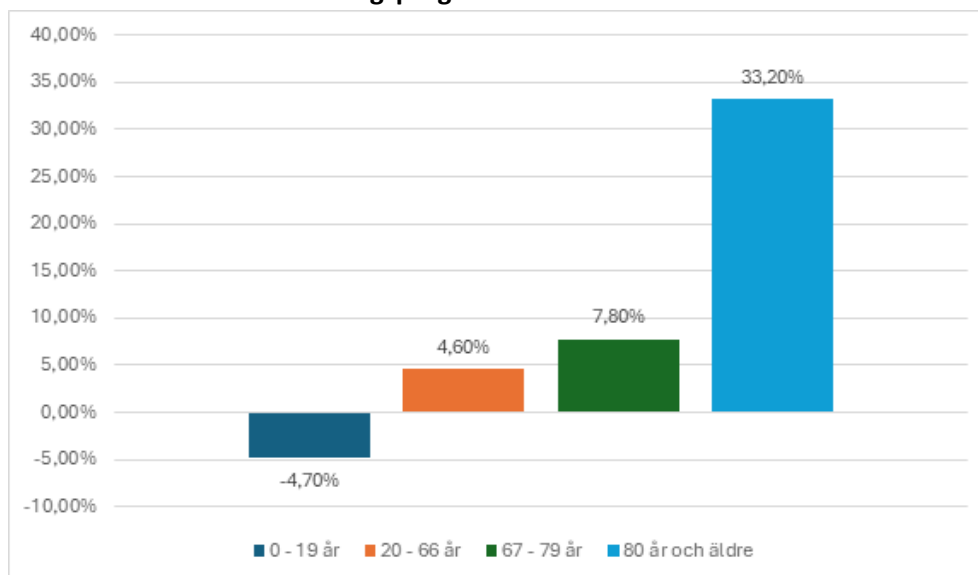
2025-09-11

just trygghetsboende i minst åtta år. Västerås stad har även satsat på att göra det attraktivare för fastighetsägare att satsa på trygghetsboenden genom att erbjuda en extra ersättning till fastighetsägare som väljer att bygga trygghetsboenden i staden. Den extra ersättningen ansöks om årligen och betalas ut av staden förutsatt att aktören uppfyller de krav som staden ställer på boendets utformning och innehåll.

2.3. Framtidens demografi

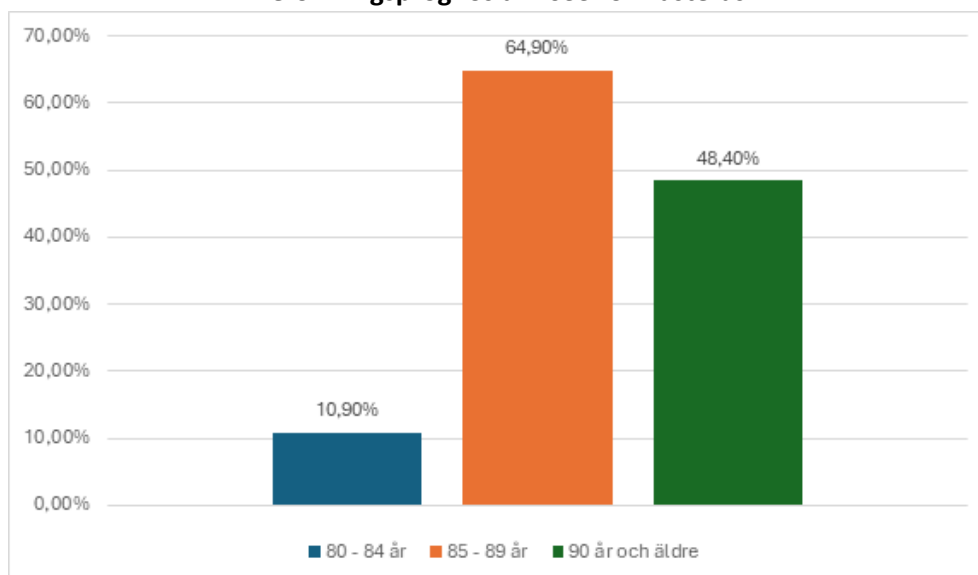
Västerås har haft en stadig befolkningstillväxt under de senaste åren, delvis på grund av sin attraktiva arbetsmarknad och närhet till Stockholm. Denna tillväxt har lett till att staden kontinuerligt investerar i bostadsutveckling och infrastrukturprojekt för att möta den ökande befolkningens behov. En av de mest påtagliga trenderna är den åldrande befolkningen. Under arbetet med *Framtidens äldreboende* har år 2040 varit den tidshorisont som använts. I detta avsnitt redovisas dock prognoser av den demografiska utvecklingen fram till år 2033, mot bakgrund av att SCB och SKR i närtid till rapportens tillkomst publicerade statistik och prognoser som var högst relevanta men med 2033 som tidshorisont.

Befolkningsprognos år 2033 för Västerås

Precis som nationellt, kommer Västerås att se en ökning av äldre invånare, vilket kan påverka kommunens tjänster och infrastruktur. Andelen äldre (80 år och äldre) i Västerås beräknas öka med ca 33,2 % fram till år 2033. Av dessa är det i synnerhet dem som är 85 år och äldre som står för den största ökningen.

2025-09-11

Befolkningsprognos år 2033 för Västerås

I och med att andelen och antalet äldre väntas öka, beräknas även behoven av socialtjänst i form av äldreomsorg att öka. Och då den mest resurskrävande insatsen inom äldreomsorgen är vård- och omsorgsboende finns det stora incitament att i så hög utsträckning som möjligt tillgodose behov av äldreomsorg i ordinärt boende. Detta, som brukar benämnas som "kvarboendepincipen", är sedan länge en etablerad ambition i Sverige.

I och med att livslängden ökar ser man även på nationell nivå att antalet friska år generellt ökar. Detta tillsammans med en pågående omställning inom äldreomsorgen till en mer förebyggande socialtjänst med tidiga insatser för att skjuta eller helt radera behov av insatser, gör att prognoser för framtida behov är svåra att fastslå. Det går att se en differens mellan tidigare prognoser beräknat utifrån demografi och det faktiska utfallet, vilket SKR lyfter i sin ekonomirapport som släpptes i maj 2025.⁴

Därför har de tagit fram en nyanserad analys av äldreomsorgen där de presenterar en prognos fram till 2033 utifrån tre olika framtidsscenarion:

- Scenario A (Blå) – Utgår från att nyttjandet av äldreomsorg i olika åldersgrupper fortsätter som i dag.

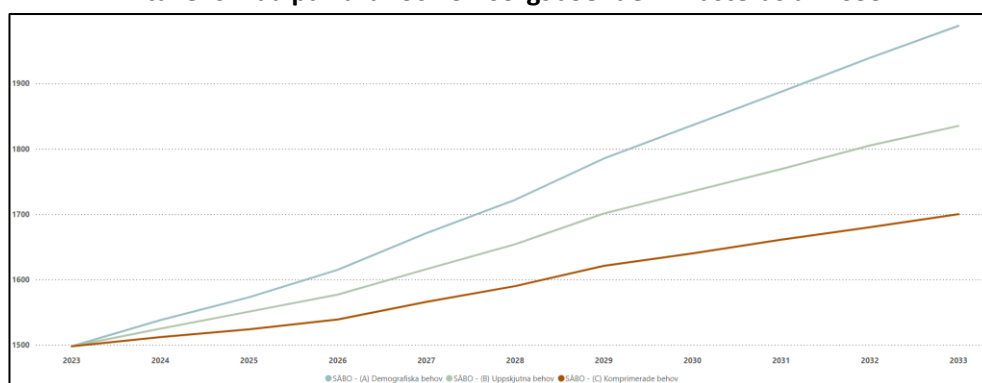
⁴ [Fördjupad analys av äldreomsorgsbehovet | SKR](#)

2025-09-11

- Scenario B (Grön) – Utgår från att äldreomsorgsbehoven skjuts fram i takt med att medellivslängden ökar.
- Scenario C (Röd) – Tar även hänsyn till att behoven har hållits tillbaka mer än vad ökningen av medellivslängden förklarar, och att detta fortsätter framöver, i samma takt som under de senaste åren.

Dessa tre olika scenarion genererar markant skilda utfall fram till år 2033, vilket illustreras i nedan graf som visar beräknat antal enskilda boendes på särskilt boende mellan åren 2023–2033 i Västerås.

Antal enskilda på vård- och omsorgsboenden i Västerås år 2033

Utfallet 2033 för en prognos enbart baserat på demografi med förutsättning att behoven och nyttjandet av äldreomsorg kvarstår på dagens nivå (scenario A) är 1988 personer. Vilket innebär en ökning om ca 648 personer från dagens 1340 platser och därmed också ett behov av en utökning av antal platser på särskilt boende motsvarande ca 7,2 vård- och omsorgsboenden (baserat på genomsnittlig storlek på de tre senast byggda vård- och omsorgsboendena).

2025-09-11

Om man ser till de andra två utfallen, utifrån scenario B och C, kommer behoven i stället öka med 495 respektive 360 enskilda. Vilket skulle innebära ett utökat behov om 5,5 respektive 4 nya vård- och omsorgsboenden fram till år 2033.

Utifrån utfallet i grafen och det faktiska utfallet fram till idag syns dock att behoven är lägre än prognostiserat med en marginal om ca 200 enskilda. Vilket skulle skapa en prognos fram till år 2033 som innebära:

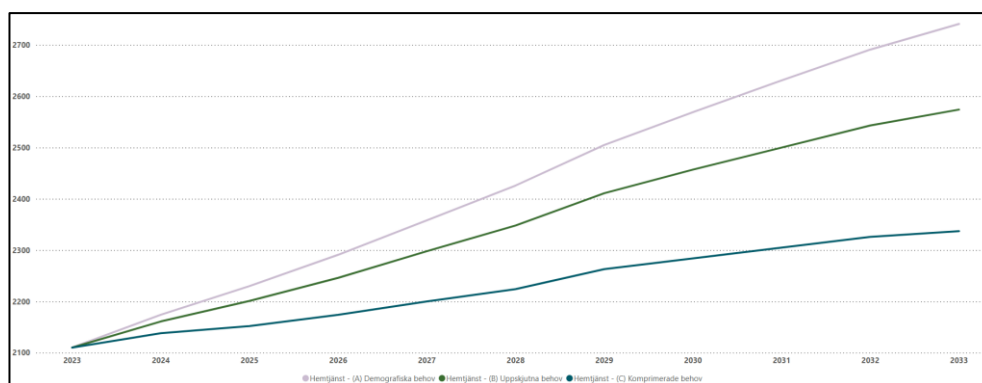
Scenario A + ca 448 enskilda respektive 5 nya vård- och omsorgsboenden

Scenario B + ca 295 enskilda respektive 3,3 nya vård- och omsorgsboenden

Scenario C + ca 160 enskilda respektive 1,8 nya vård- och omsorgsboenden

Samma skillnader i utfall är även tydliga inom hemtjänsten där differensen i utfallet mellan scenario A och C motsvarar ca 400 enskilda med insatser i ordinärt boende år 2033.

Antal enskilda med insatser från hemvården i Västerås år 2033

Premisserna för scenario C är som ovan nämns dels att en ökad medellivslängd innebär en förskjutning av behov (vilket bland annat kan förklaras av vårdens framgångar med att behandla och förebygga sjukdom samt högre utbildningsnivå, högre välbefinnande och livsstilsförändringar hos nya generationer äldre), samt att andra faktorer ytterligare bidrar till en minskning av behoven. SKR benämner det sista som faktor "övrigt" eller "övrigtposten", vilken är beräknad på skillnaden mellan prognos och utfall mellan åren 2014 och 2024.

Övrigtposten är inte helt fastslagen vad den utgörs av. Det som SKR lyfter fram är bland annat faktorer som att människans ökade livslängd minskar kvinnors omsorgsbehov genom förbättrad hälsa, individuella preferenser, förebyggande

2025-09-11

arbete, anhörigas stöd, alternativa boendeformer och välfärdsteknik. De lyfter också fram att det finns indikationer på att biståndsbedömningen generellt blivit striktare över tid men att det inte går att säkerställa utan en fördjupad analys på lokal nivå. Övrigtposten är den faktor som har störst inverkan på det faktiska utfallet vid tidigare prognoser.

Tabell 9 • Andel personer med hemtjänst respektive särskilt boende 75 år och äldre samt förändring av andelen mellan 2014 och 2023 (med 2014 års befolkning) fördelat på livslängd och övrigt

Procent och förändring i procentenheter

	2014	Livslängd	Övrigt	2023
Hemtjänst	14,5	-0,8	-1,5	12,2
Särskilt boende	8,8	-0,6	-0,7	7,5

Källor: Socialstyrelsen, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

SKR avslutar prognoserna i Ekonomirapport maj 2025 med konstaterandet:⁵

De olika antagandena leder till stora skillnader på 10 års sikt. Framskrivningarna med uppskjutna behov (B) och komprimerade behov (C) verkar återhållande på behoven i jämförelse med hur tidigare framskrivningar (A) ofta har gjorts. Dessa framskrivningar är dock mer i linje med hur utvecklingen har sett ut de senaste 10 åren.

2.4. Framtidens resurser

Då personer i arbetsför ålder andelsmässigt inte ökar i samma takt som äldre personer med vård- och omsorgsbehov, skapas ett stort glapp mellan behov av insatser och resurser att utföra dem. Enligt en rapport från SKR kring välfärdens kompetensförsörjning kommer behovet av medarbetare till äldreomsorgen öka med ca 32%, vilket bara inom Västerås Stads egenregi skulle innebära ca 350 nya medarbetare. Då äldreomsorgen i Västerås idag till stor del utförs av privata aktörer, är siffran troligen närmare det dubbla. Det skulle innebära att mer än var

⁵ SKR Ekonomirapport maj 2025

2025-09-11

tredje person som fram till år 2033 fyller 20 år och således tillhör åldersgruppen "personer i arbetsför ålder" behöver arbeta inom äldreomsorgen.

Det skapar en ohållbar konkurrens om arbetskraft och skulle i praktiken lamslå flera andra sektorer. Det ska också tilläggas att av de personerna som uppnår arbetsför ålder är det inte alla som är tillgängliga för arbete. Studier, föräldraledighet, sjukdom och andra faktorer gör att av de som faktiskt finns tillgängliga för arbete behöver ca hälften välja att arbeta inom äldreomsorgen. Ovan scenario förutsätter dock oförändrade förutsättningar. Med effektiviseringar, nya arbetssätt och en väl genomtänkt samhällsplanering kan behoven minska. Att personer till exempel väljer att arbeta något längre innan pension eller att personer som idag arbetar deltid ges förutsättningar att öka sin sysselsättningsgrad skulle ha stor inverkan på behovet av fler resurser. Andra förändringar som också kommer att belysas i rapporten handlar bland annat om förebyggande insatser och digitala lösningar.

Prognoser av demografin visar också på andra viktiga trender utifrån ett resursperspektiv, så som att andelen barn och unga i stället minskar. Det medför att behovet av resurser inom barnomsorg, förskola och grundskola minskar. En faktor som också är viktig att ta med i framtida samhällsplanering då dessa resurser med fördel kan styras mot sektorer med ökande behov, som till exempel äldreomsorgen.

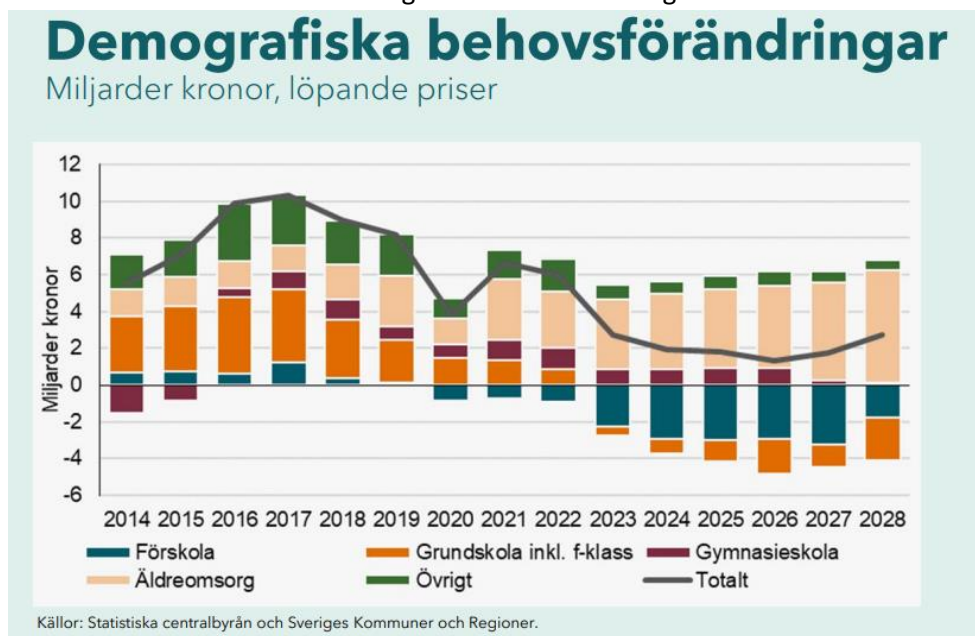
Även invandring utgör en viktig faktor för den demografiska utvecklingen, där dels tidigare invandring genererar nya behov inom äldreomsorgen kopplat till exempelvis nya behov av språkkompetenser men också potentiellt mer arbetskraft. Redan idag utgör utrikesfödda personer ca 35% av antalet undersköterskor och SKR skriver i sin rapport att "ökningen av personer i arbetsför ålder... fram till 2033 utgörs helt och hållet av utrikes födda."⁶ Detta avser andelen och inte antalet, men visar på vikten av att ta tillvara de resurser som tillkommer via invandring och behovet av insatser för att språk- och kompetensutveckla de personer som kan och vill arbeta inom äldreomsorgen.

Den demografiska utvecklingen innebär även ekonomiska faktorer att ta hänsyn till. Utöver att glappet mellan resurser och behov sett till personal och enskilda med vård- och omsorgsbehov ökar, ökar också glappet mellan kostnader och skatteintäkter. I och med inflation och andra parametrar ökar även kostnaderna generellt och de minskade kommunala kostnaderna för åldersgrupper som inte ökar på samma sätt som äldre (t.ex. barnomsorg och skola) väger inte upp för

⁶ SKR 2024 - Välfärdens kompetensförsörjning s.22

2025-09-11

äldreomsorgens ökade kostnader. SKR har illustrerat detta och prognostiserar kommunernas kostnadsutveckling fram till år 2028 enligt nedan.

Hur framtidens vård- och omsorgsboenden byggs och på vilket sätt olika parametrar påverkar ekonomin kommer att diskuteras senare i rapporten, där bland annat samlokalisering och flexibla byggnader kan innebära positiva ekonomiska effekter. Men för att uppnå en ekonomi i balans kommer effektiviseringar som innebär minskade behov vara helt avgörande.

2.5. Framtidens behov

Människan lever allt längre och medelåldern ökar, vilket innebär fler människor med kroniska sjukdomar som kräver långvarig vård och omsorg. Det finns också tecken på att vissa sjukdomar kan bli vanligare i framtiden.

På grund av livsstilsfaktorer finns en risk att moderna liv, som många gånger är mer stillasittande med flera timmar framför datorer och skärmar, innebär en ökning av sjukdomar som diabetes och hjärt-kärlsjukdomar.

När befolkningen blir äldre syns också se en ökning av neurodegenerativa sjukdomar som demens. Ålderdom är den största riskfaktorn för dessa sjukdomar, och med fler människor som lever längre, kommer sannolikt en större andel av befolkningen drabbas.

2025-09-11

Varje år insjuknar mellan 20,000 och 25,000 svenskar i demenssjukdom och idag har ca 150,000 svenskar en demenssjukdom.⁷ Antalet förväntas fram till år 2050 nästan fördubblas. Utifrån tillgänglig statistik bor det ca 2,000 personer med demenssjukdom i Västerås (2024) och antalet beräknas öka till ca 3,050 personer fram till år 2030. Det kommer ställa krav på såväl en ökning av vård- och omsorgsboenden för personer med demensdiagnos som ökade insatser i ordinärt boende.

Även psykiska hälsoproblem som depression och ångest som är vanliga bland äldre kan komma att öka. Många äldre känner sig isolerade, vilket kan förvärras av digitalisering och ökande teknisk användning som ibland ersätter mellanmänniska interaktioner. Även en upplevelse av ekonomisk osäkerhet kan bidra till psykiska hälsoproblem, särskilt i tider av ekonomisk instabilitet. Detta kommer ställa ökade krav på psykologisk behandling och sociala insatser.

Infektionssjukdomar blir också allt svårare att behandla på grund av att bakterier utvecklar motståndskraft mot antibiotika, en trend som förvärras av överanvändning och felaktig användning av antibiotika.⁸

Detta gör det svårare att behandla vanliga infektioner vilket kan leda till längre sjukdomsperioder och högre dödlighet. Högre temperaturer och extremväder kan också leda till fler värmerelaterade sjukdomar, såsom värmeslag och uttorkning.

Det ökade antalet enskilda med mer omfattande behov av vård och omsorg kommer även innebära att prioriteringar av platser på vård- och omsorgsboenden behöver göras och en ytterligare förskjutning av behov från särskilda boenden till ordinärt boende och hemvård är att vänta. Många äldre kan och väljer att bo kvar i sina bostäder trots omfattande hälsoproblem. Fungerande boendemiljöer som är anpassade till äldre personers behov är viktiga för att stödja personer med skör hälsa och skapa förutsättningar för ett gott liv.

Under tidigare avsnitt har framtidens behov kopplat till vård- och omsorgsboenden och kommunala vård- och omsorgsinsatser i ordinärt boende (hemvård) redan adresserats. Utöver utfallet av behov i statistik är det dock viktigt att belysa den ökning av behov hos respektive enskild som också här lyfts fram. Det vill säga att det är inte bara antalet enskilda med behov som väntas öka kraftigt under de kommande åren, utan även omfattningen av behov för respektive enskild.

⁷ <https://www.demenscentrum.se/Fakta-om-demens/Demens-i-siffror/>

⁸ CDC. (2021). Antibiotic Resistance Threats in the United States.

2025-09-11

Samtidigt syns vissa positiva trender i livsstil som kan hjälpa till att motverka sjukdomar. Ökad medvetenhet om vikten av en hälsosam livsstil har lett till att fler människor engagerar sig i regelbunden träning, väljer hälsosammare matalternativ och söker sätt att minska stress. Teknologi kan också spela en positiv roll här, med ökad användning av appar och enheter som hjälper människor att övervaka sin hälsa och göra bättre livsstilsval.

I de dialoger som genomförts med bland annat pensionärsorganisationerna i staden uttrycker också flera ett behov av fler insatser i ett tidigare skede för att bibehålla sin självständighet.

Som tidigare nämnts syns trender som indikerar att behov av vård- och omsorg inte ökar i den takt som kunde väntas sett till den demografiska utvecklingen. Ett ökat fokus på tidiga och förebyggande insatser i kombination med ett ökat eget engagemang i sin hälsa har gjort att behov kan förskjutas eller till och med minska.

2.6. Framtidens fastigheter

För att en fastighet ska vara väl lämpad för att bedriva äldreomsorg i framtiden, krävs att den är anpassad efter de äldre invånarnas behov, verksamheten som utför servicen samt underhållet för fastighetsägaren.

Sverige och EU ställer krav på att nya byggnader ska vara energieffektiva och inte bidra till utsläpp av växthusgaser. Byggbranschens miljöpåverkan är stor, och framtidens byggnader behöver därför uppföras med en cirkulär ekonomi. Målet är att bygga hållbart genom att minimera avfall samt maximera livscykeln på byggmaterialet. Återvinning av byggmaterial och planering för framtida återvinning av fastigheten är avgörande för att uppnå dessa mål.

Framtidens fastigheter måste vara energismarta, vilket kan uppnås genom en kombination av teknologiska lösningar. Miljöcertifieringar som BREEAM och LEED ställer krav på högisolerande byggmaterial och smarta system för att optimera uppvärmning, ventilation och belysning. Dessa system kan anpassa sig efter användning och väderförhållanden, vilket bidrar till energibesparingar. En annan viktig aspekt är fastighetens beroende av det lokala energi- och uppvärmningssystemet i kommunen.

2025-09-11

För att möta framtidens krav på energiförsörjning bör fastigheter ha någon form av egen energilösning, såsom solpaneler och bergvärme. Energilagring, exempelvis genom batterier, kan säkerställa att energi finns tillgänglig när den behövs, även om framtiden för energilagring fortfarande är osäker.

BIM-teknik (Building Information Modeling) revolutionerar byggprocessen genom att skapa digitala 3D-modeller av byggnader. Detta optimerar design, konstruktion och drift, vilket minskar byggkostnader, förkortar byggtiden och säkerställer bättre underhåll och drift efter att fastigheten är färdigställd. Framtidens fastighetsförvaltning ställer högre krav på kompetensutveckling. Fastighetsägare måste ha en strategi för att hantera den tekniska utvecklingen och undvika att olika fastigheter har varierande tekniska lösningar som försvårar förvaltningen.

Klimatförändringar leder till ökade frekvenser av extremväder som värmeböljor, översvämningar och stormar. Enligt FN:s klimatpanel (IPCC) kommer extremväderhändelser att bli vanligare och mer intensiva. Detta förväntas medföra betydande effekter på fastigheter.

Försäkringspremier för fastigheter kan stiga i takt med ökade klimatrelaterade skador. Temperaturökningar kan leda till värmeböljor som påverkar inomhusklimatet negativt.

Byggnader måste vara konstruerade för att motstå hetta, med möjlighet till luftkonditionering och kylsystem för serverrum. Ökade stormar och skyfall ställer krav på konstruktioner som kan motstå vind och vatten. Fastighetsägare måste investera i skydd mot vattenskador och översvämningar, och kommunens system för vattenhantering måste vara robusta.

Bostäder för äldre måste också byggas eller anpassas med tanke på framtida tekniska krav. Stabilt internet, plats för sensorer och digitala hjälpmedel, samt en fysisk miljö som underlättar teknikens funktion och tillgänglighet möjliggör ökad användning av välfärdsteknik. Detta kan göra vårdtagaren mer självständig och delaktig i sin egen vardag samt frigöra resurser och minska behoven.

2025-09-11

2.7. Framtidens teknik

Digitalisering, AI och välfärdsteknik förändrar snabbt vård och omsorg. För att möta framtidens vårdtagare krävs anpassningar som möjliggör hållbarhet genom att ha individens behov i centrum – både tekniskt, etiskt och organisatoriskt.

Framtidens teknik måste utgå från individens förmågor, behov och önskemål, vilket innebär att vårdtagaren är delaktig i val och användning av tekniska lösningar. Tekniken bör stödja självständighet, delaktighet och trygghet och på så sätt öka livskvaliteten för framtida patienter, brukare och medborgare, oavsett om de befinner sig på vård- och omsorgsboenden eller i hemmet.

Det är avgörande att tekniken är lätt att använda, även för personer med nedsatt syn, hörsel, motorik eller kognitiv förmåga. Lösningar som röststyrning, användarvänliga och anpassningsbara inställningar är nödvändiga. Detta gäller även för framtida vårdpersonal, med hänsyn till språkförmåga, diktering med korrigeringshjälp av stavning och förenklad journalskrivning med fasta texter. Digitaliseringen möjliggör ökad tillgänglighet oavsett var boendemiljön är, genom e-tjänster och hälsorelaterade applikationer.

AI och övervakande system väcker frågor om personlig integritet, vilket kräver tydliga riktlinjer för dataskydd och användning av information. Tekniken får aldrig underminera individens rätt till självbestämmande utan ska ha en kompletterande funktion.

Teknik kan bidra till att förebygga fall, upptäcka hälsorisker i tid och ge stöd i vardagen. Exempel på detta är sensorer som larmar vid avvikande beteende, digitala påminnelsestöd och sociala robotar som motverkar ensamhet. Vårdtagare måste få tillgång till hälsofrämjande insatser som stöttar skydds- och friskfaktorer, såsom rehabiliterande insatser och träning via digitala lösningar.

Tekniken ska stärka vårdpersonalens i deras arbete, inte ersätta dem. Digitalisering kan frigöra tid från administration, möjliggöra bättre beslutsstöd och öka vårdens kvalitet. Detta kräver dock kompetensutveckling och i vissa fall kompetensväxling.

Nästa generations vårdtagare har med sig digital vana och förväntar sig smarta, anpassningsbara lösningar. Välfärdsteknik måste därför hålla hög standard, vara pålitlig och erbjuda valfrihet.

2025-09-11

För att framtidens vårdtagare ska kunna bo tryggt, självständigt och värdigt krävs en teknik som är etiskt hållbar, personcentrerad och integrerad i hela vård- och omsorgssystemet. Investeringar i teknik måste följas av investeringar i människor såsom vårdtagare och vårdpersonal, utbildning och miljö samt kontinuerlig utvärdering av de investeringar och därpå anpassningar som utförs efter utvärderingar.

2.8. Dialog med leverantörer

I november 2024 genomfördes en leverantörsdialog med representanter från företag som idag driver vård- och omsorgsboenden i Västerås. De lyfte flera perspektiv på hur seniorer och anhörigas förväntningar, lokala förutsättningar och tekniken kommer att utvecklas.

Leverantörerna betonade vikten av att Västerås fortsatt ska ligga i framkant när det gäller välfärdsteknik och tekniska hjälpmedel inom äldreomsorgen. Det handlar inte bara om att införa ny teknik, utan om att utgå från vilket värde den skapar för den enskilda individen. Tekniken ska stödja självständighet, trygghet och effektivitet, och kombineras med god kommunikation, nyfikenhet och politisk vilja att pröva nytt. En ekonomiskt hållbar utveckling kräver också ett smartare nyttjande av befintliga resurser.

Dialogen pekade på behovet av att tänka mer flexibelt kring boende.

”Mellanboenden”, nischade alternativ och forskningsbaserade koncept nämndes som möjliga vägar framåt. Idén om vård- och omsorgsboendet som en stor kollektiv lösning utmanades, till förmån för mindre, anpassade enheter eller ”byar” där olika nivåer av behov kan tillgodoses.

Privata kollektiv med möjlighet till stöd, trygghetsboenden med närvarande undersköterskor och valfrihet inom ramen för LOV lyftes som viktiga komponenter för ett framtida utbud.

Bilden av Västeråsaren år 2040 präglas av högre digital kompetens och ökade förväntningar – inte minst från anhöriga. Dagens samhällstrender tyder på ökad kravställning och attitydförändringar, där trygghet, valfrihet och individanpassning förväntas som norm. Det innebär att framtidens vård- och omsorgsboenden måste kunna svara mot en mångfald av behov – både vad gäller nivå på stöd och livsstil. Anhörigas roll som både resurs och målgrupp för avlastning och information kommer att bli allt viktigare.

2025-09-11

Leverantörerna menar vidare för att möjliggöra en god och långsiktigt hållbar drift av vård- och omsorgsboenden år 2040 krävs tydliga uppdrag, rätt lokalförutsättningar och välutbildad personal. En nyckel är att renodla tjänsterna, så att undersköterskor kan fokusera på omvårdnad medan servicepersonal tar ansvar för andra uppgifter. Detta ökar kvaliteten, tydligheten för anhöriga och personalens trivsel. Vidare måste det finnas utrymme för justeringar i avtal och möjligheter till individanpassade tilläggsavtal. Att involvera civilsamhället, inspireras av andra samhällssektorer (som föräldraansvar inom skolan), och våga utmana tillsynsmyndigheter när det krävs, beskrevs som viktiga faktorer för att kunna erbjuda attraktiva och kvalitativa boenden även i framtiden.

2.9. Dialog med medborgare

Under arbetet med *Framtidens äldreboende* har dialog med medborgare i olika sammanhang förekommit. Bland annat genom tematräffar tillsammans med civilsamhälle, representanter från pensionärsorganisationer som ingår i Kommunala pensionärsrådet samt politiker.

Resultatet från dialogerna visar tydligt att framtidens vård- och omsorgsboende behöver präglas av trygghet, gemenskap och främja psykisk hälsa. Dessa värdeord återkom genomgående i diskussionerna och bör enligt deltagarna betraktas som grundpelare för fortsatt utveckling.

Trygghet innebar för deltagarna både kontinuitet i personal och bostadens fysiska och tekniska utformning. Det framhölls hur avgörande det är att få möta samma personal dagligen och att känna igen både ansikten och språk. Trygghet skapas också genom att lägenheter och gemensamma ytor är ljusa, inbjudande och hemlika, snarare än institutionella.

Gemenskap lyftes fram som centralt för att förebygga ensamhet och psykisk ohälsa. Mötesplatser inom och omkring boendet, samvaro vid måltider och aktiviteter över generationsgränser efterfrågades. Det finns också ett starkt stöd för att vård- och omsorgsboenden ska integreras i samhället – både genom fysiska öppningar mot närområdet och genom att exempelvis kombinera boende med förskolor eller studentbostäder.

2025-09-11

Psykisk hälsa kopplades till möjligheten att bevara självständighet, känna mening i vardagen och att ha tillgång till natur, aktiviteter, socialt stöd och god vård. Måltiderna sågs som viktiga för både näring och social gemenskap. Vidare identifierades behovet av differentierade boendeformer, där trygghetsboenden behöver utvecklas för att fylla gapet mellan ordinärt boende och vård- och omsorgsboende. Flexibla lösningar, anpassade till individers olika diagnoser, funktionsnedsättningar och preferenser, ansågs vara nödvändiga. Ekonomisk tillgänglighet, så att alla oavsett ekonomisk situation kan ta del av meningsfulla aktiviteter och god boendestandard, lyftes också fram. Många efterlyste bättre stöd innan behovet av vård- och omsorgsboende uppstår – ett tydligare fokus på övergångsfasen till ökat stöd, utan att det nödvändigtvis innebär att flytta till ett boende.

Vidare framhölls vikten av att boendeformen överensstämmer med den tidigare boendesituationen, samt att anhöriga har möjlighet att bo kvar nära sina äldre familjemedlemmar.

I dialoger om hur framtidens boende fysiskt kan se ut lyftes följande aspekter fram. Huset och närområdet ska vara inbjudande, färgglatt, nära grönområden och service, samt ha goda kommunikationsmöjligheter och integreras med andra relaterade verksamheter. Våningen och lägenheterna ska vara ljusa, färgglada, ha personliga möbler (ej sterila), vara anpassningsbara, samt innehålla gemensamhetsytor och trygghetsskapande teknik. Boendet ska vara inbjudande, välkomnande och kommunikativt, med information om vad som har hänt och vad som är på gång samt erbjuda samlingslokaler och möjlighet för anhöriga att övernatta.

Man lyfte också fram att arbetssätt och rutiner ska fokusera på språkkompetens och arbeta för att rekrytera och behålla erfaren och engagerad personal. Även användning av teknik för att minimera störningar, exempelvis under natten, lyftes fram som önskemål.

Sammanfattningsvis menade deltagarna att framtidens vård- och omsorgsboenden behöver röra sig bort från traditionella institutioner mot flexibla, inbjudande och inkluderande miljöer – där individens behov, värdighet och livskvalitet är vägledande.

3. Resultat

Samhällets tysta överenskommelse i Sverige, som bygger på tillit mellan medborgare och offentliga institutioner, är under omförhandling. Allt fler ifrågasätter om det offentliga klarar av sin del, och resursstarka medborgare vänder sig till privata alternativ. Sveriges decentraliserade modell innebär att kommuner och regioner har stort ansvar för välfärd och samhällsutveckling, men statlig styrning har blivit alltmer detaljerad, vilket skapar problem. Individualiseringen ökar och medborgarnas krav på valfrihet och snabb service stiger. Kommuner och regioner måste förändra sin kultur från att göra för människor till att göra med människor. För att möta dagens utmaningar krävs ett holistiskt synsätt och samarbete. När uppdragen blir mer komplexa och resurserna minskar, utmanas samhällskontraktets hållbarhet. Ett nytt samhällskontrakt kan innebära bättre samverkan mellan offentliga aktörer och medborgare.⁹

3.1. Utformning av framtida vård- och omsorgsboenden

Framtidens vård- och omsorgsboenden måste vara noggrant anpassade efter de äldre hyresgästernas behov. För att uppnå detta kommer Västerås stad och fastighetsägare behöva samarbeta, också för att skapa vård- och omsorgsboenden som är väl anpassade för framtidens ekonomiska och klimatomständigheter.

Ekonomiskt sett kommer framtidens fastigheter att karakteriseras av hållbarhet, effektivitet och flexibilitet. Investeringar i avancerad teknologi och moderna infrastrukturer gör fastigheterna smarta, effektiva och hållbara, men innebär också högre initiala kostnader. Miljöcertifieringar och hållbarhetskrav medför ytterligare ekonomiska påfrestningar, och specialiserad arbetskraft är nödvändig för installation och konfiguration av avancerade system. Löpande kostnader för förvaltning av teknikintensiva byggnader är högre än för traditionella byggnader, men på lång sikt kan smarta system bidra till att minska energiåtgången och driftkostnaderna. Externa drift- och supportavtal kan också behövas för underhåll och regelbundna uppdateringar av mjukvara.

Att avgöra vilken utformning av ett vård- och omsorgsboende som är mest optimal ur ett ekonomiskt och resurseffektivt perspektiv är en komplex fråga som beror på flera faktorer, inklusive lokala förhållanden, befolkningens behov, teknologiska möjligheter och politiska beslut. Dock finns det vissa generella principer och strategier som kan bidra till att skapa ett mer ekonomiskt och resurseffektivt vård- och omsorgsboende.

⁹ SKR: Vägval för framtiden

2025-09-11

En av de mest effektiva strategierna är att använda modulära och flexibla byggnader. Modulära byggnader kan snabbt byggas och anpassas efter förändrade behov, vilket minskar byggkostnader och möjliggör effektiv användning av resurser. Flexibiliteten i designen gör det möjligt att enkelt omvandla utrymmen för olika användningsområden, vilket kan vara särskilt användbart när behoven förändras.

Integrering av teknologi är en annan viktig aspekt. Implementering av smart teknologi kan avsevärt förbättra effektiviteten och minska kostnaderna. Exempel inkluderar automatiserade system för belysning och temperaturkontroll, digitala vårdplattformar för övervakning av hälsa och säkerhet, och telemedicin för att minska behovet av fysiska läkarbesök. Teknologi kan också användas för att optimera personalens arbetsflöden och förbättra kommunikationen mellan vårdgivare och boende.

Samnyttjande och samlokalisering lyfts också fram som viktiga strategier. Samnyttjande innebär att flera olika aktiviteter och funktioner delas på samma plats, antingen samtidigt eller vid olika tidpunkter på dagen. Samlokalisering syftar på att placera olika kommunala verksamheter nära varandra för att dra nytta av synergieffekter. Båda dessa strategier kan förbättra samverkan och minska lokalkostnader både inom en förvaltning och mellan olika förvaltningar.

Ett tydligt exempel på samlokalisering som visat sig populär inom kommunal verksamhet är att kombinera vård- och omsorgsverksamheter med andra kommunala tjänster som storkök för boende, skola, förskola eller träffpunkter. Något som visat sig effektivisera användandet och främja generationsmöten.

En annan trend är att inkludera olika typer av verksamheter i samma lokaler, både i egen regi och genom extern uthyrning, exempelvis kaféer, restauranger, gym och konferenslokaler. Extern uthyrning ger ekonomiska fördelar och skapar informella mötesplatser där besökare kan komma när de vill, utan att behöva anpassa sig till ett schema.

Investeringar i energieffektiva byggnader och hållbara material kan också minska driftskostnaderna över tid. Solpaneler, energieffektiva fönster och isolering, samt vattenbesparande system, kan bidra till att minska energiförbrukningen och därmed kostnaderna. Miljöeffektiva byggnader kan också förbättra boendekvaliteten och hälsan för de boende.

2025-09-11

Luftkvalitet och inomhusklimat är av särskild betydelse, med fokus på att upprätthålla en jämn temperatur året runt. Byggnaderna behöver ha effektiv luftfiltrering och belysning som främjar hyresgästernas hälsa och välbefinnande.

Att utforma vård- och omsorgsboenden med fokus på de boendes behov och välbefinnande kan också vara kostnadseffektivt. Genom att skapa miljöer som främjar självständighet och social interaktion kan man minska behovet av intensiv vård och omsorg. Detta inkluderar tillgång till gemensamma utrymmen, trädgårdar och aktivitetsrum, samt att säkerställa att boendena är lättillgängliga och anpassade för personer med funktionsnedsättningar.

Sammanfattningsvis finns det ingen universell lösning som passar alla vård- och omsorgsboenden, men genom att tillämpa dessa principer och strategier kan man skapa en mer ekonomiskt och resurseffektiv verksamhet.

Det är viktigt att kontinuerligt utvärdera och anpassa vård- och omsorgsboendets utformning och drift för att möta förändrade behov och förutsättningar.

Och att ta stöd av andra aktörer genom att etablera samarbeten med lokala organisationer och tjänsteleverantörer. Lyckas man integrera vård- och omsorgsboenden med lokalsamhället kan man också dra nytta av befintliga resurser och tjänster, såsom transport, fritidsaktiviteter och hälsovård, vilket minskar behovet av att skapa och underhålla dessa tjänster internt.

3.2. Utveckling av nuvarande vård- och omsorgsboenden

När man tänker på framtidens vård- och omsorgsboende, föreställer man sig ofta nya, ändamålsenliga lokaler byggda enligt bästa praxis och med modern teknik. Vilket också är det som stått i fokus i de undersökande delarna av den här rapporten. Men det är också viktigt att återvinna och återanvända befintliga byggnader.

I Äldrenämndens senaste lokalbehovsplan från 2024 konstateras att nämnden behöver arbeta långsiktigt och med en god framförhållning med både framtida nya lokaler för vård- och omsorgsboende och för de befintliga lokalerna.¹⁰

Inom äldrenämndens lokaler för vård- och omsorgsboenden finns lokaler med ungefär 100 lägenheter fördelade på olika enheter som behöver ersättas med nya lokaler. Lokalerna är inte lämpliga för personer med stora omvårdnadsbehov och säkrar inte en god arbetsmiljö för personalen.¹¹

¹⁰ Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

¹¹ Lokalbehovsplan för Äldrenämnden DNR: 2024/01189

2025-09-11

Dessa äldre byggnader kan vara problematiska eftersom de ofta ligger på bra platser, vilket gör dem dyra att ersätta. De har ofta brister i kvalitet, material, utförande och energiförbrukning. Dessutom har de stora gemensamma utrymmen som kan leda till ineffektiv fastighetsekonomi. Ändrade myndighetskrav med retroaktiv verkan kan kräva stora ombyggnader.

Ett exempel är nya ergonomikrav på storleken i hygienutrymmen, vilket kan påverka dispositionen av bostadens yta negativt. När hygienutrymmen prioriteras kan det påverka disponeringen av andra utrymmen som hall, sovrum eller vardagsrum. Annat exempel på myndighetskrav som kan komma att påverka befintliga vård- och omsorgsboendes utformning är nya föreskrifter om högsta inomhustemperatur för känsliga grupper (träder i kraft 1 april 2026, SOU 2025:51).

Framtidens vård- och omsorgsboenden kommer till stor del bestå av de boenden som redan finns. Många av dessa byggdes för flera årtionden sedan och kommer att fortsätta användas som särskilt boende för äldre under lång tid framöver. Det är fastigheter som varierar i kvalitet, ändamålsenlighet och ålder och representerar stora värden och åtaganden över tid. Vissa gamla och mindre ändamålsenliga byggnader kommer dock gradvis att behöva fasas ut.

3.3. Framtidens behov och resurser

Som väl känt sedan en tid tillbaka och som lyfts inledningsvis i den undersökande delen av rapporten ökar glappet mellan behov och resurser. Det kommer inte gå att "bygga bort" behovet av äldreomsorg varken genom många vård- och omsorgsboenden eller "det ultimata vård- och omsorgsboende" (om ett sådant ens finns). Det kommer inte finnas tillräckligt med personal för att säkerställa en god vård och omsorg för alla dem med behov. Därför behövs också insatser för att så effektivt som möjligt nyttja och bibehålla de resurser som finns samt för att minska behoven och bromsa uppkomsten av nya behov.

För att lyckas med detta kommer det vara helt avgörande att fokusera på tidiga och förebyggande insatser. Genom att bland annat främja hälsosamma livsstilar och hela tiden arbeta med ett förebyggande tänkande och agerande går det att förhindra eller fördröja mer omfattande vårdbehov senare i livet.

2025-09-11

Satsningar på förebyggande hälso- och sjukvård är en del i detta för att minska risken för kroniska sjukdomar och förbättra den allmänna hälsan bland äldre. Detta kräver insatser från såväl Västerås stad som regionen och ett väl fungerande samarbete och samverkan kring det förebyggande arbetet skulle vara högst gynnsamt för både kommun, region och den enskilde.

Tidiga insatser är också en viktig del av en effektiv äldreomsorg. Genom att erbjuda psykologiskt stöd och sociala aktiviteter kan vi motverka psykisk ohälsa bland äldre. Möjligheter för social samvaro och gemenskap är avgörande för att minska känslan av isolering och ensamhet, vilket är en betydande riskfaktor för depression och ångest. Tillgång till samtalsterapi och stödgrupper kan hjälpa äldre att hantera livets utmaningar och förbättra deras psykiska välbefinnande. Organisering av aktiviteter som kultur- och idrottsevenemang, hobbygrupper och utflykter kan skapa en känsla av gemenskap och delaktighet.

Samverkan mellan olika aktörer och samskapande med medborgare blir också avgörande för att möta framtidens välfärdsutmaningar. Genom att involvera medborgare, pensionärsorganisationer, privata aktörer och offentliga institutioner i utvecklingen av äldreomsorgen skapas lösningar som är bättre anpassade efter de faktiska behoven. Regelbundna dialoger och workshops med medborgare kan bidra till att samla in feedback och idéer som kan användas för att förbättra äldreomsorgen. Genom att samarbeta med privata aktörer går det att dra nytta av deras erfarenhet och innovationer för att implementera nya boendelösningar och välfärdsteknik. Effektiv samverkan mellan kommunens olika enheter kan säkerställa en helhetsorienterad och koordinerad vård- och omsorgstjänst.

Kommunen behöver också tillsammans med andra aktörer främja eget ansvar för den enskildes hälsa för att minska vårdbehovet. Genom att uppmuntra individer att ta ansvar för sin egen hälsa främjas självständighet och minskar beroendet av vård- och omsorgstjänster. Utbildningsinsatser för att öka medvetenheten om vikten av en hälsosam livsstil kan vara avgörande. Genom att informera om kost, motion och stresshantering ges individer de verktyg de behöver för att ta hand om sin egen hälsa. Informationskampanjer, seminarier och träningsprogram kan öka förståelsen för hur livsstilsval påverkar hälsan. Appar och enheter som övervakar hälsoparametrar, såsom blodtryck och fysisk aktivitet, kan också hjälpa individer att hålla koll på sin hälsa och agera vid tidiga tecken på problem.

2025-09-11

Sammanfattningsvis visar resultaten att för att möta framtidens välfärdsutmaningar måste Västerås fokusera på tidiga och förebyggande insatser, främja eget ansvar för hälsa, och stärka samverkan och samskapande. Genom att implementera dessa strategier ökar chanserna att minska behovet av vård- och omsorgsinsatser och frigöra resurser för att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg. Det är genom att arbeta tillsammans och utnyttja teknologi och innovationer som det går att skapa en äldreomsorg som möter de framtida behoven på bästa sätt.

3.4. Strategier för att möta framtida behov

Västerås Stad står, precis som övriga landet, inför betydande utmaningar men också möjligheter när det gäller att möta framtida behov inom välfärdssektorn. För att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg krävs en genomtänkt strategi som tar hänsyn till teknologiska innovationer, förebyggande arbete, flexibla boendelösningar, effektiv personalhantering och ekonomisk hållbarhet.

Nedan presenteras de enligt rapporten viktigaste strategierna som bör övervägas för att möta dessa utmaningar.

3.4.1. EFFEKTIVISERING OCH NYA ARBETSSÄTT

Teknologiska Lösningar: Implementeringen av välfärdsteknik och digitala hjälpmedel spelar en central roll i att effektivisera arbetsflöden och förbättra vården. Exempel på sådana teknologiska lösningar inkluderar automatiserade system för belysning och temperaturkontroll, digitala vårdplattformar och telemedicin. Automatiserade system kan anpassa miljön efter de boendes behov, vilket skapar en mer komfortabel och säker boendemiljö. Digitala vårdplattformar möjliggör bättre övervakning av patienters hälsa och snabbare respons på förändringar, medan telemedicin kan minska behovet av fysiska läkarbesök och förbättra tillgången till specialistvård.

Flexibla Arbetsmodeller: För att hantera det ökande behovet av personal inom äldreomsorgen är det bland annat viktigt att uppmuntra medarbetare att arbeta längre innan pension, vilket kan uppnås genom att till exempel erbjuda deltidsarbete. Det kan också ge stora effekter att deltidsanställda som inte är nära pensionsålder ökar sin sysselsättningsgrad. Att skapa en arbetsmiljö som främjar långsiktig anställning och erbjuder karriärutveckling kan bidra till att behålla erfaren och engagerad personal.

2025-09-11

3.4.2. FÖREBYGGANDE ARBETE OCH TIDIGA INSATSER

Hälsomedvetenhet: Främjandet av hälsomedvetenhet är avgörande för att minska framtida behov av vård och omsorg. Detta kan inkludera att erbjuda utbildning och stöd för regelbunden träning, hälsosamma matvanor och stressminskning. Genom att uppmuntra en aktiv livsstil och medvetenhet om hälsa ökar chansen att förhindra eller fördröja uppkomsten av kroniska sjukdomar och förbättra livskvaliteten för äldre personer.

Tidiga Insatser: Tidiga insatser är en annan viktig strategi för att skjuta fram eller helt radera behovet av vård- och omsorgsinsatser. Detta innefattar förebyggande åtgärder som regelbundna hälsokontroller, vaccinationsprogram och stöd för egenvård. Genom att identifiera och behandla hälsorisker och hälsoproblem i ett tidigt skede minskar behovet av mer omfattande vård och omsorg senare i livet.

3.4.3. BOENDEMILJÖER OCH INFRASTRUKTUR

Hemkänsla och Trivsel: Utformningen av boendemiljöer är avgörande för att skapa en trivsam och hemtrevlig atmosfär för äldre personer. Boendemiljöer bör vara färgglada och inbjudande, med personliga möbler och gemensamhetsytor som främjar social interaktion. Det är viktigt att undvika en institutionell känsla och i stället skapa en miljö där de boende känner sig hemma och trygga.

Integration med Samhället: En annan viktig strategi är att integrera vård- och omsorgsboenden med andra verksamheter, såsom förskolor eller studentbostäder, för att främja gemenskap och social interaktion. Genom att skapa möjligheter för interaktion mellan olika generationer stärks känslan av samhörighet och motverkas ensamhet bland äldre. Detta kan också bidra till att skapa en mer dynamisk och inkluderande miljö.

3.4.4. PERSONAL OCH KOMMUNIKATION

Kontinuitet: För att skapa trygghet och förtroende är det viktigt att säkerställa kontinuitet. Att samma personal i så hög utsträckning som möjligt möter de äldre dagligen kan bidra till att bygga starka relationer och en känsla av säkerhet. Detta kan uppnås genom att erbjuda konkurrenskraftiga löner, bra arbetsförhållanden och möjligheter till karriärutveckling. Kontinuitet avser även att insatser utförs på samma sätt, enligt den enskilds önskemål, oavsett vem som utför insatsen samt vid samma tidpunkt.

2025-09-11

Språkkompetens: Kommunikation är avgörande för att undvika missförstånd och säkerställa att äldre får den vård och omsorg de behöver. För att förbättra kommunikationen är det viktigt att rekrytera och behålla personal med god språkkompetens. Detta kan inkludera att erbjuda språkutbildning och stöd för att utveckla kommunikationsfärdigheter.

3.4.5. EKONOMISK HÅLLBARHET

Energieffektivitet: Investeringar i energisnåla byggnader och hållbara material kan minska långsiktiga driftskostnader och bidra till en hållbar utveckling.

Energieffektiva byggnader kan inkludera solpaneler, energieffektiva fönster och isolering, samt vattenbesparande system. Genom att minska energiförbrukningen förbättras också boendekvaliteten och hälsan för de boende.

Flexibla Byggnader: Användningen av modulära byggnader som kan anpassas efter förändrade behov är en annan viktig strategi för att skapa en ekonomiskt hållbar äldreomsorg. Modulära byggnader kan snabbt byggas och omvandlas för olika användningsområden, vilket minskar byggkostnader och möjliggör effektiv användning av resurser. Flexibiliteten i designen gör det möjligt att enkelt anpassa byggnaderna efter förändrade behov och förutsättningar.

3.4.6. SAMARBETE OCH DIALOG

Leverantörsdialog: Regelbundna dialoger med marknaden är viktiga för att säkerställa att teknologiska och organisatoriska lösningar möter både dagens och framtidens behov. Genom att samarbeta ”med potentiella leverantörer och andra marknadsaktörer får upphandlande myndigheter och enheter en bättre bild av vilka lösningar som finns på marknaden eller som kan utvecklas. Dialogen leder ofta till fler lösningsförslag från fler leverantörer, och på så vis en förbättrad konkurrens och effektivare upphandlingar.”¹²

Medborgardialog: Engagemang med medborgare och pensionärsorganisationer är avgörande för att säkerställa att deras behov och önskemål beaktas i utvecklingen av äldreomsorgen. Genom att involvera medborgare i beslutsprocessen skapas fler lösningar som är bättre anpassade efter deras behov och förväntningar. Detta kan inkludera att hålla regelbundna möten, workshops och enkäter för att samla in feedback och idéer.

¹² [Tidig dialog i offentlig upphandling | Upphandlingsmyndigheten](#)

2025-09-11

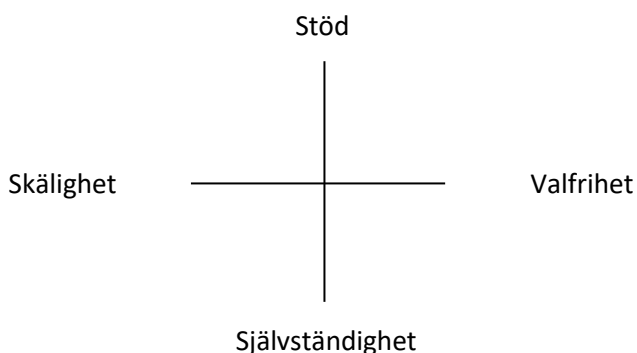
Genom att tillämpa dessa strategier kan Västerås säkerställa en högkvalitativ och hållbar äldreomsorg för framtida generationer. Det är dock avgörande att kontinuerligt utvärdera och anpassa strategierna efter förändrade behov och förutsättningar för att skapa en äldreomsorg som är både effektiv och hållbar.

3.5. Framtidsscenario

Under våren 2025 har förvaltningarna i samarbete med Samhällskontraktet genomfört en serie dialoger baserat på metodik kring framsyn¹³ tillsammans med forskare från Mälardalens universitet. Baserat på dialogerna som anordnades tillsammans med Center för Valfärdsförändring på MDU har forskarna tagit fram ett antal scenarion och tillhörande dilemman och frågeställningar som siktar mot framtidens (omsorgs-)boenden 2040.

Två perspektiv som återkommande kommit upp under arbetet med utredningen är balansen mellan att ge stöd jämfört med att fokusera på äldres självständighet, och utmaningen med att nå en "skälig"¹⁴ nivå av stöd för alla jämfört med att erbjuda valfrihet som också kan bidra till ökade skillnader i stöd för äldre.

Dessa perspektiv har valts ut som axlar för att utveckla fyra olika framtidsscenario och de principer som omsorgssystemet baseras på.

¹³ "Framsyn är en disciplin där man utforskar och förutser den framtida möjliga utvecklingen för att forma den framtid man vill se genom att använda den kollektiva intelligensen på ett strukturerat och systematiskt sätt. Strategisk framsyn handlar inte om att förutspå framtiden utan om att utforska olika möjliga framtidsscenario, tillsammans med de möjligheter och utmaningar de medför. Det handlar i slutändan om att hjälpa beslutsfattarna att agera nu för att forma framtiden". Se: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-foresight_sv#:~:text=Strategisk%20framsyn%20handlar%20inte%20om,nu%20f%C3%B6r%20att%20forma%20framtiden.

¹⁴ Se begreppsförklaring av "skälighet" under 1.3 Begreppsförklaring

2025-09-11

I arbetet med framtidsscenario presenterar forskarna drivkrafter och trender med hjälp av en "PEST-struktur", som är ett verktyg för att bedöma olika krafter, signaler och trender utifrån olika områden. Akronymen PEST står för politisk, ekonomisk, social och teknologisk och är ett ramverk för att visa på en bredd av faktorer som påverkar ett scenario.

Efter varje scenario har forskarna också synliggjort exempel på dilemman. De beskriver dilemman som en situation där man ställs inför minst två (oftast fler) val, där inget av alternativen är helt tillfredsställande eller där varje val har både fördelar och nackdelar. Det är en typ av problem som saknar en enkel eller uppenbart rätt lösning. De dilemman som lyfts är dock bara exempel och forskarna påtalar att fler dilemman går att diskutera utifrån respektive scenario.

Varje scenario som skapats utifrån komplexiteten mellan *stöd* och *självständighet* samt *skälighet* och *valfrihet*, inleds med hypotetiska uppfattningar utifrån två perspektiv. Dels den äldres perspektiv, dels den institutionella nivån (helhetsansvaret), nedan kallat "systemperspektiv".

Resultatet av analysen syftar till att underlätta förståelsen för olika faktorer utanför ens organisation som kan påverka det strategiska arbetet. Tanken är att materialet ska möjliggöra en diskussion om komplexiteten kring det som undersöks och inte komma med några konstateranden eller svar.

2025-09-11

3.5.1. SCENARIO 1: "EGET ANSVAR – INOM RIMLIGA RAMAR"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag klarar det mesta själv, men det är skönt att veta att det finns hjälp när det verkligen behövs. Jag har inte valt en massa extra tjänster – jag har det jag behöver. Systemet känns rättvist och enkelt att förstå."

Systemperspektiv:

"Fokus för äldreomsorgen är effektivitet och grundläggande rättigheter med tydliga gränser för vad som ingår och inte i offentlig omsorg. Standardiserad teknik används för att stötta självhjälp och självständighet. Insatser från kommunen är behovsprövade och ligger på en rimlig och hållbar nivå utifrån de resurser som finns."

PEST:

- **Politik:** Omsorgen är strikt reglerad och lagstyrd skälighet är målbilden med ett begränsat utrymme för extra val.
- **Ekonomi:** Begränsade resurser är drivande i ett system där den sänkta skälighetsnivån prioriteras.
- **Samhälle:** Normen är att äldre ska klara sig själva så långt som möjligt.
- **Teknik:** Används för att effektivisera och automatisera basfunktioner (t.ex. medicinpåminnelser, fallövervakning).

Dilemma:

Den enskildes behov är ett system som är rättvist och lätt att förstå.

Handlingsutrymmet är emellertid begränsat av strikta och detaljreglerade villkor och lagar. Dilemmat är rättvisa och enkelhet inom ramen för strikta prioriteringar.

2025-09-11

3.5.2. SCENARIO 2: "FULL FRIHET – PÅ DINA VILLKOR"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag har valt ett boende där jag får leva mitt liv precis som jag vill. Jag styr allt via appar och digitala tjänster. Friheten att själv välja hur jag vill ha det betyder allt för mig – det är så jag alltid levt."

Systemperspektiv:

"Kommunen är en möjliggörare men inte den primära utföraren. Vi erbjuder ett basstöd – resten sköts via marknad, civilsamhälle och egenfinansiering. Det finns en utvecklad digital infrastruktur vilket är avgörande för att valfriheten ska fungera. Styrsystemen bygger på kundmodeller snarare än behovsmodeller."

PEST:

- **Politik:** Liberal politik dominerar – medborgaren ses som konsument.
- **Ekonomi:** Egenfinansierade lösningar blomstrar – men det skapar klyftor.
- **Samhälle:** Individualism och livsstilsval dominerar. Nya typer av seniorboenden utvecklas.
- **Teknik:** AI och automatisering är integrerat i boendet, till exempel genom matleveranser eller hälsokontroller.

Dilemma:

Full frihet och flexibilitet utifrån den enskildes perspektiv ryms inte i en organisation som präglas av planering och behov av framförhållning som en aktör i samarbete med många andra aktörer. Styrsystemet bygger på kundmodeller snarare än behovsmodeller. Dilemmat är att den enskilde utgår från behov och systemet utgår från modeller.

2025-09-11

3.5.3. SCENARIO 3: "ALLA SKA MED – TRYGGT OCH RÄTTVIST"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag får hjälp med det jag inte klarar – och det är alltid någon där som ser mig som människa. Jag är inte ensam. Jag har inte betalat extra, men jag känner mig sedd och trygg ändå."

Systemperspektiv:

"Kommunen garanterar likvärdig omsorg för alla, oavsett bakgrund eller bostadsort. Vår välfärd har byggts upp på sociala rättigheter snarare än marknadslogik med ett stort fokus på relationell omsorg, kontinuitet, bemanning och trygghet. Tekniken används diskret för att förstärka personalens möjligheter, inte ersätta dem."

PEST:

- **Politik:** Välfärdsmodellen har stärkts med nationella garantier och statligt stöd.
- **Ekonomi:** Hög beskattning möjliggör en bredare service. Investeringar görs i personal och boendeformer.
- **Samhälle:** Social sammanhållning och omsorg om svaga grupper värderas högt.
- **Teknik:** Underlättar men ersätter inte – exempelvis trygghetslarm, digital journal, nattkamera.

Dilemma:

Tanken om rättvisa och trygghet bygger på en politisk idé som i dagsläget inte existerar som styrande faktor. Detta synsätt krockar med lösningen att teknik ska möjliggöra frihet men svarar inte på kravet på att bli sedd som människa.

2025-09-11

3.5.4. SCENARIO 4: "FLEXIBEL TRYGGHET – MED VALFRIHET OCH NÄRHET"

Ur de äldres perspektiv:

"Jag vill ha någon som bryr sig, men också kunna bestämma över min vardag. Jag har valt vilka som hjälper mig, och jag tycker det är viktigt att känna igen personalen. Jag har en digital lösning som ger mig kontroll – men människorna gör skillnaden."

Systemperspektiv:

"Omsorgen kombinerar valfrihet med relationellt stöd. Både offentliga och privata aktörer verkar under gemensamma spelregler. Genom tjänstedesign och digitala plattformar möjliggörs att själv styra sin omsorg och det läggs stor vikt vid användarinflytande, etik och tillgänglighet."

PEST:

- **Politik:** Ett reformerat valfrihetssystem (t.ex. förbättrad LOV) med tydlig styrning är rådande.
- **Ekonomi:** Mix av skattefinansiering och valbara tilläggstjänster.
- **Samhälle:** Ökat krav på individualisering samtidigt som relationer och trygghet efterfrågas.
- **Teknik:** Används för att ge valmöjligheter, samordna och skapa transparens – t.ex. omsorgsportaler, feedbacksystem, digital tillsyn.

Dilemma:

Dilemmat ligger i själva affärsmodellen, å ena sidan det skattefinansierade och å andra sidan individens betalförmåga.

2025-09-11

Summering av alternativen:

3.6. Slutsats

Äldreomsorgen står inför betydande utmaningar men också möjligheter. Den ökande andelen äldre i befolkningen innebär ett växande behov av vård- och omsorgstjänster, vilket kräver genomtänkta strategier för att säkerställa en hållbar och effektiv äldreomsorg.

För att möta dessa utmaningar är det avgörande att fokusera på tidiga och förebyggande insatser som främjar hälsosamma livsstilar. Men också att stadens vård- och omsorgsboenden, såväl de befintliga som nya, är så ändamålsenliga som möjligt.

Ekonomiska, hållbara och samtidigt flexibla byggnader som är energieffektiva och möjliggör teknologiska innovationer krävs. Samtidigt som det också skapar miljöer som främjar självständighet och social interaktion. Önskemål om boendemiljöer som ska vara hemtrevliga och inbjudande, med gemensamhetsytor och trädgårdar som uppmuntrar till social samvaro ska mötas med verksamheternas behov av ändamålsenlighet.

Det är ingen lätt uppgift, att säga hur framtidens vård- och omsorgsboende bör se ut eller kommer att se ut. Det rapporten ämnar uppnå är dels (utifrån syftet) att visa på trender, lyfta fram statistik, forskning och behov – för att slutligen komma med förslag på strategier som går i enlighet med vad undersökningen visat. Men också, visualisera de mest framträdande dilemman som uppstår när olika önskemål, behov och måsten ska tas i beaktande och tillgodoses.

En nyckelfaktor till att komma vidare i detta är samverkan och samskapande. Samverkan med medborgare, pensionärsorganisationer, privata aktörer och offentliga institutioner, framträder som avgörande för att utveckla vård- och omsorgsboenden som är anpassade efter de boendes behov.

I den samverkan (såväl som i andra sammanhang) är förhoppningen att rapportens undersökning, resultat, förslag på strategier samt fiktiva framtidsscenario som presenteras kan utgöra en välförankrad grund och underlag för framtida dialoger, överväganden och beslutsfattande.